

KAM ZAŘADIT JÓGU

Zdeněk Vojtíšek

Každý z nás slyšel o skupině Falun-kung, od roku 1999 pronásledované čínskými úřady. Ale co je vlastně Falun-kung? Pro milióny lidí je to kondiční cvičení, jakých jsou v Číně desítky druhů. Jiní lidé (a snad jich jsou také milióny) nepopírají užitečnost dobré kondice, ale sedm základních cviků je pro ně duchovním úkonem, který nese kosmický význam.

Podobným případem je i jóga. Řada lidí na Západě ji vnímá jako tělesná cvičení, a tedy vlastně jako druh sportu. Naposled roku 2000 museli čeští jóginí v souvislosti se živnostenským zákonem čelit snaze, aby se jóga dostala pod sportovní čepec. Zatímco výše zmíněný problém Falun-kungu lze snadno vysvětlit a rychle pochopit, v případě jógy máme daleko více zažitá myšlenková schémata, a tedy lépe zaděláno na různá nedorozumění.

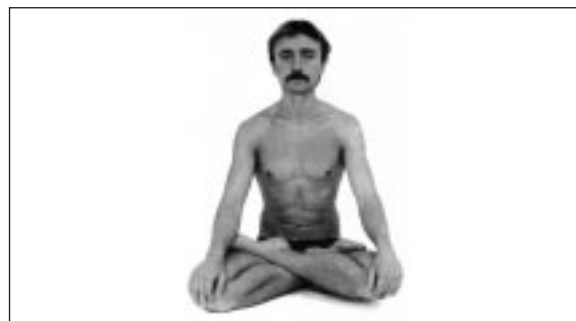
Přítom redukce jógy na tělesná cvičení není nic špatného. Bez této redukce - jak vyplývá z našeho rozhovoru - by jógu těžko mohl využívat primář **Karel Nešpor** při své práci se závislými lidmi ve veřejném zdravotnickém zařízení. Tato redukce je z hlediska učení jógy dokonce pochopitelná. V dalším rozhovoru to tak vyjadřuje **Rudolf Skarnitzl**, který ovšem sám u tělesných cvičení nezůstal a vrchol jógy našel v učení Ramana Maháršiho. Jméno a podobizna tohoto mudrce se ostatně v tématu tohoto časopisu objevuje ještě na několika jiných místech.

Šíří jógických aktivit (a vlastně i šíří chápání pojmu „jóga“) u nás ukazují ve svém článku dva předsedové (bývalý a současný) Sdružení učitelů jógy, **Jan Jandus** a **Miroslav Rotrekl**. Předtím ovšem bylo potřeba ukázat jógu v kontextu indické náboženské tradice a především hinduismu, v němž dosáhla největšího rozvoje. Tento stručný přehled se podařil **Ivanu O. Štampachovi**.

Z množství náboženských skupin, které se zabývají jógou, mohla redakční rada vybrat pro nevelký prostor časopisu pouze jedinou. Zvolila skupinu svámího Mahéšvaránandy. Jednak proto, že Mahéšvaránandovo učení dosud nebylo krátce a přehledně zpracováno, a pak proto, že tato skupina učinila ze slova „jóga“ bránu pro svoje kontakty s veřejností. Nezaujatý popis Mahéšvaránandova učení přináší **Martin Fárek**, znalec indických duchovních tradic i stoupenec jedné z nich.

S tématem jógy se v tomto časopise setkáme ještě několikrát. Za jógickou školu považoval skupinu svých následovníků i mystik Květoslav Minařík. Jak sděluje **Martina Pekárková**, tato mystická škola není malá, ačkoli žije poněkud skryta v ústraní. Jiný český mystik, Jiří Vacek, se v časopise jen letmo mihne díky obdivu, jež věnoval podobně jako Rudolf Skarnitzl mistru Ramana Maháršimu. A uvažování nad jógou nemůže minout světově významného religionistu Mircea Eliadeho, který s právě jógou spojil značnou část svého života. Za pomoci jedné slavné Eliadeho knihy uvažuje o jeho vztahu k náboženství **Pavel Hošek**.

Jak bylo již mnohokrát naznačeno, rozsah časopisu nedovoluje věnovat se józe jinak než velmi výběrově. Tento výběr samozřejmě neřeší vše. Přinejmenším ale pomáhá předejít některým nepřijemným nedorozuměním.

OBSAH

Kam zařadit jógu (Zdeněk Vojtíšek)	1	
Slyšet varovný hlas	2	
(Massimo Introvigne; Miloš Mrázek)		
Hnutí rastafariánů (Adéla Linhartová)	3	
Z domova		
Osudy zákona o postavení církví	6	
(Ivan O. Štampach)		
Přímá stezka (Martina Pekárková)	8	
Zahraničí		
Vampýr z Walesu (Tibor Brečka)	10	
Téma		
Jóga, příprah k absolutnu	11	
(Ivan O. Štampach)		
Jóga v naší zemi	14	
(Jan Jandus a Miroslav Rotrekl)		
Učení svámího Mahéšvaránandy	18	
(Martin Fárek)		
Chytráctví s jógou (Zdeněk Vojtíšek)	21	
Rozhovor		
Aby mysl ztichla (Zdeněk Vojtíšek)	22	
rozhovor s Mgr. Rudolfem Skarnitzlem		
Jóga bez třetího patra (Martina Dvořáková)	24	
rozhovor s MUDr. Karlem Nešporem		
Recenze		
Mircea Eliade, kultura Západu a jóga	25	
(Pavel Hošek)		
Svět podle Capry (Martin Kořínek)	27	
Info-servis		28
Práce studentů		30
Zprávy		31
Esej		
Hlas Boží a magická vševědoucnost	32	
(Lukáš Doubrava)		
Reflexe		
Nad serafíny slavnější (Gorazd Vopatrný)	35	
Dopisy		36

V tématu tohoto čísla Dingiru sjednocujeme pravopis výrazu „svámí“, který je titulem indického mnicha, ačkoli je v někdy zvykem psát tento titul s velkým počátečním písmenem a ačkoli se i v češtině často používá pravopis „Swami“, pocházející z angličtiny. - Podobně počeštíme i jména Indů - píšeme tedy např. „svámí Satjánanda“, ačkoli se i na českých internetových stránkách setkáme s podobou „swami Satyananda“, apod. Sjednocujeme také jméno „Ramana Mahárši“, i když je také běžné nazývat tohoto mistra „Ramana Mahariši“, popř. „Ramana Maháriši“.

Redakce

Jen některá náboženská hnutí a jen výjimečně ohrožují životy

SLYŠET VAROVNÝ HLAS

Massimo Introvigne, redakce: Miloš Mrázek

Ve druhém čísle letošního Dingiru jsme čtenáře seznámili s jednou ze dvou přednášek významného italského sociologa náboženství Massima Introvigneho, které přednesl na HTF UK a které se týkaly vztahu současného náboženství a násilí. První se věnovala nanejvýše aktuální otázce islámského terorismu. Druhé téma týkající se násilí v tzv. nových náboženských hnutích není aktuální o nic méně. Proto v následujícím textu shrneme hlavní body přednášky.

S působením mnohých nových náboženských hnutí (*new religious movements*, NRM) je spojena řada problémů, z nichž nejzávažnější jsou ty, které mají podobu otevřeného násilí. To často vyústí v ničení lidského života, ať už v podobě vraždy, nebo sebevraždy. V našem sledování, jak je násilí v těchto skupinách používáno, se soustředíme právě na tyto tzv. kritické případy. A položíme si otázku, jak mohou odborníci, studující NRM, včas varovat a pomoci při ochraně lidského života.

„Cult wars“ I

Nejdříve si připomeneme hlavní události. První významnou násilnou událostí byla masová sebevražda příslušníků skupiny Svatyně lidu vedené J. Jonesem v roce 1978. Tato dodnes známá tragédie započala období „sektářských válek“ (*cult wars*), jejíž první etapa trvala do roku 1990. Toto období je charakteristické zvýšeným zájmem veřejnosti o tzv. sekty a spory mezi stoupenci náboženské svobody a akademickými badateli na straně jedné a aktivisty tzv. anti-sektářského hnutí (*anticult movement*, ACM) na straně druhé. Hlavním tématem sporu byl pojem tzv. vymývání mozků (*brainwashing*), který měl podle stoupců ACM vystihnout podstatu těchto náboženských skupin, jako je např. scientologická církev, a dát důvod k boji proti nim.

Tato etapa byla završena případem Fishman. Ten je pojmenován po podvodníkovi, který se u soudu hájil tím, že mu byl u scientologů vymyt mozek, a není tak za svá jednání odpovědný. V rozsudku byl *brainwashing* jako právní kategorie odmítnut.

Waco

Mezi první a druhou vlnou sektářských válek je nejvýznamnější událost, ke které

došlo v roce 1993 v texaském Wacu. Okolnosti kolem smrti skoro stovky stoupců adventistické odnože Davidovská větev vedené Davidem Koreshem na tamní farmě jsou dodnes nevyjasněné. Jedná se stále o nanejvýše ožehavé politické téma, jelikož tehdejším guvernérem Texasu byl nynější prezident G. Bush. Nicméně je zajímavé, že tato tragédie zatím neotevřela další etapu *cult wars*.

Další tragické případy

K nové etapě dala podnět až další tragédie. 5. října 1994 spáchalo ve Švýcarsku sebevraždu skoro padesát příslušníků esoterické skupiny nazvané Řád chrámu slunce (*Ordre du Temple Solaire*, OTS). V následujících dvou letech spáchaly sebevraždu více než dvě desítky členů ve Francii a v Kanadě. Sebevražda byla nábožensky vyložena jako přechod do vyššího světa a ti, kteří k tomu nenašli odvahu sami (ve skupině byly i děti), byli jednoduše zavražděni.

Další událostí, která vyostřila konflikt mezi novými náboženskými hnutími a společností, byla tragédie v tokijském metru 9. března 1995, když příslušníci japonského seskupení Óm šinrikjó zde vypustili sarin, který zabil 12 lidí. Vražedný záměr byl ještě mnohonásobně vyšší. Tato skupina byla uznávána ve světových buddhistických kruzích jako buddhistická, byť velmi atypická. Nicméně za útokem nestály náboženské, ale politické a kriminální motivace.

O dva roky později, 26. března 1997, pouhých pět dní po poslední sebevraždě členů OTS v Kanadském Quebecu, dochází k podobné události v Kalifornii, kde sebevraždu spáchaly necelé čtyři desítky stoupců Nebeské brány, skupiny patřící mezi ufologické NRM. Motivory byly podobně ja-

ko u OTS náboženské. Nemělo jít o zničení života, ale o přechod do Božího království na jiné planetě.

Tragédie počtem obětí srovnatelná s případem Svatyně lidu se odehrála v Ugandě na jaře roku 2000. Hnutí za obnovu Desatera Božích přikázání, skupina oddělená na základě mariánských zjevení od římskokatolické církve, ukončila svou činnost hromadnou sebevraždou. O život přišlo přibližně osm set lidí. Zde ovšem většina lidí byla zjevně zavražděna a dodnes není jasné, zda šlo o likvidaci nepohodlných členů, nebo o případ jakési asistované sebevraždy.

„Cult wars“ II

Všechny tyto události povzbudily ACM v jejich boji za zavedení přísných zákonů proti působení NRM. Přitom můžeme rozdělit dva typy argumentů.

První navazuje na starou teorii vymývání mozků. Klíčovou roli sehrála tato argumentace při soudním procesu Abgrall vs. Tabachnik v roce 2001. Jean-Marie Abgrall je psychiatr a mluvčí francouzského ACM; v češtině vyšla jeho kniha *Mechanismus sekt*. Michel Tabachnik je jeden z vůdců OTS, který se ovšem příprav na onu tragédii vůbec neúčastnil. Abgrall jej však vinil z toho, že nese přímou odpovědnost, protože je tvůrcem ideologie, která nešťěstí zapříčinila. Tabachnik byl tehdy osvobozen, nicméně Abgrall pomohl prosadit přísný zákon, který Francie přijala v květnu 2001. Ten je namířený proti skupinám, které používají techniky psychického ovlivňování (pojem *braiwashing* použit nebyl), omezující vlastní rozhodování. K zákonu vznesly své námitky např. Spojené státy, ale i katolická církev, která vyjádřila obavy, že zákon může být použit i proti jejím skupinám.

Druhou skupinu argumentů reprezentuje izraelský psycholog Benjamin Beit-Hallahmi. Ten v době první etapy sektářských válek jako člen Americké psychologické asociace v roce 1987 odmítl teorii *brainwashingu* jako nevědeckou. Beit-Hallahmi sám však prosazuje teorii psychopatologickou. Podle něho je každá konverze k NRM svým způsobem patologická. Počet náboženských konverzí odpovídá výskytu schizofrenie v každé populaci.

Obě tyto teorie, reprezentované Abgrallem a Beit-Hallahmim, vysvětlují jak příliš mnoho, tak příliš málo. Na jedné straně by je bylo možné aplikovat je na náboženství obecně. Když např. Beit-Hallahmi hovoří o konverzích, má skutečně na mysli všechny konverze, tedy i k tradičním nábožen-

stvím včetně judaismu. Podobně Abgrall aplikuje teorii vymývání mozků např. i na americké evangelikály. Pro svoji obecnost však na druhé straně nedokáže vysvětlit, proč jen některé skupiny použijí výše připomenuté násilné prostředky. Klíčová otázka tedy nezní, proč lidé konvertují k NRM, ale jaké jednání může vyústit v kritické případy.

Kde tkví nebezpečí?

Povrchně by se mohla zdát lákavá odpověď, že nebezpečná jsou ta hnutí, která věří v brzký konec světa. Ale podle zjištění 30% současných Američanů věří, že svět skončí ještě za jejich života. Musíme tedy hledat odpověď někde jinde.

Po pečlivém zkoumání různých NRM navrhneme tři ukazatele nebezpečnosti.

1. Skupina je ve výrazném konfliktu se svým okolím. Ve většině případů je násilí výsledkem interakce mezi skupinou a okolím. Nebeská brána je výjimkou, která toto pravidlo potvrzuje. Naopak případ ve Wacu, kde odpovědnost za smrt onoho množství lidí nese jistě i FBI, je názorným příkladem jevu, kterému se v sociologii říká zvětšení deviace (*deviant amplification*): deviantní skupina se stává ještě deviantnější kvůli negativnímu postoji okolí.

2. Skupina je v krizi kvůli nenaplněnému očekávání, kvůli výraznému úbytku členů, nepřátelské aktivitě bývalých členů apod. Tato krize může být interpretována eschatologicky jako projev blížící se obecné katastrofy, což členy více semkne kolem skupinové autority.

3. Skupina je vedena totalitně. Zde je ovšem třeba mít se na pozoru a určit správné indikace toho, že jedinec je ve skupině pouhým objektem moci totalitního vůdce. A v tom jsou sociální vědci spíše pořád na začátku. Je třeba nově číst díla R. J. Liftona a E. H. Scheina, kteří při svém popisu manipulace s psychikou v komunistické Číně a Koreji dali v atmosféře studené války vzniknout výrazům jako je „brainwashing“, „násilné přesvědčování“ apod.

Poznámka

Tento článek je zpracován na základě přednášky dr. Inroviigneho 24. 4. 2002 s přihlédnutím ke článku „There Is no Place for Us to Go but Up«: New Religious Movements and Violence“, Center for Studies on New Religions, online, dostupné z <http://www.cesnur.org/2001/mi_aug01.htm>, kde je také uvedena bohatá bibliografie.

Mgr. Miloš Mrázek (*1974) vystudoval psychosociální vědy, teologii a religionistiku na Husitské teologické fakultě a na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Je učitelem na střední škole.

Exkurze od vzniku po životní styl svérázného náboženství

HNUTÍ RASTAFARIÁNŮ

Adéla Linhartová

Rastafariánství bývá označováno jako náboženství nebo jako náboženské a sociální hnutí, přičemž slovo „náboženství“ získává přívlastek *monoteistické* a slovo „hnutí“ *milenialistické*. Určité prvky sdílí rastafariánství s jednotlivými afro-karibskými a afro-brazilskými kultury,¹ zejména díky prostorové blízkosti, orientaci na Afriku a nezastíranému synkretismu. Z těchto kultů můžeme jmenovat haitské voodoo², kubánskou santerii, trinidadské šangu a brazilské condoblé.

Kolébku a epicentrem šíření rastafariánského hnutí je ostrov Jamajka. Rastafariánské myšlenky se zde začaly rodit ve 30. a 40. letech 20. století. V letech 50. a 60. již rastafariánské hnutí ovlivnilo tisíce jamajských černochů a začalo se šířit do okolí. Nejprve do anglicky mluvících zemí Karibiku, známých jako „West Indies“, později se dostalo i do Evropy a USA.

Idea rastafariánství navazuje na myšlenky jamajského černocha Marcuse Garveye, jednoho z prvních představitelů černošského nacionalismu. Proslavil se unikátním heslem „*Bud' hrdý na svou rasu*“. V roce 1914 založil na Jamajce „Všeobecnou organizaci pro zlepšení údělu černochů“ (UNIA). Jejím účelem bylo spojit národy jedné rasy. Organizace získala podporu mezi nespokojenými obyvateli černošských ghatt. Garvey ale postrádal finanční podporu, a proto odjel propagovat UNIA do USA. Před odjezdem (v roce 1916) pronesl prorockví, které později ovlivnilo rastafariánské hnutí: „*Vzhližte do Afriky ke korunovaci černého krále, on bude Výkupitel*.“³

Garvey v USA založil odnož UNIA. Podařilo se mu získat tisíce stoupenců. S přílivem finančních prostředků znamenala UNIA velkolepý rozvoj a kromě vlastních novin *Negro World* si mohla dovolit také vlastní budovu pro setkávání *Liberty Hall*, navíc ve

větších městech s vysokým procentem černošské populace zřídila UNIA své pobočky. Garvey založil korporaci, která půjčovala peníze černošským podnikatelům, aby mohli zakládat vlastní obchody, prádelny, krejčovství, restaurace apod.

Roku 1920 vydala UNIA *Deklaraci práv černošských národů ve světě*. Mimo jiné byla v deklaraci představena symbolika barev, která se stala významným prvkem deklarujícím svébytnost černošské rasy. Jedná se o tři barvy: „*rudou jako barvu*

Popl a Bora před stánkem, kde Popl skupoval a prodával rastafariánské výrobky a marihuanu - kvůli tomuto zboží je nyní ve vězení. Foto: Lucie Jakešová, 2000.

Rastafariánská rodina - Sharon, její „man“ a synek Trinity. Foto: Adéla Linhartová, 2000.

krve, kterou musí lidé prolít za své vykopení a svobodu, černou jako barvu vznešené a ušlechtilé rasy, k níž patříme, a zelenou jako bujnou vegetaci naší Vlasti“.⁴ Rastafariáni k nim přiřazují ještě zlatou (žlutou) jako symbol vyvoleného národa a bohatství Etiopie.

Marcus Garvey chtěl zřídít námořní linku, která by dopravovala americké černochy do Afriky. Tzv. „repatriace“ měla být konečným řešením „černošské otázky“. Tento záměr se mu uskutečnit nepodařilo.

Etiopie - zaslíbená země rastafariánů a její vládce Haile Selassie I.

Garveyovi stoupenci otesali jeho odkaz na nosné pilíře rastafariánství. Tak je tomu též s Garveyovou výzvou k repatriaci černochů (Afrikánců) do Afriky. Tou pravou zemí, vy-touženým domovem, má být jedna z ne- chudších afrických zemí - Etiopie.

Proč zrovna Etiopie? Nejstarší pozůstatky člověka byly údajně nalezeny v Africe, podle některých vědců právě v Etiopii. Mladší předkové rastafariánů pocházejí z Afriky zcela určitě, protože sem byli násilně deportováni během kolonizace Ameriky v 16. - 19. století ze západního pobřeží Afriky. Území Etiopie se však nalézá na východě, vzdáleném od otrokářských faktorii tisíce kilometrů. Zaměřenost rastafariánů na Etiopii pramení z jisté myšlenky Garveyo-

vy: Garvey prorokoval, že v Africe bude korunován král černochů, který je vyzve, aby se vrátili do své vlasti.

Až na Jamajku se později donesla zvěst o korunovaci nového etiopského císaře Haile Selassieho I. v roce 1930. Prohlásil se za potomka krále Šalomouna, byl označován tituly: *Král králů, Pán pánů, Vítězný lev z Judeje, Potomek z rodu Davidova* (tituly se shodují s označeními pro mesiáše-spasitele, užívanými v Bibli). Haile Selassie I. byl údajně 225. monarcha v panovnické linii staré 2000 let, sahající až ke královně ze Sáby a králi Šalomounovi, kteří údajně měli syna Menélika, prvního etiopského panovníka.

Jamajským černochům byl Selassie velmi blízký tím, že se zastával Afričanů a že sám byl snědé pleti (byl etiopský Amhar). Začali se nazývat „rastafarians“ podle původního jména svého „Mesiáše“. Jeho původní jméno bylo Tafari Makonen. K němu byl připojen titul „Ras“ (kníže). Haile Selassie je jméno, které vládce přijal při korunovaci. Znamená „Moc Božské trojice“.

Haile Selassie se proslavil svými prohlášeními před Společenstvím národů, v nichž žádal mezinárodní pomoc pro Etiopii, od roku 1935 ohrožovanou Mussoliniho vojsky. Také v mnoha dalších projevech během zahraničních návštěv se dovolával humanity a spravedlnosti, vystupoval proti válce, proti útlaku národů, proti ponižování Afričanů. Vyzdvihoval důležitost křesťanství pro Etiopii a poukazoval na délku křesťanské tradice v této zemi (etiopská církev vznikla v roce 328 a roku 330 byl ustanoven první biskup Frumencius).

Etiopie se stala symbolem odporu afrického národa proti bílým utlačovatelům. Válka získala ideologický podtext. Etiopané v ní bránili téměř holýma rukama svou svobodu a vlast proti Itálii, převažující počtem vojáků a kvalitou výzbroje. Sympatie přihlíže-jícího světa byly samozřejmě na straně Etiopie. S pomocí Spojenců si Etiopie vydobyla roku 1941 samostatnost.

Události v Etiopii neušly pozornosti jamajských černochů. Marcus Garvey byl již mrtev (zemřel roku 1940 ve Velké Británii), ale jeho odkaz byl stále živý. Rastafariáni se rozpomněli na jeho výzvu, aby do roku 1960 uskutečnili přesun ze Západomoindických ostrovů do Afriky. Cílem některých měla být právě Etiopie, protože tam se nachází území, jenž věnoval Haile Selassie I. černošským navrátilcům: „V roce 1955 věnoval 500

akrů půdy černochům, kteří toužili po návratu, ale roku 1970 na těchto pozemcích žilo jen dvacet lidí.“⁵ Mnoho černošských rodin se připravilo na odjezd, ale odpluli jen někteří. „V roce 1959, a potom ještě několikrát, přišlo do přístavu Kingstonu na Jamaice patnáct tisíc lidí, kteří si na cestu domů koupili lodní lístky. Ukázalo se však, že lístky byly falešné, lodě, na které čekali, se nikdy neobjevily.“⁶

Podvody s falešnými lístky na Jamajce odradily řadu tamních rastafariánů. Časem byly tyto události přehlušeny novými událostmi, které opět vynesly na světlo myšlenky na repatriaci. Nejdůležitější událostí byla návštěva samotného Haile Selassieho. Přiletěl na Jamajku v dubnu roku 1966 a čekalo ho velkolepé přijetí. V té době sužovalo Jamajku velké sucho. Během Selassieho návštěvy začal padat z nebe toužebně očekávaný déšť. Mezi návštěvou panovníka a příchodem deště byla nalezena souvislost. Tato událost posílila nadšení jamajských přívrženců rastafariánství.

I v současné době řada rastafariánů, vedená Garveyovým heslem „Repatriace do Afriky je nutnost“, reálně uvažuje o přesídlení do Etiopie. Existují rastafariánské společnosti na Jamajce i v USA, které nabízejí, že jim tento přesun zprostředkují. Mezi guyanskými rastafariány kolují údaje o cenách pozemků a domů v rastafariánských osadách v Etiopii. Komunity rastafariánů se usadily převážně v etiopské oblasti Shashamane.

Haile Selassie I. byl ovšem muž několika tváří. Když v roce 1975 zemřel, byl Etiopany zatracován i uctíván. Rastafariáni věří, že stále žije a že oni s ním budou sdílet nebe v Etiopii.

Podstata rastafariánství

Rastafariánství se údajně nezakládá na vnějších projevech - rastafarián tedy nemusí kouřit marihuanu, nemusí poslouchat reggae a nosit barevné oblečení, dokonce může žít své rastafariánství s „bald head“, bez dredů. V čem je tedy podstata rastafariánství? Rastafariánství se zakládá na víře. Na víře v Boha Stvořitele a v Mesiáše. Stvořitel učinil svět, postavil do něho muže a přidal k němu ženu. Stvoření je dobré a člověk má zachovávat Bohem daný řád. Mezi lidmi se ale objevilo zlo.

Zlo vnesl podle podání některých rastafariánů do světa Kain a jemu podobní. Kain byl údajně z bílé rasy. Zlo je podporováno nezřízenostmi (v sexuální oblasti, z jídla vepřového masa, z opilství apod.). Ti, kteří

se ke zlu přiklonili, se stávají součástí živého „Babylónu“. Odvracejí se od Boha, svévolně porušují jeho stvořitelské záměry. Ale Bohem vyvolení věrně zachovávají jeho příkazy a nenechají se zlem „Babylónu“ znesvobodnit. To jsou rastafariáni, Bohem vyvolený lid, který žije podle řádu stvoření a distancuje se od „babylónské společnosti“. Věří v posmrtný život ve spravedlivém světě, kde budou napraveny všechny křivdy. Tam bude vládnout JAH (Hospodin) a Mesiáš.

Rastafariáni věří, že Mesiášem je etiopský vládce Haile Selassie I. Je to Ježíš, který slíbil, že se vrátí na svět. Haile Selassie I. přišel pozdvihnout černošský národ z útlatku „Babylónu“. Rastafariáni nesou jeho jméno a chtějí se vrátit do Afriky a žít v Etiopii, v níž Selassie vládl. Etiopie je „zaslíbenou zemí“ rastafariánů, protože odtud pochází Mesiáš, a Afrika je pravlastí vyvoleného národa - pocházejí odtud první lidé včetně starozákonních praotců (byli to černoši). Posláním člověka na zemi je zachovávat řád Božího stvoření, vyhýbat se zlu a činit dobro. Milosrdný Bůh neodsoudí ty, kdo se snažili zachovávat jeho řád. Haile Selassie I. ukázal vyvolenému lidu jeho vznešenost, napřímil ho z pokoření „babylónskou společností“.

Tímto novým postojem v sobě rastafariáni nacházejí pramen moudrosti, vidí jasně skutečnosti světa. V tom jim údajně napomáhá kouření marihuany při „reasoningu“, společném posezení mužů, při němž se zamýšlejí nad smyslem bytí a celého stvoření. Druhým zdrojem moudrosti je Bible. V ní je uložena pravda o stvoření, o Bohu, o Mesiáši, o hříšném „Babylónu“ i o Etiopii. Tato nauka se předává čtením vybraných pasáží i ústním podáním. Formuje způsob života rastafariánů.

Některé biblické výzvy naplňují rastafariáni bezvýhradně: na základě listů apoštola Pavla nosí ženy dlouhé sukně a zahalují si ve společnosti vlasy. Rastafariáni nechávají své vlasy volně zplstnatět do dredů, protože podle Genesis je stvoření dobré a člověk má zůstat takový, jak byl stvořen. Muži mohou mít poměr s více ženami, protože někteří starozákonní praotcové měli více žen. Potomci jsou pro rastafariány bohatstvím - tak, jako pro všechny starozákonní praotce. Strava rastafariánů je vytríbená (bez masa, soli, konzervovaných potravin a alkoholu). Svěrázný výklad Bible vede rastafariány k vegetariánství⁷ a také ke kouření marihuany, protože marihuanu dal k užívání lidem Bůh.⁸

Rastafariánství v praxi

Rastafariánství navazuje na africké kořeny svých příslušníků. Model rastafariánské rodiny navíc čerpá své zásady z výkladu starozákonního pojetí rodiny - například v dělení mužských a ženských rolí, v úctě k autoritám a v důrazu na hodnotu potomstva. Rastafariáni neusilují o splynutí se společností „bílých“, ale vytvářejí vlastní kulturu. Stávají se členy nadnárodní komunity rastafariánů. Do ní vstupuje člověk (bez ohledu na věk a pohlaví), který se rozhodne pro život podle rastafariánsky prosazovaných principů. Neexistují jednotné psané principy a v případě, že jednotlivé místní komunity svá pravidla sepsaly, nelze tato pravidla zobecnit a vyžadovat od všech rastafariánů. Rastafariánské postoje jsou předávány příkladem života a ústním podáním. Komunity sdílejí společnou víru, kulturu (hudba, oblékání, rituály, strava) a také je spojuje „černá“ rasa a anglický jazyk. Liší se podle míry zaujetí pro uchování „pravověrnosti“ (například některé komunity zakazují veškerý alkohol, jiné dovolují pivo) a jsou ovlivňovány vnějšími podmínkami (chudá Guyana, turistický Barbados, ortodoxní Jamajka).

Společnost v Guyaně ve vztahu k rastafariánům nezastírá obavy. Nerozumí jim a jejich odlišnost v ní vyvolává strach. V postoji rastafariánů ke společnosti je čitelný nezájem. Mezi rastafariány a ostatní společností v Guyaně nepanuje otevřená nepřátelství. V konkrétních sociálních vztazích (mezi sousedy, ve škole, při obchodování) vycházejí rastafariáni s okolní společností dobře. Společnost dovede citlivě reagovat na snahy rastafariánů o život podle zřejmých morálních zásad.

Funkce rastafariánského náboženství

Funkce se vývojem hnutí mění. V jamajských začátcích rastafariánství se jednalo spíše o sociální hnutí, které si kladlo za cíl pozdvihnout životní úroveň chudých jamajských černošů. Později se k tomuto cíli přidala myšlenka repatriace do Afriky a boj proti rasové diskriminaci ve jménu myšlenky „buď hrdý na svou rasu“. Náboženská a kulturní stránka byla spíše „vedlejším produktem“ těchto snah.

Současná funkce rastafariánského hnutí je jak společenská, tak náboženská. Nábo-

Supercat, Skinny, Buff a Bora při „reasoningu“ ve vesnici Plaisance. Foto: Adéla Linhartová, 2000.

ženská stránka prostoupila do každodenního života (strava, slang a jména rastafariánů, hudba ve stylu reggae, „reasoningy“ a další setkávání, symbolika barev, způsob oblékání, plány přesunu do Etiopie atd.). Rastafariáni nemusejí usilovat o přijetí větší novou společností „bílých“ a ostatních občanů Guyany, protože se cítí být součástí vlastního vyvoleného národa, který se hrdě vyjímá nad „babylónskou společností“.

Poznámky

- 1 Eliade, M., Culianu, I., *Slovník náboženství*, Český spisovatel, Praha 1993.
- 2 Hajnal, L., *Základy haitského voodoo*, *Dingir* 3/2000, str. 5.
- 3 „Look to Africa for the crowning of a Black king, he will be the Redeemer.“: www.duboisld.com/shadesOf-Black/MarcusGarvey.html
- 4 Tamtéž.
- 5 *The Oxford Dictionary of the Christian Church*, Oxford University Press, 1997
- 6 Allan, J., Butterworth, J., Langleyová, M., *Víry a vyznání*, Slunovrat, 1993.
- 7 Zj 22,2 a Gn 1,29.
- 8 Gn 1,12; Gn 3,18; Př 15,17 a Ž 104,14.

Autorka článku byla v kontaktu s komunitami rastafariánů během desetiměsíčního pobytu v Guyaně.

Výsvětlivky zkratk knih Bible

Gn kniha Genesis Př kniha Přísloví
Ž kniha Žalmů Zj Zjevení Janovo

Bc. Adéla Linhartová (*1978) je absolventkou Jaboku, vyšší sociálně pedagogické a teologické školy, a Evangelické teologické fakulty UK v oboru sociální a pastorační práce.

Nový zákon o náboženských společnostech platí, i když ho Ústavní soud ještě může upravit

OSUDY ZÁKONA O POSTAVENÍ CÍRKVÍ

Ivan O. Štampach

Po změně režimu jsme zdědili státní legislativu ve věci náboženských společností především v podobě zákonů „o hospodářském zabezpečení“ církví z r. 1949. Tyto zákony byly záhy novelizovány a doplněny zákonem č. 308/1991 Sb. Právní normy byly roztrženy a neřešily nové problémy. Se vznikem České republiky v roce 1993 přišel nový ústavní pořádek. Jeho integrální a neměnitelnou část tvoří *Listina základních práv a svobod*.

Ta říká o životě náboženských uskupení toto:

Článek 15

(1) Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.

(2) Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby je zaručena.

(3) Nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním. Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 16

(1) Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.

(2) Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech.

(3) Zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách.

(4) Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.

Ustavení a činnost náboženských uskupení je tedy zřejmě věcí občanů samotných. Není potřebné, jak se někteří stále ještě domnívají, nějakého povolení, souhlasu či uznání ze strany státu. *Zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů č. 3/2002 Sb.* poskytuje další možnosti, o kterých *Listina* výslovně nemluví. Je to registrace podle § 6 - 11 a oprávnění

ke zvláštním právům podle § 12 - 14. Registrace náboženské společnosti umožňuje získat právní subjektivitu. Jako právnícká osoba pak může vstupovat vlastním jménem do právních vztahů (prodávat, kupovat, nájímat, pronajímat, zaměstnávat apod.) Zmíněné oprávnění umožňuje náboženské organizaci, která jej získala, podílet se na duchovní službě v armádě, poskytovat duchovní péči ve věznicích, zřizovat školy. Takovým náboženským uskupením stát také přispívá na jejich výdaje, např. mají nárok na pokrytí mzdových nákladů na duchovní.

Žadatelé o registraci nebo oprávnění jsou vystaveni libovůli státních úředníků. Posuzuje se totiž mimo jiné, jak splňují takzvané kvalitativní předpoklady veřejného působení. Vedle pochopitelných požadavků, aby náboženské subjekty dodržovaly zásady veřejného pořádku, veřejného zdraví, principy lidskosti a snášenlivosti a bezpečnosti občanů, aby neomezovaly práva osob pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, nebo smýšlení a aby nepodporovaly násilí nebo porušování právních předpisů, se v § 5 požaduje, aby nevyužívaly „psychický a fyzický nátlak k vytvoření závislosti“. Dále je tam řeč o „fyzickém, psychickém a ekonomickém poškozování“, o „omezování psychického vývoje nezletilých“ a o utajování organizační struktury

a vazby na zahraniční složky. Splnění takto nejasně a pružně formulovaných požadavků musí posuzovat experti, o jejichž nezávislosti a nezájatosti je možno s úspěchem pochybovat. Kromě toho dosud nemáme v rozporu s Ústavou správní soudy, které by mohly prozkoumat správnost rozhodnutí úřadu.

Zákon počítá s právní kontinuitou a proto všechny církve a ostatní náboženské společnosti, které byly podle dosud platných právních norem registrovány, jsou automaticky registrovány a je jim přiznáno oprávnění ke zvláštním právům, aniž by se zkoumalo, splňují-li podmínky. Až na svědky Jehovovy a Luterskou evangelickou církev byly všechny registrovány už z dřívějšího na základě někdejšího uznání komunistickým režimem (nebo podle jeho předpisů). Např. nejmenší z těchto uskupení má podle posledního sčítání lidu 302 členy.

Naproti tomu noví žadatelé musí být deset let registrováni, splňovat kvalitativní předpoklady a další požadavky a potřebují ke stejným právům získat 10 000 podpisů. V tomto smyslu jsou některá ustanovení zákona o církvích a náboženských společnostech diskriminační a vytváří se jimi nepřekročitelná bariéra mezi uznanými náboženskými organizacemi z dřívějších časů a novými, alternativními uskupeními.

Registrační řízení podle zákona č. 3/2002 Sb.

Církev registrované:

Církev Křesťanská společenství – ke dni 20. 6. 2002

Obec křesťanů v České republice – ke dni 4. 9. 2002

Registrační řízení probíhající:

Česká hinduistická náboženská společnost

Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna

Ministerstvem kultury ČR bylo zastaveno řízení ve věci návrhu na registraci

Ekumenické církve svatého Jana Jeruzalémského, řádu rytířů Rhodosu a Malty

Jana Řepová, ředitelka odboru církví Ministerstva kultury České republiky, 29. 10. 2002

Na různých seminářích a veřejných diskusích odůvodňovali úředníci odboru církví ministerstva kultury, kteří sestavovali vládní návrh zákona, zpřísnění nároků na nové potenciální účastníky české náboženské scény tím, že je třeba chránit společnost před sektami. Budí to dojem, že přehlédli prostý fakt, že sektářské rysy (včetně těch popsaných ve zmíněném § 5) se vyskytují i u dosud registrovaných subjektů. A že u nových žadatelů přehlédli, že někteří takové symptomy nemají a ani do budoucna nejsou očekávány. Prostě s ochranou společnosti před náboženským extremismem se zákon míjí.

České křesťanské církve reprezentované Českou biskupskou konferencí a Ekleziologickou radou církví ČR vytkly zákonu v té podobě, jak byl schválen, že „omezuje dosavadní právo církví rozhodovat o svých vnitřních záležitostech a staví je do role organizací podřízených státu, nad kterými se zavádějí mnohá nová administrativní opatření a kontroly“. Vyjádřily znepokojení z hrozícího omezování dosavadní svobody, které se dosud těšily. Prohlásily, že návrh zákona nebyl se zástupci církví před předložení do Parlamentu řádně projednán.

Po celou dobu jeho přípravy pozorně sledovala osudy vládního návrhu zákona prestižní iniciativa zaměřená na ochranu občanských práv, Český helsinský výbor. V jednom z prohlášení, které k této věci vydal, se mimo jiné říká: „Tak, jak je předloženo k projednání, může zákon přispět k uspořádání vztahů mezi náboženskými společnostmi a státem. Současná podoba návrhu však současně obsahuje ustanovení, která ohrožují základní lidská práva.“

Státní orgány přihlížely při další práci s návrhem k těmto námitkám jen částečně. I schválenému znění lze vytknout, že plná

práva veřejně se projevovala uvedená v § 7, odst. 1 se poskytují zvláštní skupině náboženských společností. Jak se ve stanovisku dále říká, „okruh subjektů, jichž se to týká, je převzat z dosavadní právní úpravy. V ní je důvodem registrace dřívější povolení k činnosti udělené na základě předpisů vytvořených protiprávním komunistickým režimem. Pro ostatní náboženské společnosti stanoví dnes platný zákon nesnadné podmínky, jež se podařilo ze všech žadatelů splnit jen Náboženské společnosti svědků Jehovových. Navrhovaný zákon tyto podmínky ještě výrazně zpřísnuje. Jde o tzv. kvalitativní předpoklady podle § 5 a o další podmínky stanovené v § 11. Tím se podle všeho porušuje rovnost právních subjektů před zákonem.“

Vládní návrh zákona o postavení církví a náboženských společností měl v parlamentu v roce 2001 a na začátku roku 2002 složité osudy. Byl v poslanecké sněmovně schválen většinou zabezpečenou smluvně-opozičním spojenectvím České strany sociálně demokratické a Občanské demokratické strany. Senátor Daniel Kroupa z výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice, který se jím zabýval, označil zákon schválený sněmovnou bez okolků za „špatný zákon“. Senát zákon vrátil k novému projednání. Poslanecká sněmovna znovu, touž kvalifikovanou většinou zákon potvrdila. Prezident republiky z podobných důvodů rovněž zákon odmítl. Ovšem i jeho veto sněmovna přehlasovala. V době psaní tohoto článku leží již schválený a tedy i platný zákon se stížností na Ústavním soudu ČR v Brně a čeká se na rozhodnutí.

Doc. ThDr. **Ivan O. Štampach** (*1946) je vedoucím katedry religionistiky a filozofie na Fakultě humanitních studií Univerzity Pardubice.

Nejen text, ale i kontext

Problematické pasáže zákona 3/2002, které stanovují kvalitativní podmínky registrace, a jsou tedy zaměřeny na „ochranu před sektami“, mají svůj výrazný dobový kontext. Zjevně totiž odrážejí strach, který se v západní Evropě objevil po událostech v letech 1994-1997, kdy ve Švýcarsku, v Kanadě a ve Francii zahynulo v hromadných vraždách a sebevraždách celkem 74 příslušníků Řádu Chrámu Slunce a jejich dětí. Na základě těchto událostí a pravděpodobně i pod vlivem dalších tragédií náboženských skupin v posledních letech 20. století schválil francouzský parlament dne 30. 5. 2001 velmi problematický „zákon proti sektám“. Vliv tohoto zákona je znát i na české normě.

Nový český zákon 3/2002 tedy jistě vyžaduje diskusi. Podmínky k ní ovšem nejsou snadné. Kromě jiného i proto, že např. česká pobočka Mezinárodního helsinského výboru je kompromitována podporou, kterou věnovala problematické Scientologické církvi, nebo spoluprací s dr. Salajkou, obhájcem snahy Církve sjednocení dosáhnout v roce 1997 registrace podvodným získáváním podpisů. Mezinárodní helsinský výbor tak u nás nemůže být považován za nestranně diskutujícího partnera.

Zdeněk Vojtíšek

Média v roce 2001 o francouzské náboženské legislativě

FRANCIE SCHVÁLILA ZÁKON PROTISEKTÁM

Paříž (zpravodaj ČTK, 1. 6. 2001) - Francouzské národní shromáždění s konečnou platností schválilo zákon zavádějící přísná opatření proti náboženským sektám. Takřka jednomyslně jej podpořili pravíci i levíci poslanci a proti byl jen jeden člen parlamentu. Oproti původní verzi zákon neobsahuje paragraf o „psychické manipulaci“, který vyvolával odpor malých náboženských skupin i velkých církví. Namísto toho se v textu objevuje termín „zneužití neznalosti nebo slabosti“ a je určen na ochranu nezletilých, postižených a lidí v psychické nebo fyzické závislosti. Takový delikt bude možné potrestat až třiletým vězením a pokutou dva a půl milionu franků (asi třináct milionů korun). Nový zákon umožní také soudci rozpustit sektu odsouzenou za ohrožování svých členů, za zneužití důvěry, za podvody a za nezákonné vykonávání medicíny a podávání léků. Zákon reagoval na parlamentní zprávu z února 2000, podle níž je ve Francii na 200 dobře organizovaných sekt. Od začátku projednávání vzbuzoval odpor především scientologické církve, jejíž členové byli ve Francii již několikrát odsouzeni za podvody a která vedla proti zákonu mediální ofenzívu. Její představitel Marc Bromberg v úterý označil zákon za dílo „hrstky extremistů snažících se nastolit státní ateismus“. Spokojeni s ním však nejsou ani představitelé francouzských katolíků a protestantů. Kardinál Louis-Marie Billé a pastor Arnold de Clermont napsali před dvěma týdny dopis premiérovi Lionelu Jospinovi, v němž dali najevo obavy ze zneužití zákona proti základním svobodám. Postavili se i proti používání termínu „sekta“, protože je podle nich „právně nedefinovatelný“.

Po uzávěrce

25. listopadu 2002 zrušil Ústavní soud několik pasáží *Zákona o svobodě náboženského vyznání atd.* (3/2002), především těch, které se týkají charitativní činnosti církví. Po výroku soudu zazněly na všech stranách požadavky na přípravu nové normy a také na diskusi, která by přípravu měla provázet. *Red.*

Mystická škola založená Květoslavem Minaříkem ve skrytu žije

PŘÍMÁ STEZKA

Martina Pekárková

Od 20. let 20. století u nás působí škola jógy mystika Květoslava Minaříka. Ze svých mystických zkušeností vytvořil nauku, která odpovídá učení esoterního mahájánového buddhismu. Je předávána z učitele na žáka a uchována v jeho rozsáhlém knižním díle.

Květoslav Minařík se narodil 20. 2. 1908 v Litvínově v rodině horníka. Po smrti otce roku 1915 se rodina propadla na sociální dno. Minařík získal pouze neúplné základní vzdělání, protože byl od sedmi let nucen přivydělávat si žebrotou a později při polních pracích a výrobou bačkor. Špatná výživa a špatné zacházení ze strany otčíma ho ve čtrnácti letech přiměly k útěku z domova. Rok se živil jako nádeník na stavbách, pak se začal učit pekařem. Jako pekař pracoval celkem jedenáct let, do roku 1934. V době protektorátu vystřídal několik pracovních míst jako totálně nasazený, od roku 1950 mu byl přiznán invalidní důchod. Minařík se tudíž mohl věnovat práci na svých knižkách.

O jógu se začal zajímat jako sedmnáctiletý. Po období věnovaném dodržování mravních předpisů a koncentračních cvičení dosáhl stavu jednoty myslí a první realizace. Po tomto zážitku začal své poznání postupně formovat jako nauku nazvanou Přímá Stezka.

Nauky Přímé Stezky nebo učení na ně navazující se k nám dostaly i jinými cestami než prostřednictvím Květoslava Minaříka. Jednou z prvních publikací, která byla k dispozici a shrnovala tento soubor učení tibetského buddhismu, byla kniha „Pronikavý vhled“ Alexandry David-Neelové. Květoslav Minařík ji opatřil svým komentářem (komentovaná kniha vyšla v Praze v nakladatelství Canopus až roku 1993). Ke stejnému směru patří i Diamantová cesta, která je u nás známa prostřednictvím lamy Ole Nydahla.

V době, kdy promýšlel duchovní systémem Přímá Stezka, pracoval nedávno ženatý mladý muž Květoslav Minařík jako pekař v Pardubicích. Tam působila také společnost Psyché, vedená mystikem Karlem Weinfurtrem. Minařík do této společnosti nějakou dobu docházel a publikoval v jejím časopise vlastní články. Jeho pekařský mistr byl členem této společnosti a posléze na Weinfurterův příkaz Minaříka propustil. Weinfurter se pravděpodobně cítil Mina-

ve fyzice a přírodních vědách. Květoslav Minařík svým dílem prokazuje, že duchovní poznání může člověka dovést zrovna tak vysoko, jako vzdělání univerzitní, ba výše, protože řeší strastný problém žití až k jeho konečnému vyústění. Současná věda kvůli své materialistické orientaci tuto schopnost nemá.

Květoslav Minařík je pokračovatelem staré tibetské školy Kagjüpa. Tato škola byla založena v desátém století mudrcem Tilopou. Pokračovatelé byli světci Naropa, Marpa, a Milaräpa, kteří založili posloupnost guruů Bělostné dynastie. Květoslav byl Marpovo převtělení, *tulku*, a jak sám uvádí, stal se šestým členem této dynastie, hned po Milaräpovi. Tím byla tato škola Přímé stezky přenesena do Evropy, jakožto *živá*.

Žijící pokračovatelé K. Minaříka

Josef Studený - Minaříkův žák od roku 1952. Třetí člen posloupnosti, Mistrem určený nástupce, a nynější guru školy. Hlásí se k němu asi 200 žáků.

PhDr. Zora Šubrťová - Je vlastníkem autorských práv na spisy Květoslava Minaříka a vede nakladatelství Canopus. Založila Klub čtenářů knih Květoslava Minaříka, který má za cíl diskusemi ujasňovat jeho nauku.

Ing. Roman Mandys - Žije ve Vídni, kde působí jako guru zájemců o praxi Přímé stezky. Původně předpokládaný nástupce K. M. Podle zmínek, uvedených v knižkách K. M., v této úloze neuspěl.

Prvním členem posloupnosti po Květoslavu Minaříkovi byla *Krista Ledrová*, zemřela v r. 1975. Druhý člen posloupnosti, *JUDr. Míla Kovář*, zemřel r. 1972.

Josef Studený

říkem ohrožen ve své autoritě nejznámějšího českého mystika. Jeho nepřátelství k Minaříkovi muselo být hluboké. Dokazuje to hromadné proklínání, do něhož zapojil své příznivce v Praze a Pardubicích a kterým hodlal Minaříka, prohlášeného za černého mága, zničit.

Krátce před obsazením Československa v roce 1939 Minařík vydal vlastním nákladem knihu „Přímá Stezka“, jednu ze dvou knih, které vyšly za jeho života. Kniha k němu přivedla několik zájemců a budoucích žáků. Druhou knihou byl „Vnitřní smysl Nového Zákona“, vydaný roku 1945.

Karmapové, kteří byli oficiálními pokračovateli po Milaräpovi, ve skutečnosti založili posloupnost světců dynastie Kagjüpa, vynikali sice svatostí, ale plné hloubky poznání praotců školy nedosahovali, jak uvádí Květoslav. Tímto způsobem byla nauka starého Tibetu obnovena zde, v Okcidentu, v Čechách. Byla jí dána taková forma, aby její učení mohli lidé Západu pochopit a uskutečnit. Je vytvořena pro všechny karmicky dozrálé jedince, kteří se touží vymanit z tlaků komerční západní spotřební společnosti a chtějí dosáhnout duchovního poznání a osvobození, nebo alespoň životní harmonii. Není proto třeba nechat se zadržet do jeskyně a meditovat, jako za Milaräpovy doby. Jde však vždy o způsob života.

Přímá Stezka, jak ji popisuje guru Minaříkovy školy

Tato mystická škola je skutečně jen česká. Vznikla zde a nebyla importována ani z Indie ani z Tibetu, přestože obsahuje prvky, které k nám byly a jsou dováženy ze zemí Orientu. Květoslav Minařík interpretuje v češtině a srozumitelným způsobem hloubku svého poznání, jež bylo v Orientu střezeno jako tajemství.

Minařík sám uskutečnil ideály dávných mudrců Východu a dosáhl poznání, které jej řadí mezi duchovní velikány dávných dob. Dosáhl stavu *bóधि*, osvícení, sám, bez guru a bez studia náboženských knih ve svých osmnácti letech. Jeho nauka má ryze vědecký charakter. Odpovídá nejnovějším vědeckým poznatkům, dosažených

Patrně nejznámější fotografie Kvetoslava Minařika z 50. let 20. století.

Foto z knihy K. Minařika „Kěčara“, Canopus, Praha 1997.

Po nástupu komunismu se Kvetoslav Minařik s okruhem svých žáků musel stáhnout do téměř utajené existence. Důvodem bylo neustálé sledování ze strany Státní bezpečnosti. Ta viděla v kruhu zájemců o mystiku potenciální hrozbu pro režim a držela nad ním dohled. Navíc se v dalších rukopisech knih Minařik o komunismu vyjadřoval velmi nelichotivě (především jako o zřízení, jež stojí na využívání a rozněcování

nejnižších lidských pudů) a přechovávání kopií rukopisů by každého žáka mohlo ohrozit. Proto se nějakou dobu rukopisy dalších knih skrývaly zakopány na zahradách přátel. Ne všechny rukopisy tento způsob úschovy přestály bez úhony. Minařik také musel z obavy před domovními prohlídkami zničit většinu korespondence se svými žáky.

Jeho další snahou bylo zajistit pokračování mystické školy v linii guruů. Původním nástupcem byl zvolen Ing. Roman Mandys, později však z osobních důvodů tuto úlohu plně nepřevzal a nástupcem se stal Josef Studený.

Kvetoslav Minařik zemřel 4. 7. 1974 a je pohřben v Praze na Olšanech společně se svou žákyní Kristou Ledrovou.

Mezi českými zájemci o jógu a esoterní směry je

Kvetoslav Minařik známý spíše povrchně a málo. Určitá obtížnost jeho knih většinou méně vytrvalé adepty jógy odradí. Hluběji zaujatí hledači někdy jeho díla uznávají, ale často berou vážněji tibetský buddhismus a jógu dovezené z Východu.

Ti, kdo se dnes plně hlásí k České mahájáně Kvetoslava Minařika, jsou rozštěpeni do dvou skupin. Jednak to jsou žáci, kteří uznávají Josefa Studeného jako současného

buddhismu a je do něj také zařazena. V praxi se však počítá s tím, že osvobození se u převážné většiny hledajících v jednom životě nedosáhne. Proto zde stojí jako bezpodmínečný požadavek kvalitativní zpracování fyzického těla, jakožto nositele lidské karmy. Čím více karmické náplně těla adept zpracuje, resp. promění a zakotví ji v oblasti vědomí, tím spíše se v příští inkarnaci zrodí právě on s připomínkami na nauku, která do něj byla vložena, a on v ní bude pokračovat. Zdůrazňuje se proto jógická mravnost a kázeň, které velice přispívají k rozšíření poznání, resp. nejvyšší poznání jedině umožňují. Podle nauk Přímé Stezky nedosáhne čisté prozření člověk žijící živočišným způsobem života.

Josef Studený

Vnitřní smysl Nového zákona

„Pravím vám: 'Nikdo z těch, kdož jsou narozeni z ženy, není větší než Jan. A přece nejmenší v království Božím je větší než on.'“

Lukášovo evangelium 4, 28

Jsou dva druhy duchovně dokonalých lidí. Jednak ti, kdo se k tomuto stavu povznesli mravním úsilím ze stavu obyčejných lidí, jednak ti, kdo jsou vtělením božím. Podle slov Ježíše byl Jan Křtitel z první skupiny. Proto musil bojovat s lidstvem. Vtělení boží tyto obtíže nemá. Jsou chráněna magickou silou své duchovnosti a všechny útoky nižší přirozenosti se o ni rozbíjejí.

Postup k duchovnosti je velmi dlouhý. Mnohdy se stává, že člověk projde několika vtěleními mudrce a jógina, než se spojí s nejvyšším Duchem kosmu. A všechny tyto jeho inkarnace jsou vyplněny bojem o nejvyšší stav. Božské inkarnace na rozdíl od těchto jóginů a mudrců zápasí jen krátce o probuzení božskosti, která se pak ihned projeví v jejich bytosti v plné slávě.

Kvetoslav Minařik,

Vnitřní smysl Nového zákona,
Canopus, Praha 1992, str. 143

duchovního vůdce (guru) a Minařikova nástupce. Druhou skupinou je Klub Kvetoslava Minařika, soustředěný kolem dr. Zory Šubrtové. Klub koná dvakrát ročně setkání nad Minařikovou naukou. Zora Šubrtová je vlastníkem autorských práv k Minařikovým dílům. V nakladatelství Canopus již vyšly téměř dvě desítky jak původních Minařikových děl, tak i jeho komentářů ke knihám jiných autorů (Lao-C', Pataňdzálio, Blavatské a dalších).

Mezi odborníky - orientalisty - nebyl Minařik z důvodu nedostatečného vzdělání nikdy brán vážně (s výjimkou Borise Merhauta). Pro Minařikovu značnou otevřenost ohledně mystických zážitků slouží jeho díla jako objekt zájmu psychologů, kteří se zabývají náboženstvím. ■

Poznámka

Článek vznikl na základě údajů v Minařikově autobiografické knize „Kěčara“ (Canopus, Praha 1997) a osobního rozhovoru s Josefem Studeným.

Martina Pekárková (*1976) je studentkou religionistiky na husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Mladík údajně pil krev své oběti

VAMPÝR Z WALESU

Tibor Brečka

Sedmnáctiletý mladík byl obviněn z vraždy starší vdovy v severním Walesu. Měl údajně být posedlý vampyrismem a pít krev své oběti. Za zločin vraždy byl Mathew Hardman odsouzen na doživotí. Ovšem nikdo si netroufá říci, zda šlo opravdu o vampyrismus.

Mathew Hardman (17) byl odsouzen za vraždu devadesátileté Mabel Leyshonové v jejím domě v Llanfairpwll v Anglesey. Tělo paní Leyshonové bylo nalezeno 25. 11. 2001.

Podle patologa byly příčinou smrti dvacet dvě bodné rány, které jí byly zasazeny zezadu ve chvíli, kdy seděla a dívala se na televizi. Řekl, že na první pohled to vypadalo jako pokus tělo rozsekat, ale při podrobnějším ohledání zjistil, že rány byly vedeny tak, jakoby se někdo pokoušel z těla dostat co nejvíce krve. Její hrudní koš byl „rozeřvaně otevřen“ a srdce bylo vyjmuto. Žalobce Roger Thomas řekl soudu v Mold Crown, že srdce oběti bylo vyjmuto, zabaleno do novinového papíru a položeno na pánve na stříbrném podnose. Z této pánve vrah pil krev své oběti. Pohrabáče bylo položeno u jejích nohou do tvaru kříže a poblíž jejího mrtvého těla byly umístěny dva svíce.

Tomuto činu předcházela ještě jiný incident. Dva měsíce před vraždou byl Mathew zadržen policií, neboť zaútočil na osmnáctiletou studentku z Německa. Studentka totiž odmítla jeho prosbu, aby ho kousla do krku. Tak z něj měla učinit vampýra. Dívce obviněný řekl, že malá vesnička Llanfairpwll je „perfektním místem pro vampýry“.

Svědkiem tohoto případu byl čínský student (16). „Viděl jsem obžalovaného,“ vypověděl, „vypadal šíleně a křičel. Ta dívka byla opravdu vyděšená.“ Podle jeho svědectví obžalovaný nepřestával řvát, a dokonce se sám udeřil do nosu slovy: „Cítíte mou krev!“

Seržanta Petera Nicholsona, který tehdy obviněného zadržel, Hardman také požádal, aby ho „kousl do krku“. Podle policejního protokolu obviněný s dívkou mluvil nejdříve déle než dvě hodiny a poté se ji snažil přesvědčit, aby z něj pomoci kousnutí učinila vampýra. Když jeho zuřivost překročila meze a sám se udeřil do nosu, dívka zavolala policii. Seržant Nicholson

přijel na místo incidentu v 1:30. „Snažil jsem se na něj mluvit, abychom se všichni rozešli pokojně, ale jediné, co mi odpověděl, bylo ‘Kousni mě do krku,‘“ řekl seržant.

Hardman ovšem tvrdí, že si na nic nevzpomíná, neboť v době incidentu byl prý pod vlivem hašiše. Vzpomíná si až na probuzení na policejní stanici.

Důkazem proti Hardmanovi v případě vraždy paní Leyshonové byla shoda DNA nalezené v krvi na místě činu s DNA krve na noži obviněného, který policie našla u něho v bytě. Při domovní prohlídce policie našla kromě nože také knihy o vampyrismu a různé podobně zaměřené časopisy, které obsahovaly např. články, jak vést černou mši. Když experti zabavili jeho osobní počítač, zjistili, že byl používán k navštěvování vampýrských internetových stránek, jakými jsou například Vampire/Donor Alliance nebo Vampire Rights Movement. „Ať již jsou tyto stránky seriózní či ne, je jisté, že z nich obviněný čerpal informace a že se o tuto problematiku zajímal,“ řekl žalobce Thomas. Když byl Hardman dotázán, zda ví něco o vampýrech, odpověděl: „Já nemám ponětí o žádných okultních věcech.“ Připojování na vampýrské internetové stránky odůvodnil tím, že se chtěl pouze podívat. Jeho zájmem prý nebyli vampýři, nýbrž nesmrtnost, o které prý věděl, že je to nereálná věc, a nikdy ho prý nenapadlo se z tohoto důvodu stát vampýrem.

Podle žalobce Thomase vražda nebyla nějakým náhlým výbuchem násilí a hněvu, ale byla brutální, krutá a předem velmi dobře naplánována. „Do 24. 11. 2001 se obviněný dozvěděl dost věcí o vampýrech na to, aby si uměl zodpovědět pro něho dvě nejdůležitější otázky: jak se stát vampýrem a jak být nesmrtný. Rozhodl se tedy zabít jiného lidského tvora. To bylo nezbytné, aby dosáhl svých cílů. A ve chvíli, kdy jeho rodiče nebyli doma, spáchal plánovanou

vraždu, která měla ukojit jeho bizarní a sobecké cíle.“ Dále žalobce Thomas řekl, že obviněný není mentálně labilní, a je tedy odpovědný za své činy.

Stále ovšem zůstává otázkou, co Hardmana k tak brutálnímu činu vedlo. Hardman žil se svou matkou Julií, zdravotní sestrou, a jejím přítelem Alanem Benneworthem, bývalým hasičem. Narodil se a vyrůstal v Amlwch na severním pobřeží Anglesey, do Llanfairpwll se přestěhovali v roce 1998. Téhož roku zemřel jeho otec, který sice již s jeho matkou nežil, ale k němuž měl velmi silný citový vztah. Ztrátou otce velmi trpěl.

Detektiv Alan Jones řekl: „Pro nás všechny je velmi těžké přijmout, že by šlo o nějaký druh zájmu o vampyrismus. Ale jsme schopni dokázat Hardmanův zájem o nesmrtnost. Ovšem co se vlastně odehrává v jeho hlavě, to ví jen on.“

Dokonce i forenzní psycholog Ian Stephen říká, že Hardmanova rozvíjející se posedlost je velmi obtížně rozpoznatelná. „Mnoho mladých lidí se zajímá o podobnou část kultury jako on. Pro rodiče je velmi obtížné rozpoznat normální zájmy od něčeho, co může být až děsivé. Určité problémy v jeho minulosti mohly způsobit, že jeho zájem přesáhl normální hranice. Kult vampyrismu má co do činění se silou a dominancí, používá krev k dodání energie a nesmrtnosti. Pokud ho někdo zsměšňoval, mohl cítit potřebu to nějakým způsobem vykompenzovat - vampyrismus mu pak dal to, co hledal.“

Hardman byl odsouzen na doživotí. Odsouzený stále popírá jakoukoliv účast na vraždě paní Leyshonové a jeho obhájce se proti rozsudku odvolal.

Mathew Hardman.

Použité články

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/wales/2131621.stm>
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/wales/2131909.stm>
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/wales/2133797.stm>
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/wales/2134693.stm>
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/wales/2144066.stm>
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/wales/2151970.stm>
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/wales/2165555.stm>
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/wales/2166683.stm>
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/wales/2170124.stm>
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/wales/2220862.stm>

Tibor Brečka (*1981) je studentem psychosociálních studií na Husitské teologické fakultě UK v Praze a dobrovolným pracovníkem PONS (Poradny o náboženských sektách) při HTF UK.

Dlouhá tradice ve dvou náboženstvích i současná životaschopnost činí z jógy ojedinělý jev

JÓGA, PŘÍPRAHA K ABSOLUTNU

Ivan O. Štampach

Složitá náboženská scéna Indického poloostrova označovaná v západní religionistice shrnujícím názvem *hinduismus* má kořeny v málo probádaném náboženském životě původní drávidské populace a v importovaných názorech a praktikách přistěhovalého árijského obyvatelstva. Nám známým produktem tohoto prolnutí a zároveň společně přijímanou autoritou rozdílných hinduistických směrů je čtveřice véd. Kolem 6. století tam dochází k posunu paradigmatu. Výrazem této změny je i vznik nového neteistického náboženství, buddhismu. V samotných hinduistických proudech se tento trend projevuje ve stovkách nových textů označovaných jako upanišády. Védské oslavné zpěvy na staré bohy a jejich velké činy byly vystřídány filozoficko-náboženskými rozpravami. Staré mýty jsou nově interpretovány. Nestačí korektně provést rituál, k božskému Brahma je třeba se propracovat. Patří k tomu mravní, intelektuální a meditativní úsilí.

Hinduistické tradice uznávají různé cesty k hlubokému prozření a prožití jednoty s Absolutnem. Tyto cesty odpovídají různým životním etapám a různým lidským typům. V křesťanství vždy dominovala typicky náboženská cesta, tedy oddanost Bohu a jeho niterné i veřejné obřadné uctívání. V Indii je tato *bhakti márga* překvapivě jen jedním ze tří uznávaných postupů. Vedle ní se připouští také *karma márga*, cesta činů, cesta nesobeckého jednání, které samo o sobě nemá výslovně náboženský ráz, a *džňána márga*, cesta, již bychom v evropské duchovní tradici snad označili jako gnostickou, tedy cestu meditativního poznání. Jóga je vlastně jakousi systematizací těchto duchovních cest. Je to soustavná tělesná a duchovní disciplína zahrnující v různých svých školách prvky tradičních cest indického člověka k dokonalosti.

Ríkám-li, že józe něco v indické náboženské tradici předchází, nevyjadřuji se tím k mínění hinduistických autorit, které ji činí základem jakéhokoli náboženství a vůbec nejstarší formou lidské cesty k božskému. Lze v tom spatřovat, řekněme, jakési přihlášení jógy k tisícileté linii duchovních praktik. Zde spíš mluvíme o józe tak, jak je výslovně pod tímto názvem doložena ve spisech, které můžeme spolehlivě datovat.

Počátky jógy

Samotné slovo *jóga* má v jazyce posvátných indických spisů, sanskrtu, význam „jho“. Tak jako jho spojuje tažná zvířata s vozem, mají jógické praktiky spřáhnout člověka s božstvem, resp. zjevit skrytou jednotu *át-*

manu (vlastní podstaty člověka) s božským *Brahmanem*.

Cvičení jógického charakteru se mohla vyskytovat už velmi brzy stranou od hlavního proudu árijského náboženství založeného na védách, v němž se zdůrazňoval bráhmány předávaný a střežený rituál. Jiní pěstovali v ústraní cvičení předávaná z učitele na žáka. Nelze vyloučit, že jóga je projevem předárijské indické kultury. Ve spisech se objevuje v podobě i nám dnes známé po odloučení buddhismu a džinismu od základního proudu tradice, pod jejich vlivem a v konfrontaci s nimi. Tak klíčí z védské a bráhmanské půdy hinduismus jako reforma či nová syntéza. Jeho součástí je i jóga.

Východiskovým textem jógy je *Bhagavadgíta, Zpěv Vznešeného*. V osmnácti zpěvech obsahuje poučení o spojení člověka s nejvyšší skutečností jógou poznání (*džňánajóga*), jógou uctívání boha a lásky k bohu (*bhaktijóga*) a jógou nesobeckého jednání (*karmajóga*). Prvky tří cest v propracovaném systému pak představuje soustava označená později jako královská jóga (*radžajóga*). Poučení je zasazeno do příběhu, ve kterém váhajícímu bojovníkovi Ardžunovi vykládá jeho vozataj Kršna jeho válečný úkol a celou situaci, v níž se spolu nacházejí jako symbol duchovního boje.

I když se Bhagavadgíta běžně vydává i v překladech do evropských jazyků jako samostatný spis, je vlastně součástí rozsáhlého eposu *Mahábhárata* a navazuje na události tam popisované. Celek vznikl podle odborníků mezi 5. stol. př. n. l. a 2. stol. n. l., tedy v rozvíjejícím se hinduismu, již po archaickém védském období v čase hledání

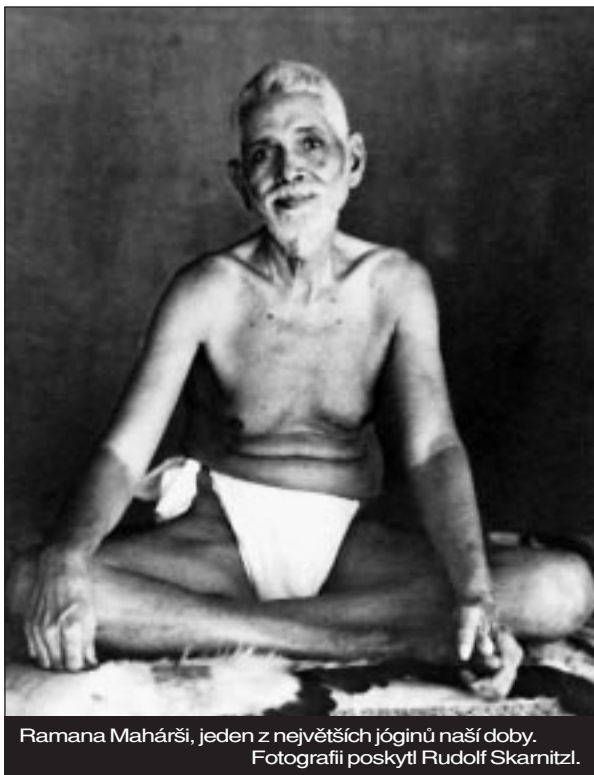
různých filozofických a duchovních cest pro praktikující jednotlivce.

Přibližně v době vzniku Bhagavadgíty, asi ve 2. stol. př. n. l. nebo později, se objevuje cosi jako učebnice, *Jógasútra (Rozprava o józe)*, sbírka průpovědí ve čtyřech částech, připisovaná autorovi jménem Pataňdžali, o jehož dalších aktivitách existují pouze dohady. Pojednává o *samádhi*, splynutí s Absolutnem, k němuž dochází při zastavení myšlenkového procesu, o prostředcích, jak tento stav získat, o mimořádných schopnostech, jichž je možno cvičením dosáhnout, a o konečném osvobození.

V Indii se už ve staletích před našim letopočtem a kolem přelomu letopočtů vyskytují různé filozofické školy podobné směrům, které známe z antického Řecka a chápeme jako počátky evropské filozofie. Hinduistické autority neprohlásily za správnou pouze jednu z nich. Přesto ale došlo k odlišení šesti ortodoxních směrů, *daršánů*, od směrů odmítnutých, jako byla např. Čárvakova materialisticky zaměřená *lóka-játa*. Jóga se ocitla mezi ortodoxními směry a je spolu s *védántou* dnes snad už jediným živým dědictvím této historie.

Radžajóga jako komplexní jóga

Na radžajóze lze předvést podrobný metodický postup žáka od počátků k vrcholným stavům. Práce začíná fází zvanou *jama*. Je to mravní příprava, jež je v západních aplikacích jógy často opomíjena. Zahrnuje sebeovládání podle přijatých mravních zásad: neubližovat živým tvorům, mluvit pravdivě, nekrást, být zdrženlivý a oproštěný od majetku. Ve stupni *nijama* se k mravnímu

Ramana Mahārši, jeden z největších jóginů naší doby.
Fotografii poskytli Rudolf Skamitzl.

životu ještě připojuje studium posvátných textů a oddanost bohu. Lze říci, že je tu integrován výše zmíněný bhaktický směr jógy. Teprve po těchto stupních přichází *ásana*, soubor různých tělesných poloh usnadňujících meditaci. Následuje *pránájáma*, dechová cvičení zahrnující pravidelné výdechy a vdechy se zadržením dechu mezi těmito fázemi. Pomocí pro žáka zde může být *mantra* (zpívaná, hlasitě vyslovovaná nebo představovaná slabika, jméno nebo věta). Tato cvičení jsou míněna jako práce s *pránou*, kosmickou energií pronikající a oživující tělo. Pátým z osmi stupňů radžajógy je odpoutání smyslů od vnějších předmětů, aby mysl nebyla ničím rozptylována. Vybrané prvky ásany a pránájámy, oddělené od toho, co předchází, i co následuje, se v západním světě pěstují pod indickým názvem *hathajóga*.

Další etapou radžajógy jsou tři stupně meditace připravené dosavadní praxí. Ve stupni *dháraná* mysl prodlévá u předmětu meditace, aniž by se odchylovala. *Dhjána* je především utlumením běžného myšlení, meditací ve vlastním smyslu slova a je bezprostřední cestou k vrcholné zkušenosti. *Samádhi* je stav vědomí převyšující všechny ostatní stavy; v něm člověk podle jógy už splývá s absolutnem. Projevuje se nejdříve v podobě jakýchsi záblesků nebo přechodných stavů a pak se může definitivně ustálit a přinést člověku plné osvobození z koloběhu životů a utrpení.

Různé typy hinduistické jógy

Kolem základního rámce vykresleného v Jógasútře a v Bhagavadgítě se postupně vyvinuly směry, které zdůrazňují ten či onen prvek jógických metod. Tak například *kundalíni jóga* se snaží tělesnými, dechovými a meditačními cvičeními probudit *kundalíni*, hadí sílu, která má držmat na dolním konci páteře a při své cestě nahoru má otevírat a aktivovat neviditelná centra organismu a rozvíjet různé schopnosti.

S tím souvisejí tantry, pozdější hinduistické texty zaměřené na postupné vedení žáka labyrintem proměnlivé existence k osvobození. Jejich studium samo nestačí a praxe podle nich předpokládá autoritativního učitele, *guru*. Někdy se v této sou-

vislosti mluví o cestě levé ruky. Mělo by zde jít někdy o neortodoxní, esoterní praktiky. Tantrická jóga má čtyři stupně: *krijá-jóga* spočívá ve veřejných rituálech, recitování manter a studiu textů; *čarjá-jóga* umožňuje po zvláštním zasvěcení konat rituál symbolizující osvícení; podstatou *mahá-jógy* je meditace zaměřená na rozvoj obrazotvornosti, kdy se vnější rituál přenáší dovnitř mysli; *anuttará-jóga* má vést k úplnému osvobození a integraci pomocí symbolického (nebo fyzického) splynutí s božským sexuálním protějškem.

Asparšajóga je metodický postup pro práci s myslí, kdy se jedinec stává nezúčastněným svědkem svých vlastních psychických aktivit. Tak má pronikat hrou zdání k nedvojné absolutní skutečnosti, skutečnosti, kde už neplatí rozlišení na ducha a hmotu, resp. subjekt a objekt.

Škola jógy podle klasického díla *Jógavásištha* se metodicky pohybuje mezi meditačně prohloubenou džňánajógou, tedy systematickým intelektuálním hledáním prvotní nedvojné skutečnosti, a dále též karmajógou a později i bhaktijógou.

Jóga má živé školy i v novověku. Příkladem může být *púrnejóga* či integrální jóga, již rozvíjel šrí Aurobindo Ghóš (1872 – 1950), tradičně hinduisticky i moderně západně vzdělaný indický intelektuál a duchovní učitel. V tomto systému lidská mysl postupuje po krocích od povrchního přemýšlení k bezprostřednímu vnitřnímu vě-

domí, které přesahuje úzké hranice lidského „já“. Nemáme ale jen stoupat k božskému vědomí mimo jakékoli meze. Spíše máme nechat božský princip působit v sobě, ale i v našem světě, a tak přispívat k jeho proměně. To má vést k novým vztahům a k novému uspořádání společnosti. Cílem je vlastně zduchovnění celé země a kosmu. Pokusem realizovat tento ideál bylo či je městečko Auroville, které Aurobindo založil společně se svou životní družkou zvanou jeho stoupenecí prostě Matka.

Jóga v buddhismu

Jóga, jak ji máme zachovánu v klasických spisech, se rozvíjí souběžně s buddhickými metodami meditace. Dochází zřejmě k vzájemnému ovlivňování. Kolem 4. a 5. st. n. l. vzniká působením několika významných učenců (např. Asangy a Vasubandhy) škola *jógačára* (povádění jógy). Vyjadřuje ji klasický spis mahájány *Jógačárabhúmišástra* (Pojednání o zemích jógačáry). Filozoficky se tato škola přiklání k tomu, že vše, co lze vnímat, je čirá mysl. Ta vytváří obrazy mylně pokládané za samostatné objekty. Bdělým sledováním mysli poznáme, jak předměty vznikají a zanikají. Ukazuje se, že my sami ani naše předměty nemáme v proudu mysli vlastní oddělenou podstatu. Meditativní praxe, která k vede k prozření a osvobození, se tu nazývá jóga. Jejím prvním krokem je předběžné uznání, že vše je jen mysl. Pak následuje praxe vhledu; je to praktické ověřování přijaté nauky intuitivním prohlédnutím světa našich představ. Dále pak cvičící prakticky proniká do procesu tvorby a očišťuje se od poskvrn mysli, až dospívá k realizaci „těla zákona“, vrcholného stavu, v němž se realizuje buddhovská přirozenost vesmíru.

Tantrický buddhismus pěstovaný původně v indické pravlasti buddhismu a posléze tradovaný hlavně v Tibetu a v japonské škole Šingon označuje své mistry jako jóginy. Je podobný tantrajóze včetně stupňů *krijá*, *čarjá* a *anuttará*, a diskutuje se, který z těchto dvou směrů je původní.

Dnešní jóga na cestě z Indie do západního světa

Vedle již zmíněného Aurobinda Ghóše přispěl k obrodě hinduismu a k jeho postupnému přerodu z náboženství víceméně národního v náboženství světové praktikující jógin Rámakrišna (1836-1886). Praktikoval prý vedle vlastního hinduismu postupně i několik jiných náboženství a dospěl ke zkušenosti, že všechna vedou k osvícení.

V pojetí jeho žáků či obdivovatelů se jóga stává univerzální cestou tělesného a duchovního cvičení v pozadí různých náboženství. Rámakrišnuv žák svámí Vivékánanda (1863-1902) šířil na dotud nepřesně informovaném Západě hinduismus ne z doslechu, nýbrž na základě své dlouholeté praxe. Vedle praxe radžajógy zdůrazňoval nové prvky, jako je (v duchu svého učitele) spolupráce náboženství a péče o potřebné.

Uctívání světec původem z jižní, tamilské části Indie, šrí Ramana Mahárši (1879-1950) byl snad největší autoritou ohledně hinduistické duchovní praxe. Jeho zaznamenané rozhovory s žáky (sám nic nenapsal) četlo v překladech mnoho lidí z Evropy a Ameriky a mnozí přijížděli za ním k poutevně na hoře Arunáčala. Nevázal se na konkrétní školu a mluvil prý vždy bezprostředně z vlastní mystické zkušenosti. Jeho metoda neustálého dotazování „kdo jsem já“ připomíná džánajógu či asparšajógu.

Poněkud ve stínu dosud zmíněných stál Paramhansa Jógánanda (1893-1952). Vyučoval krija-jógu. Založil sdružení Self-Realisation Fellowship. Byl v kontaktu s významnými hinduistickými postavami své doby. Jeho vlastní životopis je oblíbenou knihou a zdrojem inspirace pro četné zájemce.

Na začátku západního zájmu o jógu je Theosofická společnost založená roku 1875. Po počátečním období se její zájem soustředil pod předsednictvím Annie Besantové na hinduismus. Sídlo společnosti se přesunulo z New Yorku do indického Adyaru. Jakýmsi poslem theosofie pro Západ měl být Jiddu Krišnamurti (1895-1986), vydal se však na vlastní nezávislé duchovní cesty také do jisté míry inspirované jógou.

Nezávisle na theosofii věnoval značnou pozornost józe v první polovině minulého století Angličan Paul Brunton (1898-1981). Józe se věnuje např. ve svém prvním spisu Tajnosti indické a také v posmrtně vydaných vícedílných Zápiscích Paula Bruntona.

Diskutabilním západním šířitelem nauk a praktik odvolávajících se na jógu byl autor disciplíny pojmenované v západním duchu *transcendentální meditace* Mahariši Maheš Jogi. Tento směr o sobě ne zcela právem říká, že není náboženstvím ani filozofií, nýbrž technikou. Praxe spočívá v opakování mantry sdělené individuálně učitelem žákovi, a to v duchu, dvakrát denně, ráno a večer asi po dvaceti minutách. Další podobnou postavou byl Ačárja Radžníš, který se sám později označoval jako Osho

(1931-1990). Mluvil a jednal nanejvýš provokativně a byl odmítán indickými autoritami i lidmi ze Západu. Měl četné stoupence, kterým předával v praktické rovině svéráznou směs jógy, zenu a mnoha dalších směrů a praktik.

Zakladatel Společnosti pro vědomí Kršny (ISKCON) Bhaktivédanta svámí Prabhupáda nebývá obvykle pokládán za jógina. Recitování či zpívání mahámantry Hare Kršna a kázeň kolem toho však může být pokládáno za typ bhakti-jógy. Věnují se tomu i na ISKCONu nezávislí stoupenec směru gaudija vaišnáva.

Jóga v Česku

Ze starších českých zájemců o jógu můžeme zmínit Karla Weinfurtera (1876 -1942), i když se jí výslovně nevěnoval a svůj vlastní směr označoval jako českou křesťanskou mystickou školu. Vedle klasických buddhistických meditačních metod doporučoval svým žákům různé praktiky kundalíni jógy či tantrické jógy také zkušený praktik duchovních cest Fráňa Drtikol (1883-1961), známější ovšem jako fotograf a malíř.

Další generaci představovali manželé Míla a Eduard Tomášovi, kteří byli za svůj dlouhý, nedávno uzavřený život v kontaktu s Ramanou Maharišem, Paulem Bruntonem a Fráňou Drtikolem. V řadě knih, které psali, společně předkládali tradiční směry jógy z hinduistické i buddhistické tradice a tvořili vlastní postupy cvičení, jimž dávali názvy. Jejich přednáškám naslouchaly tisíce lidí. Jiří Vacek (nar. 1931), původně čtenář Weinfurterových spisů, byl pak v kontaktu s pokračovateli Vivékánandova díla na Západě a s Mílou Tomášovou. Pomocí překladů, vlastních přednášek a v osobních kontaktech zdůrazňuje vnitřní osobní praxi jako základ všech náboženství. Květoslav Minařík (1908-1974) píše nejvíc o buddhistické stezce, ale věnuje se svým osobním způsobem i józe, především ve svazku Jóga v životě současného člověka.

Pravděpodobně tisíce stoupeneců má u nás též indický v Rakousku sídlící guru svámí Mahéšvaránanda. Na letních, víkendových a jiných kurzech, např. v centrech

Sebezkoumání podle Ramana Maháršiho

Metodu, kterou Ramana vždy doporučoval a o které hovořil jako o nejjednodušší a kterou kladl na první místo, bylo sebezkoumání...

Každá sádhana,* mimo metody sebezkoumání, předpokládá podržení mysli jako nástroje pro vykonávání sádhany. Bez mysli není možné sádhany vykonávat. Během sádhany bere ego na sebe jemnější a jemnější formy, úměrně dle stavů, kterými prochází, ale samo o sobě není nikdy zničeno. Úsilí zničit ego-mysl jinou sádhanou než sebezkoumáním, přirovnává Ramana k situaci, kdy za policistu převlečený zloděj pátrá po zloději, kterým je on sám.

Jógové písmo v základě přijímá mylné chápání běžných lidí „já jsem tělo a mám oddělenou existenci“ a učí tudíž karma, bhakti, rádža a džánajógu.

Karmajóga říká: „Konej bez přivislosti k ovoci, vzešlému z činnosti.“

Bjaktijóga říká: „Nemiluj nic jiného, miluj jedině Boha.“

Radžajóga říká: „Oddělením se od Boha ponížil ses na nepatrnou individuální duši; jdi a spoj se s Ním opět.“

Džánajóga říká: „Poznej Boha.“

Ve všech těchto čtyřech jógách musí být „já“...

Ramana však naprosto nepopírá účinnost těchto klasických cest, nicméně pro závěrečné rozpuštění jógami očištěného ega, považuje cestu sebezkoumání pro ponoření do zdroje, do Vědomí, a tím jeho rozpuštění, za jediné účinnou.

* sádhana - metoda duchovního cvičení

Rudolf Skarnitzl, Úvod do filozofie a praxe jógy, Onyx 1997

ve Strílkách u Kyjova, ve Šrí Dévpuridži ášramu ve Žďárce u Skutče a při setkáních v různých městech se jóga pěstuje se zaměřením na její zdravotní i duchovní aspekty. Má jít o souhrn tradičních jógických škol. Charakteristické pro jeho sdružení Jóga v denním životě jsou také kontakty s představiteli jiných náboženství a důraz na podporu míru ve světě.

Nejčastějším kontaktem české veřejnosti s jógou je její hathajógická varianta pěstovaná jako kondiční cvičení ve zdravotních a tělovýchovných souvislostech. ■

Poznámka

Pro přehlednost uvádím v tomto textu nové termíny zejména při prvním výskytu kurzívou.

Prameny

Aurobindo, sri: *The Riddle of the World*, Sri Aurobindo Ashram, Pondicherry 1973

Bhagavadgíta, Odeon, Praha 1976

Jóga v denním životě on line <http://www.joga.cz>

Kol.: *Lexikon východní moudrosti*, Victoria Publishing, Praha a Votobia, Olomouc 1996

Poradenství prevence problémů, on line <http://www.tmcentrum.cz/>

Satguru.cz on line <http://www.satguru.cz/>

Šrí Dévpuridži ášram on line <http://joga.gdi.cz/joga.html>

Werner Karel: *Malá encyklopedie hinduismu*, Atlantis, Brno 1996

Nedávná historie a současnost jógy a jejích skupin u nás

JÓGA V NAŠÍ ZEMI

Jan Jandus a Miroslav Rotrekl

K pochopení stavu současné české jógové scény je třeba se trochu vrátit do minulosti a pokusit se načrtnout, alespoň v hlavních obrysech, situaci před rokem 1989.

Cílem tohoto výletu bude však pouze popis atmosféry a poměrů, nikoli popis událostí a jejich aktérů. Historické zpracování této látky na svého autora ještě čeká. Proto se v úvodní části tohoto článku, až na výjimky, vyhneme uvádění konkrétních jmen.

Jóga pod dohledem

První veřejné informace o józe v totalitní éře Československa se objevily jako předzvěst jara 1968 v podobě publikací a časopiseckých článků (zvláště *Mladý svět*) popisujících některé cviky, nebo systém hathajógy. V roce 1971 ještě vychází, na dlouhou dobu jediná, obsáhlá publikace popisující jógu jako ucelený systém v neokleštěné šíři včetně duševních a duchovních aspektů („*Jóga – od staré Indie k dnešku*“ autorů Bartoňová, Bašný, Merhaut, Skarnitzl). Publikace, které potom vycházely až do roku 1989, se vesměs omezovaly na popis fyzických cvičení z jógy (hathajóga), relaxační techniky a životosprávu. O duchovním rozměru jógy se explicitně mluvit nemohlo.

V té době vznikly kolem několika absolventů pobytu v některých indických ášra-

mech skupinky cvičenců, které za tehdejší situace obtížně hledaly legální rámec pro svoji existenci. Některé jej nenašly a působily více méně pololegálně až ilegálně, některé jej po čase našly v rámci jednotné tělovýchovy, ale za cenu omezení rozsahu prezentace jógy a jógových technik pomínutím všech duchovních aspektů jógy. Tyto skupiny byly zařazeny nejprve do oddílů zdravotní tělesné výchovy, později do oddílů základní a rekreační tělovýchovy jako oddíly jógových cvičení.

Termín jógová cvičení dobře vystihoval to, co se v těchto oddílech nebo kursech smělo nabízet – tj. z jógy vyjmutá některá hathajógická cvičení, relaxační techniky a některé očištné techniky. Někdy v osmdesátých letech se podařil režimu (ať už záměrně nebo nevědomky) grandiózní podvod na veřejnosti v chápání pojmu jóga. K velké radosti cvičitelů i cvičenců jógy se najednou smělo a začalo hovořit o cvičení jógy, místo o jógových cvičeních, o oddílech jógy, místo o oddílech jógových cvičení. Povolný rozsah činností v oddílech však zůstal nezměněn. Tak byly vytvořeny

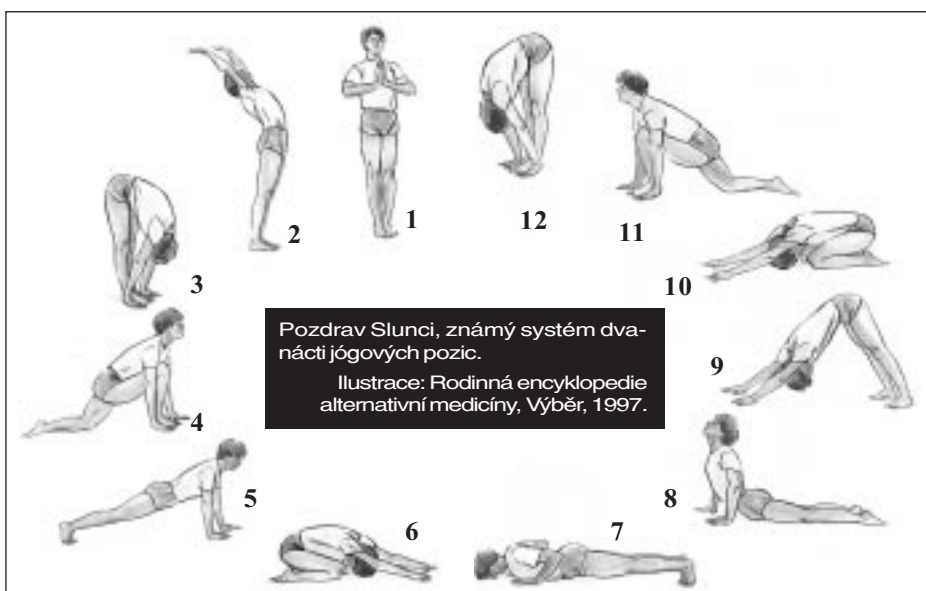
předpoklady pro dlouhodobé zkrácení obsahu pojmu jóga u československé veřejnosti v tom smyslu, že jóga je pouze nějaké zdravotně prospěšné cvičení. Důsledky popsaného stavu sklízíme dodnes.

Praktické ovlivňování obsahu činnosti oddílů jógových cvičení, později oddílů jógy, probíhalo samozřejmě přes jednotný systém tělovýchovy s jejími různými komisemi jógy (federální, českou a slovenskou, krajskými a okresními) včetně obvodních vedoucích. To všechno byly funkce, do nichž se „povolávalo“. Nejpodstatnější ovlivňování však probíhalo prostřednictvím kvalifikací a kvalifikačních zkoušek cvičitelů. V praxi to vypadalo tak, že ten, kdo chtěl působit jako cvičitel oddílu jógy, musel projít příslušným tělovýchovným školením. Nejprve na něj musel být navržen a vybrán, a potom musel získat kvalifikaci cvičitele IV. třídy základní a rekreační tělesné výchovy (ZRTV), která vůbec s jógovými cvičeními nesouvisela. Až po tom mohl postupovat dále a získat kvalifikaci cvičitele jógy III. třídy a po dalším výběru někteří zájemci i II. třídy. Kvalifikace cvičitele jógy I. třídy se dala získat pouze jmenováním. Stát tak měl prostřednictvím kontroly osnov těchto kurzů a výběru kandidátů možnost regulovat a usměrňovat obsah všech legálních kursů jógy.

I přesto se některým cvičitelům úspěšně dařilo do svých kursů duchovní rozměr jógy v nějaké, byť zastřené, formě propašovat. Mnohde existovaly pro důvěryhodné zájemce jakési „pokračovací“ kursy v soukromí. Totalitní režim omezením vnější svobody jednotlivce na něj přirozeně vyvíjel tlak, který vedl mnoho lidí k hledání svobody vnitřní, a mnoho lidí pak přicházelo s takovouto motivací i do kursů jógy.

V důsledku informační uzavřenosti totalitního systému a přirozené tolerantnosti jógového prostředí byla jógová veřejnost velice vstřícná i vůči jiným alternativním přístupům k člověku, eventuálně k jeho zdraví. Tím došlo k tomu, že na půdě jógových kursů našly vstřícnou půdu a mnohdy i odrazový můstek k rozjezdu i obory s jógou nesouvisející, ale související se zdravým životním stylem nebo alternativní medicínou, jako např. makrobiotika, akupresura aj.

Ovlivňování československé jógy z vnějších zdrojů bylo velmi sporadické a většinou příležitostné (svámí Gítánanda, A. van Lysbeth, Gojál aj.). Možnosti systematického působení se dostalo prakticky jen dvěma osobám. Několikrát navštívil teh-

dejší Československo na pozvání Ústavu fyziologických regulací ČSAV pracovník lékařského centra pro výzkum jógy v indickém Lonavle MUDr. Mukund Bhole, který významně pozitivně ovlivnil naši jógovou veřejnost. Dále dostal možnost působit u nás (ale, podle sdělení jeho žáků, pouze za cenu vynucené dohody se státní bezpečností ve smyslu omezení rozsahu vyučované látky o filozofii jógy a všechny duchovní aspekty) svámi Mahéšvaránanda, tehdy sídlící ve Vídni.

Někteří zahraniční učitelé v soukromých rozhovorech doporučovali československým učitelům jógy, aby jógu zaštitili tím, že budou vyzdvihovat její zdravotní aspekty a dají ji k dispozici lékařským výzkumům. Takové výzkumy v té době skutečně probíhaly na půdě Ústavu fyziologických regulací ČSAV.

Ani za popsáných podmínek však v praxi nedošlo k tomu, aby jóga byla všemi cvičiteli prezentována stejně. Již zde se projevoval různý přístup k povinné interpretaci, daný u každého cvičitele předchozími zkušenostmi a jeho vlastní osobností. V soukromém působení byly tyto rozdíly ještě větší. Na jedné straně působily skupiny zaměřené na gymnastické provedení jednotlivých ásan s důrazem na estetiku formy (tzv. gymnastika jógy), na druhé straně skupiny, které se plně soustřeďovaly pouze na duchovní aspekty jógy. Mezi tím bylo celé spektrum skupin bližších k jednomu nebo druhému kraji. Již zde byl položen základ pozdějšího vyprofilování jednotlivých škol a skupin po listopadu 1989.

Stav za totality můžeme stručně charakterizovat takto: potlačení duchovního rozměru jógy a její určitá „degradace“ na zdravotně prospěšnou disciplínu, státní kontrola a řízení jógového dění prostřednictvím jednotného systému tělovýchovy s monopolem na udělování kvalifikací cvičitelů, duchovní aspekty jógy se prezentují pouze v soukromí.

Jóga na svobodě

Po listopadu 1989 velká část cvičitelů jógy v reakci na výše popsáný stav zakládá v Praze v květnu 1990 vlastní profesní organizaci, občanské sdružení s názvem Sdružení učitelů jógy (SUJ) s působností pro Českou republiku. Část jich zůstává ve svazku tělovýchovy, někteří zakládají vlastní organizace, některé spíše lokálního významu.

Nově vzniklé SUJ jako profesní organizace učitelů jógy plně respektovala fakt,

O hledání gurua

Pravý aspirant jógy brzy narazí na otázku spojenou s tradicí, že je jóga předávána kvalifikovaným učitelem (guruem). Na tuto otázku však není snadná a jednoduchá odpověď, zvláště když nechceme posílit předsudky, ať jsou pro či proti osobě gurua.

Pro hledajícího je guru velmi důležitý. Avšak potíže, které ve spojení s ním vznikají, existují na základě subjektivního pohledu hledajícího. Člověk by měl mít základní poznání o guruech. Měl by být schopen zjistit, zda člověk, který vypadá jako guru, je skutečně guruem. K tomu by měl nejprve poznat, zda ten, kdo káže o dosažení velkého uspokojení a míru, těchto věcí sám dosáhl. Pokud jste strávili nějaký čas s tzv. guruem a nepoznali na sobě změnu, měli byste mít pochyby, zda dotyčný je opravdovým guruem... Abychom poznali, zda guru je pravý, k tomu je třeba mít vycvičené oko. Jedno dobré indické přísloví říká: „Než se napiješ vody, dobře ji proced'. Než přijmeš gurua, pečlivě jej přezkoušej!“ Přijměte gurua jen tehdy, jestliže jste ho bezpečně poznali. Nepřijímejte někoho za gurua jenom proto, že vám jiní řekl, že je guruem. Nikdy nepodléhejte slepé víře.

Rudolf Skarnitzl, Úvod do filozofie a praxe jógy, Onyx 1997

že existují různé směry a možnosti interpretace jógy a ve svých stanovách je postavila všechny naroveň. Ve stanovách bylo zakotveno, že členství v nové organizaci je pouze pro aktivní učitele, nikoli pro adepty nebo cvičence. Předpokládalo se, že vlastní aktivity učitelů směrem k adeptům nebo cvičencům jógy se budou odehrávat na jiné půdě. A to všude tam, kde bude zájem a budou k tomu vhodné podmínky (vlastní soukromé působení, tělovýchova, zdravotnictví, církve, náboženské společnosti aj.). Nová organizace si záměrně nechtěla brát na bedra zbytečně široký organizační záběr činnosti právě proto, aby se mohla plně soustředit pouze na své hlavní poslání. Dostala do vínku jako hlavní úkoly hájit společné zájmy učitelů jógy, vytvářet svým členům podmínky pro navazování vzájemných kontaktů a poznávání učitelů různých škol a různých směrů, vést je ke vzájemné toleranci a úctě, zabývat se výchovou nových učitelů jógy, potvrzovat na žádost člena (při splnění podmínek schválených shromážděním všech učitelů) jeho oprávnění vyučovat jógu, navazovat styky s obdobnými organizacemi doma i v zahraničí, zprostředkovávat výměnu informací z oblasti jógy a dalších směrů sledujících duchovní rozvoj člověka.

Na založení SUJ se podílelo cca 150 učitelů jógy, již tehdy seskupených do 13 názorových skupin, zárodků budoucích škol a směrů. Zakládající členové požadovali od své organizace splnění několika základních požadavků.

První a nejdůležitější byl (a stále je) požadavek na možnost svobodného a nikým neomezovaného působení různých názorových škol. Z tohoto požadavku vyplynulo i odmítnutí jednotného systému vzdě-

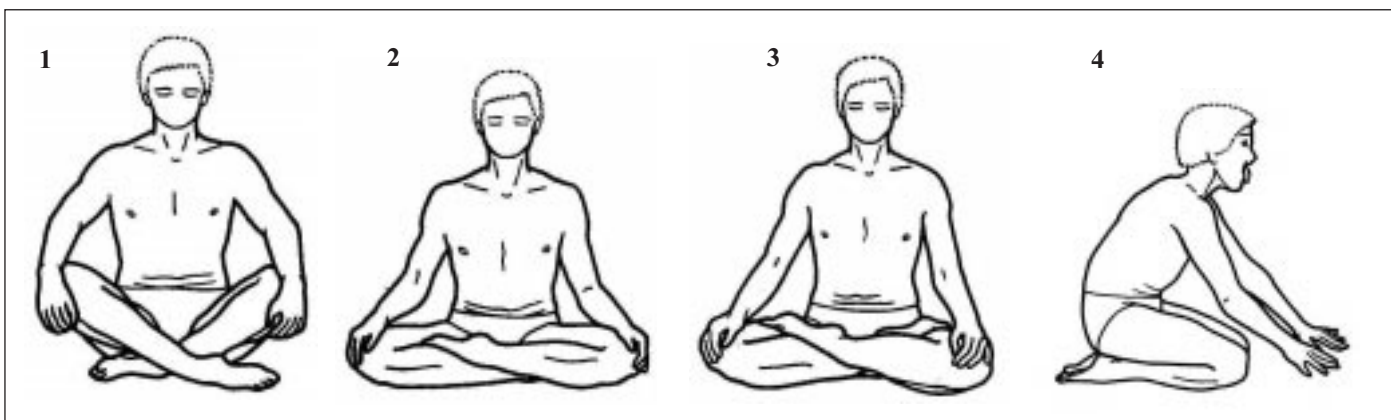
lávání a školení cvičitelů jógy a přenesení odpovědnosti za kvalifikaci učitelů na jejich školy. *To bylo také odůvodněno tím, že tradičně se jóga vždy předávala přímo z učitele na žáka, jako vlastní zkušenost a prožitek. Jóga se nikdy institucionálně nestudovala, vždy ji učitel předával na základě vlastních prožitků.*

Dále z tohoto požadavku plyne nutnost hospodářské nezávislosti nové organizace zejména na dotacích od státu. (Činnost SUJ je skutečně od svého založení dodnes financována pouze z příspěvků členů.)

Jako protíváha svobodného působení bez hranic je ve stanovách SUJ formulována i odpovědnost učitele v odstavci nazvaném Etika učitele. Etika učitele jógy byla formulována v souladu s obecnými principy jógové filozofie, které uznávají (nebo by měly uznávat) všechny školy:

„Tolerovat a respektovat různé koncepce jógy, filozofické směry a náboženství. Respektovat osobnost žáka a jeho právo kdykoliv si svobodně zvolit učitele i duchovní cestu. Učení jógy nikomu nevnucovat, ale předávat jen tomu, kdo o ně požádá. Vyučovat jen to, co je ověřené osobní praxí. Nést plnou odpovědnost za předávané metody. Svého poslání učitele nezneužívat materiálně, citově ani psychicky. Na veřejnosti vystupovat jen svým jménem, popřípadě jménem osob, jež ho k vystoupení pověřily.“

Z etiky učitele jógy je možné logicky dovodit i postoje SUJ k nejrůznějším otázkám, které ani v době vzniku sdružení nebyly aktuální - např. k otázce jógy ve školství. Pokud by ve školství (pro neplnoleté žáky a studenty) mělo být zavedeno něco jiného než právě jen systém zdravotně prospěšných „jógových cvičení“ (v podstatě

Některé jógové polohy (ásany), jichž si zvláště cenil Ramana Mahárši (viz 3. strana obálky): 1. sukhāsana, 2. siddhāsana, 3. padmāsana (lotosový sed) a 4. simhāsana (lev). První dvě polohy jsou předstupní třetí, nejdokonalejší meditační polohy - lotosového květu.

systém cvičení jako za totality bez vazby na konkrétní jógovou školu nebo směr), muselo by to být pouze jako volitelný předmět zvolený s informovaným souhlasem rodičů. Nejlépe přímo z jejich iniciativy podobně jako s výukou náboženství.

Dalším základním požadavkem bylo to, aby nová organizace co nejvíce odpovídala principům nezkráslené demokracie. To samozřejmě znamená volené orgány. Vzhledem k tomu, že škola s velkým počtem učitelů by mohla SUJ ovládnout, byl kromě všeobecně volených orgánů - tzn. výboru s předsedou v čele - ustanoven též poradní sbor SUJ, což je sbor zástupců jednotlivých škol (jedna škola jeden hlas), kterému bylo svěřeno rozhodování v koncepčních a zvláště závažných otázkách.

Jak již bylo řečeno, založení SUJ v roce 1990 se účastnilo 13 nezávislých skupin učitelů. Počet skupin s postupem času nejprve rostl až k číslu 19, poté zase klesl a ustálil se na dnešních 9. V průběhu trvání organizace se některé skupiny vzdaly svého členství v SUJ, jiné se rozpadly či transformovaly do jiných.

V současné době se tedy hlásí k programu SUJ celkem devět jógových skupin (škol). Ačkoliv došlo ke snížení počtu skupin, nedošlo ke snížení počtu řádných členů. Některé jógové skupiny se prezentují jednotnou učitelskou náplní - jednotliví učitelé vyučují téměř shodným postupem, určeným jejich vedoucím představitelem, v jiných skupinách vládne větší tolerance a větší šíře jógové náplně. Obojí je prospěšné a vede k tomu, že si může žák vybrat podle svých představ a požadavků.

Programová náplň jednotlivých škol by sama o sobě vydala na daleko obsáhlejší článek, než je rozsah tohoto příspěvku, a nejvíce povolání k jeho napsání by byli přímo představitelé těchto škol. Proto se

omezíme pouze na jejich výčet (řazeno abecedně podle jména představitele školy):

- **Skupina Sdružení přátel integrální jógy**, soustředěná kolem význačné postavy české jógy, čestné členky SUJ, PhDr. Milady Bartoňové.
- **Skupina kolem Jiřího Čumpelíka** rozvíjí zkušenosti, které získal na přelomu 60. a 70. let při pobytu v ášramu u svámího Gítánandy v Indii.
- **Jóga pro moderního člověka**, organizační duší této skupiny je RNDr. Leo Jagelka; skupina se převážně hlásí k postupům podle Iyengára; učitelé skupiny vyučují převážně jógu zaměřenou na zlepšování tělesné kondice.
- **Skupina Integrální jóga**, soustředěná kolem Jaroslavy Kapitolové, vyšla z pojetí jógy Dr. Bartoňové, které rozvíjí podobným, byť vlastním směrem. Skupina se též okrajově zabývá prezentací Feldenkraisovy metody v ČR pro její vnitřní blízkost ke způsobu cvičení jógy.
- **Jóga v denním životě**, jedna z nejpočetnějších skupin SUJ, reprezentovaná uvnitř sdružení Ing. Janou Procházkovou. Skupina učí jógu podle systému, jehož autorem je svámí Mahéšvaránanda.
- **Škola jógy Liberec**, pod vedením dvojice učitelů Marie Mihulové a Milana Svobody rozvíjí vlastní pojetí vyvážené integrální jógy.
- **Pražská Prajága**, skupina s vlastním programem, jejíž dominantní náplní je náda-jóga a tantrajóga, hlavním představitelem školy je Ing. Jiří Mazánek.
- **Středisko jógy svámího Satjánandy**, jehož vůdčí postavou je primář MUDr. Karel Nešpor, CSc.

- **Skupina Jóga v rehabilitaci**, soustředěná kolem doc. MUDr. Votavy, CSc. Skupinu tvoří učitelé převážně z řad lékařů a zdravotních sester působících ve zdravotnických zařízeních; současně působí někteří členové této skupiny v Sekci pro využití jógy v rehabilitaci při České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně.

SUJ od svého založení dodnes vyvíjí stálou aktivní činnost v oblasti vzájemného setkávání a poznávání zastánců jednotlivých škol. O kvalitě činnosti svědčí to, že počet členů od založení stoupl na dvojnásobek, a dvakrát ročně pořádaná setkání členů s odborným programem jsou pravidelně hojně navštěvovaná (průměrná účast 80 - 150 členů). SUJ se již od svého založení snažilo navazovat kontakty s jinými subjekty nejen na české, ale i zahraniční scéně. Od svého založení má dohodu o spolupráci s Pražským sdružením sport pro všechny (PSSPV). Na základě této dohody se sdružení stará o udržování kvalifikace cvičitelů, kteří v PSSPV působí. Již v roce 1990 byla nabídnuta obdobná spolupráce České obci sokolské (ČOS). Ta však tehdy nabídku na zavedení jógových cvičení nebo jógy do svého programu odmítla s odůvodněním, že jóga není jen cvičení, ale i jistá ideologie, a tu ČOS tehdy nechtěla, neboť má vlastní. Spolupráce byla navázána až koncem 90 let. Spolupráce s jógovými subjekty, které nemají v SUJ zastoupení, se zatím omezovala pouze na příležitostně informační vstupy na setkáních pro učitele.

Sdružení muselo za dobu své existence několikrát obhajovat možnost svobodného působení na základě živnostenského zákona. To totiž dává učitelům jógy nejjednodušší možnost svobodné činnosti: stačí

5

6

7

A některé další polohy: 5. majurásana (páv), 6. uštrásana (velbloud - viz poslední stranu obálky) a 7. jógamudrá, která je zároveň i symbolem jógy. Z knihy Jiřího Votavy a kol., *Jóga očima lékařů*, Avicenum, Praha 1988

pronajmout prostor na cvičení a vybrat kursovné od žáků. V souvislosti se zaváděním živnostenského zákona a jeho novel byly několikrát zřetelně pocíťovány snahy o restauraci někým kontrolovaného systému udělování kvalifikací (ať již tento zájem je motivován ideologicky, nebo ekonomicky).

Jóga mimo Sdružení

Kromě SUJ působí v dnešní době na jógové scéně více subjektů, i když jako profesní organizace učitelů a cvičitelů jógy je SUJ v ČR stále jedinou organizací. Ostatní organizace jsou buď základnou jednotlivých škol, nebo se jedná o organizace sportovního a tělovýchovného charakteru, kde je jóga využívána jako zdravotně prospěšné cvičení. U některých vrcholných sportovních organizací, jejichž hospodaření a činnost jsou dlouhodobě neprůhledné, se můžeme právem domnívat, že při jejich vzniku hrála nezanedbatelnou roli snaha o získání dotací a možnost jejich rozdělování.

Jako organizační základny některých škol zastoupených v SUJ je možno chápat zejména tyto subjekty:

- **Sdružení přátel integrální jógy** pod duchovním vedením Dr. Milady Bartoňové, na jehož založení a fungování se podílel významnou měrou dnes již nežijící Rostislav Hošek.
- **Svaz Jóga v denním životě** svámího Mahéšvaránandy se sídlem ve Střílkách, jakožto zastřešující organizace pro všechny spolky, které se k jeho učení hlásí.
- **Středisko jógy svámího Satjánandy** pod vedením Karla Nešpora.

V rámci tělovýchovy jsou to subjekty, tvořené jednak cvičiteli, kteří v tělovýchově zůstali nepřetržitě působit i po roce 1989,

jednak těmi, kteří se tam vrátili. V prvé řadě musíme jmenovat **Unii jógy**, která navázala na to pozitivní, co bylo v józe v tělovýchově před listopadem 89. Unie jógy je samostatný právní subjekt v rámci tělovýchovné organizace Česká asociace sport pro všechny. Sdružuje kolektivní členy v oddílech jógy tělovýchovných jednot, sportovních klubů a jiných skupin a členy individuální. V České republice je jednou z největších organizací zabývajících se cvičením jógy. Pro svou potřebu školí cvičitele jógy kvalifikačních tříd III. II. a I. Nedávná změna stanov prohloubila demokratické principy vedení organizace volenými orgány. Organizace je finančně dotována z rozpočtu ČA SPV, a to úměrně k počtu registrovaných cvičenců.

Dále je to **Český svaz jógy** založený kontroverzní osobou - Janem Vlasákem, nejprve jako samostatný subjekt mimo tělovýchovu, teprve později přijatý do svazku ČSTV. Tento svaz se hlásil ke gymnastickému pojetí jógy až do odchodu J. Vlasáka z vedení svazu. Sklon ke sportovnímu pojetí jógy trvá dodnes a navenek je vyjádřen i součinností s FTVS UK. Po odvolání a odchodu J. Vlasáka musel svaz několik let řešit problémy nejasného hospodaření a organizační problémy. Některými důsledky působení zakladatele svazu jsou zkrácené informace o józe, které jsou dodnes hluboce uloženy v hlavách mnohých ministerských úředníků. Organizace je dotována finančními prostředky z rozpočtu ČSTV.

Česká obec sokolská po asi osmi letech přehodnotila své původní odmítavé stanovisko a zařadila cvičení jógy v rámci modernizace stávajícího tělovýchovného programu. Oddíly jógy jsou postaveny narovně ostatním tělocvičným specializacím v Sokole a jsou metodicky řízeny Komisí jógy ČOS. Členové jsou dotováni z finančních pro-

středků ústředních orgánů. Pro svou potřebu vychovává ve školících střediscích cvičitele jógy podle ústředně schválených propozic. Vzhledem k personálnímu zastoupení v řídicích orgánech SUJ a Komise jógy ČOS je vzájemná spolupráce na dobré úrovni.

Mimo výše uvedených subjektů působí na území České republiky v současné době mnoho dalších spolků, zájmových skupin i organizací zabývajících se jógou. Jsou to převážně organizace solitérní, které neusilují o komunikaci s ostatními školami. Jejich výčet, pokud by měl být vyčerpávající, by jistě byl úctyhodný. Zde pouze jako příklad uvedme z těch nejviditelnějších alespoň žáky šrí Činmoje, hnutí Haré Kršna, žáky šrí Matádží, žáky hlásící se k Satja sai Bábovi aj. Autorům tohoto příspěvku ani přesné názvy jejich organizací nejsou známy a nepovažují je pro účel tohoto článku za podstatné. Ostatně většina z nich není patrně členům tohoto časopisu úplně neznáma.

Shrnuto. Na současné české jógové scéně působí jedna profesní organizace, se kterou v různé formě spolupracuje několik dalších organizací věnujících se jak tradiční józe, tak i jejímu tělovýchovnému pojetí. Dále zde působí organizace a spolky, které společnou platformu nevyhledávají. Lze konstatovat, že prostředí je svobodné, nikdo nikomu nevnučuje svoje názory a postupy. Státní správa zatím do této oblasti zasahuje minimálně; i když snahy po zařazení jógy opět mezi tělovýchovné disciplíny (a tím podřízením ministerstvu školství s jeho vzdělávací a akreditační hierarchií) byly zaznamenány několikrát vždy prostřednictvím novel živnostenského zákona.

RNDr. Jan Jandus (*1945) je předsedou Sdružení učitelů jógy od založení do roku 1999, jógou se zabývá od roku 1978.

Miroslav Rotrekl (*1943) je předsedou Sdružení učitelů jógy po 1. 1. 2000. Józe se věnuje od roku 1972.

Mahéšvaránanda čerpá svůj systém „Jóga v denním životě“ z několika autentických zdrojů

UČENÍ SVÁMÍHO MAHÉŠVARÁNANDY

Martin Fárek

Svámi Mahéšvaránanda¹ přijel do Evropy jako jeden z mnoha indických učitelů jógy. V roce 1972 začal působit ve Vídni. Během několika následujících let vytvořil systém Jógy v denním životě, který si poměrně rychle získal velkou popularitu. Dnes podle tohoto systému cvičí tisíce lidí v Evropě, Kanadě, Spojených státech a dalších zemích. Také u nás se mnoho lidí stalo žáky „Svamidžiho“, jak je Mahéšvaránanda svámi často svými stoupenci oslovován. Z jakých tradic vychází autor tak populárního systému jógy? Jedná se pouze o systém psychofyzických cvičení, jak je často jóga u nás chápána? Jaké jsou cíle, filozofie, etika a praxe Jógy v denním životě?

Učení a praxi Mahéšvaránandy svámiho můžeme charakterizovat jako kombinaci hned několika indických tradic. Filozoficky je zcela jistě stoupencem slavného Šankary (asi 8. století), zakladatele učení advaita-védánty. K Šankarovi se také hlásí posloupnost učitelů, do které svámi Mahéšvaránanda patří. Velká část praxe je však založena na spojení Pataňdžalího systému osmistupňové jógy s hathajógou. Přestože Šankara představuje zakladatele advaitového směru védánty, jednoho ze šesti klasických filozofických indických systémů, a Pataňdžalího jóga jiný z této šestice, někdy ve

středověku se většina jógových škol přihlásila k Šankarovi. Mahéšvaránanda svámi své učení formuluje v duchu tohoto propojení védánty s jógovými školami.

Většina jógových směrů také doporučuje uctívání osobního božstva, a v průběhu středověku byla do velké míry ovlivněna různými směry bhakti,² kladoucími důraz na oddanost Višnuovi, Šivovi, některé z jejich podob, případně dalším božstvům. Velký vliv těchto hnutí je v učení svámiho Mahéšvaránandy zřejmý - v důrazu na učení o bhakti a milosti, v důležitosti postavení učitele - gurua, v praxi meditace manter a zpěvu. Navíc Śrī Dīp Nārājan Mahaprabhudží, významný předchůdce svámiho Mahéšvaránandy,³ byl svými žáky považován za Višnuova avatára.⁴

Podívejme se nejdříve na filozofii Mahéšvaránandy svámiho. Začíná odpovědí na otázku: Kdo jsem já? Odpověď zní: Átman - duše.⁵ Duše je v tomto pojetí nakonec totožná s Bohem, jak je často překládán pojem brahma. Je jednotou všeho, ve které se rozplývá rozdíl mezi individualitami. Smysly vnímaný svět, i tělo, jsou pouhou iluzí.

Tento stav bytí, nakonec jediný skutečný, nazývá Mahéšvaránanda svámi „Božským vědomím“. Individuální átman putuje koloběhem zrození a smrti do té doby, dokud se neočistí duchovní praxí a milostí učitele od nahromaděných výsledků svých činů, a když se zbaví všech tužeb, dosáhne nakonec své původní božské přirozenosti. Takový stav je také označován jako mókša - vysvobození. Jedná se zde jasně o Šan-

karovo učení naprosté totožnosti átmanu s brahma, tedy „nedvojnosti“ - advaity.

Praktickou cestou k dosažení vysvobození je pro svámiho Mahéšvaránandu jóga. Tady je na místě aspoň zmínit nesnáze se samotným termínem jóga. Tento pojem měl a má v indickém kontextu několik významů, i když všechny spolu souvisejí. V nejširším smyslu je možno říci, že jóga označuje různá filozoficko-náboženská učení a praktiky, které se v Indii rozvíjely určitě už někdy v průběhu prvního tisíciletí př. Kr. Tyto různé formy jógy jsou v Bhagavadgítě klasifikovány a zároveň uvedeny do jednoho harmonického celku s důrazem na jógu oddanosti osobnímu Bohu (bhaktijógu).

Zároveň je ale jóga i cílem těchto učení a praktik (např. v Bhagavadgítě 2.53). Jóga je také často překládána jako spojení (slovo je odvozeno od slovesného kořene „judž“), ve smyslu spojení átmanu s brahma. Dále se pojmem jóga označuje jeden ze šesti klasických filozofických systémů Indie. Významným učitelem a možná zakladatelem školy byl Pataňdžali, kterému se připisuje Jógasútra, základní text této školy, a který snad působil ve druhém století po Kr.

A právě Pataňdžalího systém jógy je dalším ze zdrojů učení i praxe Mahéšvaránandy svámiho. Jedná se o osmistupňový systém, někdy označovaný jako královská jóga (rádžajóga), obsahující etické a morální požadavky, tělesné pozice, dechová, koncentrační a meditační cvičení. Další jógovou tradicí, na kterou svámi Mahéšvaránanda navazuje, je hathajóga. Tento směr se výrazně orientuje na práci s tělem, rozpracovává množství pozic, očistných technik, a také známý model tělesných center nazývaných čakry a energetických „kanálků“ či drah (nádí).

Mahāprabhuḍḍī (1828-1963), světec v Mahéšvaránandově linii.

Ilustrace: „Days of Life“

Mahéšvaránandův učitel Madhavánanda (*1923).
Foto: Booklet k nahrávce
Madhavánandových písní.

Hathajógové učení se připisuje Matsjéndrovi a jeho žáku Górákšanáthovi, o kterých s určitostí můžeme říci pouze to, že žili nejpozději v období první poloviny desátého století. Kořeny jejich učení jsou však nepochybně mnohem starší. Navazují na tantrické směry, charakteristické zaměřením praxe na lidské tělo, rozpracováním pojetí o těle jako mikrokosmu coby odrazu vesmíru, a hledající v něm zdroj jemných sil a neobyčejných schopností. Tantrická učení dodnes představují pro západní badatele oříšek, protože současní stoupenci tantry drží své učení v tajnosti a jejich známé texty používají symbolický, nezasvěcení nesrozumitelný jazyk.

Hathajóga, navazující na tantrická učení, byla později spojována s Pataňdžalího systémem do jednoho celku (ostatně už nejslavnější hathajógový text Hathajógapradípiká říká, že hathajóga je přípravou pro „výšiny ráždžajógy“). Pro zjednodušení se zde budeme věnovat učení Mahéšvaránandy svámiho v kontextu obou jógových směrů.

Pataňdžali definuje jógu jako zastavení, ovládnutí či potlačení pohybu mysli (čitta-vrtti-niródha), a totéž učí autor Jógy v denním životě. S výhledem na cíl cesty - samádhi, stav, ve kterém mizí rozdíl mezi subjektem a objektem meditace, a který je ztotožňován s vysvobozením, se svámi Mahéšvaránanda při výuce v zásadě drží Pataňdžalího systému osmistupňové jógy. Počáteční dva

stupně nabádají adepta jógy k rozvoji dobrých vlastností. První pětice zásad: neubližování, pravdivost, nekradení, cudnost a nechtivost (či nehromadění) je v pozdějších jógových textech někdy doplněna ještě o soucit, vnitřní poctivost či integritu, trpělivost, vytrvalost a střídmost v jídle.

Svámi Mahéšvaránanda všechny tyto zásady učí a rozvádí. Upozorňuje, že ubližovat je možné na třech úrovních, počínaje myšlenkami, slovy a nakonec i činy. Nabádá své žáky, aby se učili pěstovat pozitivní přístup a myšlenky, mluvili s laskavostí a porozuměním a dobře zvažovali své jednání. Často vyzývá ke štědrosti a nesobecké snaze pomáhat ostatním. Říká dokonce, že služba druhým je důležitější než modlitba či meditace. V rámci neubližování požaduje rovněž přijetí vegetariánské stravy. Cudnost interpretuje v tradičním duchu jako celibát pro studenty minimálně do

dvaceti let, a uměřenost pohlavního života v manželství. Mahéšvaránanda svámi také rozvádí nekradení: „Nevěnujte se myšlenkám na užívání něčeho, co vám nepatří...Nesmíte krást druhým jejich pocity, jejich lásku. Když se dva lidé milují, nevstupujte mezi ně...“⁶ Zajímavé je, že do nekradení zahrnuje i akademickou poctivost (nekrást myšlenky druhých).

Další stupeň obsahuje opět pětici zásad: čistotu, spokojenost, odříkavost, studium písem a oddanost osobnímu Bohu. Čistotou se míní čistota těla (každodenní koupel, čisté šaty, také sem spadají speciální očištné techniky jako je např. výplach střev) i čistota myšlení, cítění a chtění. Spokojenost je výzvou k vyrovnanému přístupu k životu, ke spokojenosti s tím, co přijde, bez zbytečné a nadměrné honby za novými věcmi a zážitky (přístup v ostrém kontrastu s konzumentskou mentalitou šířenou v naší dnešní společnosti). V pojetí osobního Boha je však svámi Mahéšvaránanda následovníkem pozdějšího učitele Šankary, odlišujícího se od Pataňdžalího.

Pataňdžali se řadí k filozofii dualismu, což zjednodušeně znamená, že uznává existenci dvou věčných principů, zvaných puruša a prakrti. Puruša je „osobnost“, živá entita. Těchto entit je nespočetné množství. Prakrti je „to, co vytváří“, také označovaná jako neprojevený princip. Spojením těchto principů dochází k postupnému tvoření

světa - k projevení prakrti. V tomto projeveném světě se purušové zaplétají a dostávají se tak pod vliv prakrti.

Jeden puruša ale v Pataňdžalího učení pod vlivem prakrti není. Jógasútra říká, že Bůh je ten „zvláštní puruša“, který není ovlivněn příčinami utrpení, činnostmi ani jejich plody. Tento Bůh (išvara) „byl učitelem předchůdců a není ovlivněn časem“. Díky oddanosti k němu je možné dosáhnout samádhi - vysvobození (verše 1.23 -26).

A ani v tomto samádhi podle Pataňdžalího prakrti nepřestává existovat, není jen pouhou iluzí, jako u Šankary. Stejně tak opravdové já, puruša, ani po vysvobození z vlivu prakrti nepřestává existovat, nerozplývá se v brahma, je jedním osvobozeným a věčně existujícím já z mnoha. V tom je rozdíl mezi Šankarou, a tedy svámím Mahéšvaránandou (stoupenci učení o nedvojnosti, nedualismu), a mezi Pataňdžalím.

Vraťme se k dalším stupňům ráždžajógy. Po etických zásadách následují dle Pataňdžalího další stupně: ásaný (tělesné pozice a cviky) a pránájáma (dechová cvičení). Hlavním cílem cvičení je uklidnění, ztišení mysli a její příprava na soustředění a meditaci. Svámi Mahéšvaránanda zdůrazňuje, že cílem jógy je „sebeuskutečnění“, odpověď na otázku „Kdo jsem?“, a nikoli formování svalů, udržení pěkné postavy či zhubnutí. Příznivé účinky cvičení svého systému na zdraví člověka považuje také za důležité, ale nikoli za hlavní. Jóga v denním životě je tedy jen v užším smyslu systém tělesných a dechových cvičení.

Nicméně i fyzická příprava je v tomto systému důležitá. Mahéšvaránanda svámi říká, že „jógin by měl mistrně zvládnout 84 pozic“, a uvádí existenci osmi milionů čtyř set tisíc ásan v józe.⁷ Je jasné, že v tomto navazuje na pozdější rozvoj hathajógy, protože Pataňdžali ásaný definuje jednoduše jako stabilní, nehybné a zároveň pohodlné pozice těla, a nejnámnější komentář Pataňdžalího Jógasúter Jógabhášja uvádí pouze třináct pozic. Zato pozdější Hathajógapradípiká zmiňuje osmdesát čtyři ásan (verš 1.33), odtud zřejmě vychází i výše citovaný výrok. Také důkladné rozvinutí a systematizace dechových cviků je zřejmě plodem pozdějšího rozvoje hathajógy. Na tomto základě vytvořil Mahéšvaránanda svámi svůj systém ásan a pránájámy, rozdělený podle obtížnosti do osmi úrovní. Žák začíná tou nejsnazší a do další úrovně může postoupit nejdříve po třech měsících pravidelného cvičení.

Mahéšvaránanda na fotografii v publikaci, vydané ke 20. výročí začátku jeho mise na Západě.

Ilustrace: „Days of Life“, International Sri Deep Madhavananda Ashram Fellowship, 1992.

Dalšími stupni Pataňdzalioho jógy jsou stažení smyslů „dovnitř“, odpoutání od vnějšího světa, a soustředění. Svámí Mahéšvaránanda učí v tomto duchu své žáky různým koncentračním cvičením, jako je soustředění na jeden bod, například zrakem na plamen svíčky, anebo vizualizace (představování si nějaké věci se zavřenými očima). Nedílnou součástí vyšších stupňů praxe autora Jógy v denním životě jsou hathajógová cvičení zaměřená na tzv. čakry. Podle hathajógových textů má lidská bytost více úrovní, než je jen tělo složené z kostí, masa, krve atd. Hathajógini popisují centra energie, čakry (doslova kolo, kruh), umístěná v lidském těle nad sebou od oblasti dolního konce páteře po temeno hlavy. Na tyto čakry má být navázána celá síť energetických drah.

Velmi zjednodušeně řečeno se v tomto přístupu počítá s nutností tato centra očistit, „oživit“ a soustředit do nich jemnou energii zvanou prána. Soustředěním této energie a vědomí hathajógin usiluje o dosažení úrovně nejvyšší čakry, tradičně umístěvané těsně nad temeno hlavy. Tam má podle učení hathajógových textů dojít k dosažení samádhi. Samádhi popisuje svámí Mahéšvaránanda jako stav osvobození a ztotožňuje jej se splnutím átmanu s brahma, jako „vplynutí do vesmírného

zabývat několika významnými bhaktickými tradicemi, které se v průběhu posledních dvou tisíc let objevily v Indii. Zaměříme se aspoň na jeden směr, pro naše téma důležitý. Svámí Mahéšvaránanda svým žákům explicitně říká, že musejí nejdříve projít tzv. saguna bhakti, aby potom dosáhli splynutí, jednoty s brahma.⁸

Tím ukazuje svou návaznost na hnutí severoindických santů. Tito bhaktové hovoří o bhakti k osobnímu Bohu, který má vlastnosti (saguna), ale za lepší považovali tzv. nirguna bhakti, neboli oddanost k Bohu, který stojí za vlastnostmi, v tomto pojetí tedy oddanost k neosobnímu brahma. Svámí Mahéšvaránanda dost často cituje jejich výroky a zpívá jejich písně - zejména tvor-

světla“ a „rozpuštění se v něm“. Jeho učení zde odpovídá hathajógovým textům (jako jsou např. Ghérandasamhitá a Hathajógapradípiká), ale nikoli Pataňdzalimu, jak jsme viděli dříve.

Veliký vliv na svámího Mahéšvaránandu a jeho předchůdce měla evidentně bhaktická hnutí. Pod pojmem bhakti rozumíme množství indických tradic propagujících bezvýhradnou oddanost osobnímu Bohu, přičemž nejstarší stopy bhaktického přístupu najdeme už v upanišadách (nejstarší se datují do první poloviny prvního tisíciletí př. Kr.). Není možné se nyní ani stručně

bu Kabíra a guru Nánaka. Santovské učení mělo tři pilíře: recitace božích jmen (nám), společenství praktikujících (satsang), kde hlavní náplní setkání bylo zpívání náboženských písní a božích jmen, a důvěru v „dokonalého učitele“ (satguru). Svámí Mahéšvaránanda rovněž přikládá velký význam recitaci Božích jmen, společným sezením, kde učitel se svými žáky střídavě vykládá učení, zpívá a medituje, a nenahraditelné úloze učitele. Používá přitom santovských pojmů (nám, satsang, satguru). Během některých společných shromáždění se věnuje jen zpěvu a modlitbám. K oddanosti v duchu nirguna bhakti navíc svámí Mahéšvaránanda uctívá Šivu, pro něhož jsou určeny i některé významné obřady (např. slavnostní otevírání nového velkého centra v Radžasthánu bylo zahájeno ritem obětování Šivovi, který prováděli místní bráhmani).

V učení svámího Mahéšvaránandy se tedy setkává a mísí mnoho prvků hned několika různých indických náboženských tradic. A jak je v indickém náboženském prostoru běžné, zdánlivě protichůdná tvrzení a různorodá praxe jsou zde spojovány do jednoho celku. Autorita učitelské posloupnosti je posvěcena vírou v božství Maháprabhudžiho, ale i další učitelé jsou považováni za zvláštní osobnosti - sám Mahéšvaránanda svámí je považován za inkarnaci

„Jak jsem už řekl, jóga není jedinou cestou vedoucí k Bohu. Je mnoho způsobů, jak v tomto světě konat dobro... Mnoho lidí je jóginů ve svých srdcích, ačkoliv v běžném slova smyslu jógu neprovádějí. Nesedají v meditaci, ale mají čistá srdce, pozitivně uvažují a ke všem přistupují s láskou.“

Mahéšvaránanda svámí, Novi Sad, leden 1998

„Smyslem a cílem života je rozvoj vědomí až do vrcholného stádia Vědomí vesmírného. Duše se přitom navrácí ke své podstatě, až konečně átmá splyne s paramátmou. Na této pouti působí na duši mnoho vlivů prostředků a ty jí buď ulehčují, nebo naopak ztěžují cestu.

Pro duchovní rozvoj jsou obzvláště příznivé čtyři předpoklady: narodit se jako člověk, být duchovně vychováván milujícími rodiči, mít vrozenou touhu po poznání a po pravdě, setkat se s opravdovým Mistrem - tattvadarší gurudévem a světit se jeho vedením.

Pokud je nám požeňáno takovým štěstím, že se všechny čtyři činitelé sejdou v našem životě, máme cestu k seberealizaci nesmírně usnadněnou. Nevyužijeme-li oněch vzácných předpokladů, budeme patrně po mnoho dalších zrození čekat na novou příležitost.“

Mahéšvaránanda Paramhans šri svámí, Skryté síly v člověku, Mladá fronta, Praha 1992

jednoho z legendárních sedmi světců, sídlících podle Purán v nejvyšších částech vesmíru. Také prohlášení významných osobností za božské avatary je v Indii velmi častým jevem. Vůči takovým tvrzením, stejně jako vůči některým dalším prvkům učení a praxe, může ze strany některých vyhraněných indických náboženských směrů zaznívat ostrá kritika. Autentičnost Mahéšvaránandy svámího však nespočívá jen v návaznosti na nějaké učení, ale zejména v pokračování jógových, hathajógových a bhaktických praktik, včetně rituálů spojených s důležitými událostmi lidského života. V Indii je nakonec důležitější vlastní náboženská praxe než filozofická východiska. Mahéšvaránanda svámí navíc svým učením zapadá do široce sdílených předstáv Indů o filozofii a náboženství.

Poznámky

- 1 Sanskrtská jména a slova přepisujeme pro zjednodušení do češtiny.
- 2 Bhakti - cesta oddanosti osobnímu božstvu.
- 3 Maháprabhdží (1828-1963) byl učitelem Mádhavánandy svámího (naroz. 1923), učitele svámího Mahéšvaránandy (naroz. 1946).
- 4 Avatár - „ten, který sestoupil“, čili Bůh sestupující na zem (častý překlad „inkarnace“ není přesný).
- 5 V sanskrtu jsou použity pojmy átmán, brahma, paramátman, pro které jsou české pojmy duše, Bůh a Nadduše jen přibližné a poněkud problematické překlady, ale zde svůj účel splní.
- 6 Z přednášky Mahéšvaránandy svámího o Pataňdžalího systému ráđžajogy, Bělehrad, květen 1982.
- 7 Z téže přednášky.
- 8 Přednáška Mahéšvaránandy svámího o vytrvání ve víře, Pohorje, leden 1985

Poděkování

Za konzultaci a zapůjčení literatury děkuji panu Vojtěchu Havlovi a panu Lubomíru Ondračkovi.

Literatura

- BANREJI, Sures Chandra: Studies in Origin and Development of Yoga, 1st ed., Calcutta, Punthi Pustak, 1995
- BURLEY, Mikel: Hatha-Yoga. Its Context, Theory and Practice, 1st ed., Delhi, Motilal Banarsidass, 2000
- FEUERSTEIN, Georg: The Yoga Tradition. Its History, Literature, Philosophy and Practice., 1st ed., Prescott, Hohm Press, 1998
- MÁDHAVÁNANDA: Svámí Paramhans, Lílá amrit. Život božského mistra Šrí Maháprabhdžího, 1. české vydání, Martin, Vydavatelstvo Mahéšvaránanda Joga v denním životě, 1995
- MAHESHWARANANDA, Swami Paramahansa: Meetings with a Yogi, 1st English ed., Delhi, B.R. Publishing Corporation, 1994
- MAHÉŠVARÁNANDA, Svámí Paramahansa: Joga v denním životě, 1. české vydání, Brno, Blok, 1990
- MAHÉŠVARÁNANDA, Svámí Paramahansa: Skryté síly v člověku, 1. české vydání, Praha, Mladá fronta, 1992

Mgr. **Martin Fárek** (*1974) je absolventem historie na Filozofické fakultě UK. V současné době studuje v doktorském programu religionistiky v Ústavu filozofie a religionistiky na Filozofické fakultě UK.

Náborové hrátky mezi tělesným cvičením a náboženstvím

CHYTRÁCTVÍ S JÓGOU

Zdeněk Vojtíšek

„Příležitost dělá zloděje,“ říká moudré přísloví. Hluboko zakořeněné vědomí značné části české veřejnosti o józe jako systému tělesných cvičení bez náboženského obsahu se stalo pro žáky svámího Mahéšvaránandy příležitostí, jejímuž pokušení podlehl. Navzdory svým pravděpodobně dobrým úmyslům se tak stali nespolehlivou skupinou, která je pro veřejnost spíše nebezpečím než přínosem.

Není pochyb o tom, že Český svaz Jóga v denním životě je náboženskou společností. Ačkoli v čele svazu stejně jako v čele Nadace Živoucí světlo Maháprabhdžip sat-sang stojí jiní lidé, nikdo neváhá, že inspirátorem aktivit těchto organizací a duchovním vůdcem jejich členů je svámí Mahéšvaránanda. Přinesl na Západ konsistentní, na indické tradici dobře založené náboženské učení. Mahéšvaránanda tak stojí vedle svámího Prabhupády a jiných Indů, kteří obohatili náboženský život na Západě o část indické duchovní tradice.

Je docela přirozené, že náboženské společnosti se v sekulárním prostředí snaží prezentovat tak, aby měly možnost zaujmout ty, kdo se necítí být náboženskými lidmi. Abychom opět uvedli příklad - pro takovou prezentaci má Prabhupádovo hnutí Haré Krišna své Centrum pro vědecká studia.

Tento způsob, při němž mají být osloveny různé části společnosti, ovšem dovedli Mahéšvaránandovi žáci do absurdních rozměrů. Zatímco by oddané Krišny asi nezapadlo prezentovat se jako hathajógická skupina, Mahéšvaránandovi žáci zvou veřejnost na cvičení v rámci dobře promyšleného systému Jóga v denním životě. Na těchto cvičeních jsou pak účastníci jemně vedeni k tomu, aby svámího Mahéšvaránandu přijali za učitele nejen svého těla, ale i duše. Ti, kdo původně přišli „jenom si zacvičit“, se najednou ocitají v moravské Indii (v ášramu ve Střílkách) u nohou božského mistra, zasvěceni jím a obdarováni od něho jedinečnou mantrou.

Tento postup je eticky sporný, ale u dospělých lidí můžeme předpokládat, že do této manipulativní hry vstupují dobrovolně. Podobně můžeme doufat, že Mahéšvaránandovi následovníci si problematičnost své „taktiky“ neuvědomují.

Takové předpoklady ale bohužel nejsou možné v případech, kdy se Mahéšvaránandovi stoupenci pokoušejí protlačit systém Jóga v denním životě do škol.¹ Nejde přitom o program, který by byl nábožensky neutrální. Na přípravě neutrálního programu by se podíleli zástupci různých jógických škol a byl by patrně garantován profesní organizací, jakou je Sdružení učitelů jógy. Naopak: jak již bylo řečeno, systém Jóga v denním životě představuje vyhraněný náboženský směr, koncentrovaný na jednu vůdcovskou osobnost. Cestičky, jimiž se postupně dostává do školství,² zřetelně znamenají porušování zásady náboženské neutrality školství. Množství a provázanost těchto cestiček téměř vylučují možnost, že porušování této zásady může být nezájemné nebo neuvědomělé.

Jeden příklad na závěr: vysokoškolský pedagog, který na Filozofické fakultě ve svých přednáškách v předmětu „Jóga - cesta k moudrosti“ nezakrytě propaguje dílo svámího Mahéšvaránandy,³ může být studentům svým náborářstvím směšný. Věc je ale vážnější: ukazuje, jak slabé jsou u nás i ty demokratické principy, které jsou na Západě považovány za samozřejmé.

Poznámky

- 1 Na tento záměr několik let upozorňoval Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ministerský expert, psycholog a dlouholetý cvičitel jógy Václav Zdražila. - Autor má k dispozici jeho zprávy z let 1992 a 1997.
- 2 Příkladem může být konference Jóga v praxi pedagoga, pořádaná ve spolupráci s Pedagogickou fakultou Jihočeské univerzity roku 1997, vydání stejnojmenných skript na téže fakultě roku 1995, projekt R.A.S.T., který počítal se zavedením systému Jógy v denním životě na slovenských veřejných školách a který rozhýbal slovenskou politickou scénu roku 2001, apod.
- 3 Jedná se o Ostravskou univerzitu, ale podobné situace nastaly i na jiných vysokých školách.

PhDr. **Zdeněk Vojtíšek** (*1963) je odborným asistentem na katedře psychosociálních věd Husitské teologické fakulty UK, mluvčím Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů a šéfredaktorem Dingiru.

Rozhovor s jóginem Rudolfem Skarnitzlem

ABY MYSL ZTICHLA

Zdeněk Vojtíšek

Mgr. Rudolf Skarnitzl (* 1925) je mezi českými jóginy uznávanou autoritou. Je obdivuhodné, že získal hluboké znalosti v době, kdy nebylo vůbec snadné dostat se k informacím o tradici jógy. A samozřejmě - od svého mládí jógu praktikuje.

Rozhovor jsme vedli v polovině listopadu u Skarnitzlových na pražském Jižním Městě.

Dost často se mne lidé ptají, zda jóga znamená tělesná cvičení, nebo zda je to metoda duchovního rozvoje. Jak byste odpověděl vy?

Jóga přišla na Západ v 50. letech jako tělesná cvičení, jako odvar, který se dá prodat. Když se někdo zabývá jógou jako profesionál, jak může prodávat něco duchovního? Jak se chcete například v placených hodinách zabývat svým svrchovaným já? - Takže jóga se na Západě zredukovala a zjednodušila, ale klasická indická jóga podle Pataňdžaliho má vrchol v samádhi a její cíl je ryze duchovní.

Ono je to vlastně takto: když přijdete v Indii k nějakému dokonalému mistrovi s nějakou otázkou, on vám odpoví podle vaší úrovně. On vidí, co jste schopni absorbovat, a podle toho vám odpoví. On vám neukáže rovnou vrchol.

Takže ti Indové, kteří v 50. letech jezdili na Západ, nemohli zdejšími lidmi dát nic více než hathajógu.

Ano, s tím, že dávali určitý výhled i k dalšímu. Ovšem ten výhled časem utrpěl. Hatha-jógini spíše ukazovali výtečnosti různých gymnastických pozic, protože tím zaujali pozornost. Tím, že se někomu nepohnou myšlenky po dobu deseti minut, pozornost nezíská...

Proto na tu svou otázku dostanete také různé odpovědi. Svaz učitelů jógy se zabývá tím, co je měřitelné a spatřitelné. Má pravdu, co jiného má dělat? A neříká, že to je konec, ale vede dál. Tím se vracíme k esenci jógy. Jóga má skutečně za cíl poznání jádra té bytosti, která je zároveň jádrem i celého vesmíru. O nic víc a nic méně se v józe nejedná. K tomu má klasická Pataňdžaliho jóga určité pomůcky a přístupy.

Ve svých knihách připomínáte, že hledání tohoto cíle je ale již staršího data než Pataňdžali.

O tom, že jóga existovala již před Pataňdžalim, se dozvídáme z upanišad z asi 7. století před naším letopočtem. A upanišady zase navazovaly na védy a už ve védách je první jasná zmínka o bhaktijóze.

Upanišady šly přímo k duchovnímu jádru a nezabývaly se ničím jiným než poznáním Svrchovaného Já (česky to neumíme vyjádřit, německy by to bylo „selbst“, anglicky „self“), které tvoří jednotu (lepším pojmem by byla „jednost“). Tato „jednost“ je dosažitelná sebezkoumáním.

Otázkou při sebezkoumání je „Kdo jsem já?“. Je to svrchovaná otázka, protože ego pokládá tuto otázku myslí. Mysl je v podstatě mechanická a ví, že má původ, a tak se k tomu původu otočí a pro tu chvíli ztichne. Na tuto otázku není intelektuální odpověď, to by všechno byla odpověď ega.

Hlavním reprezentantem tohoto zkoumání sebe sama, který tuto starou metodu očistil a modernizoval, byl minulém století žijící Ramana Mahárši.

To je atmavičára, sebedotazování.

Ano, sebedotazování nebo sebezkoumání. Můžete se sebe dotazovat a vlastně i sebe zkoumat otázkami: Kdo vnímá? Kdo vidí? Koho ty myšlenky napadají? Těmito otázkami se dostáváte za intelekt a za mysl, a tím ke zdroji své vlastní bytosti.

Proč je mysl něčím, co je třeba obejít?

Mysl je u běžného člověka orientována ven. A člověk také očekává štěstí zvenčí. Ale toto vnější štěstí ho neuspokojí, protože venku je velká měnlivost, svět je mnohostnní a to uspokojení je vždycky velice krátké. Tento problém nás vede k tomu, co to je vůbec štěstí. Odkud pochází, který materiál je radost, co je to za benzin, co je to za plyn, když vám něco udělá radost, kde se to ve vás najednou bere? A to analyzuje jóga a říká, že toto všechno má původ ve Svrchovaném Já, které prosakuje ve chvílích, kdy nastává zklidnění myslí. Když nastává zklidnění myslí, nastává i vnímání uspokojení.

To znamená, že mír je hlavním cílem. To je - sanskrtsky nazýváno - ánanda. Ánanda je blaženost, je to hluboké uspokojení v celistvosti. Mír je největší hodnotou, která prosakuje z našeho vnitřku do naší myslí. Opravdové štěstí, říká jóga, jde jediné zevnitř a naleznete ho jediné v sobě. A ta cesta k poznání sebe je vlastně cesta k poznání tohoto štěstí.

Hora Arunčála v podhůří Himaláje.

Foto: Rudolf Skarnitzl.

Říkal jste, že hathajóga se ve větší míře dostala na Západ v 50. letech minulého století. Jak to bylo u nás?

Jóga je samozřejmě mnohem starší než 50. léta a literatura o ní byla i dříve. I u nás v Univerzitní knihovně bylo možné vypůjčit si fantastické věci už v 60. letech, když jsem se já začínal do hloubky vzdělávat, ale nikdo o to tehdy neměl zájem. Prameny byly do němčiny či angličtiny samozřejmě přeloženy daleko dříve. Tehdy ale nebyl xerox, tak jsem si to všechno překládal.

Jak jste se vůbec dostal k józe?

Abych to řekl krátce, mne vždycky velice zajímalo, jak se věci opravdu mají, co je pravda a co je zdání. To mne zajímalo už od asi osmnácti let. A náhodou jsem potkal člověka, který se o to také už dlouho zajímal, a tušil něco, co jóga vysvětluje jako guny.* Guny jsou podkladem veškerého tvoření a podkladem veškeré dvojnosti. Guny také vysvětlují, co a proč děláme. Jsou to vlastně motivační faktory.

K tomu se vztahoval můj prvořadý zájem. Analyzoval jsem, co je pocit štěstí a odkud přichází. Je štěstí v uspokojení z dobrého jídla, z přátel, z toho, že mě někdo pochválí? Tak jsem došel k tomu, co jsou guny a pochopil jsem jejich nesmírnou důležitost a závažnost.

Šel jste tedy od počátku duchovní cestou a teprve ta vás zavedla i k hathajóze.

Žádný z velkých jóginů nebo mudrců, jako byli Rámakršna, Mahárši ani Aurobindo, nešel odpočátku cestou hathajógy. Začínat hathajógou je běžné pro ty, kteří mají potřebu zklidnit tělesnou a nervovou soustavu. Pozice a dechová cvičení způsobí tělesnou vyrovnanost, zmírní nervozitu. Jenže to jsou jen určité pomůcky k duchovnímu cíli. Samotný cíl tím ještě není dosažen, i když tělesná cvičení mohou odstranit některé překážky.

Vy jste se tedy vzdělával sám v knihovně.

To už ale mluvíme o šedesátých letech. Já jsem s jógou začal někdy v roce 1947. Tehdy jsem již každodenně dělal kontroly sebe sama, sebekázeň, sattvické cítění, podporu sattvy v sobě všemi prostředky. A pak se

to rozvíjelo, až jsem potkal člověka, který mne upozornil na poklady v knihovnách.

Na konci šedesátých let jsem se intenzivně zabýval studiem a dělal jsem karmajógu - překládal jsem a naprosto zadarmo přednášel. Tím jsem se dostal do hloubky a obrátilo se na mě nakladatelství Avicenum, abych jim napsal knihu o józe. Já byl v tu chvíli náhodou připraven - i když to nebyla náhoda, věci se prostě dějí, - takže jsem jen přednášky přepsal do knižní podoby.

Tak vznikla „žlutá jóga“, na níž pracoval i Boris Merhaut.

Ano, on byl koordinátor a napsal jednu kapitolu o tantrické józe.

Vraťme se ještě k vaší cestě.

Asi v roce 1970 jsem našel cestu, jak si objednávat zahraniční literaturu. Tím všechno vykristalizovalo na cestu Ramana Maháršiho, cestu sebezkoumání, a tu asi od roku 1980 praktikuji. Od roku 1995 jezdím do Indie, do Ramanova ášramu. Je to něco fantastického.

Pod horou Arunáčalou?

Arunáčala je Šivova hora, ale ne jako jeho příbytek nebo že by mu byla zasvěcena. Ona je podle staré legendy Šiva sám. Na prosbu Višnu a Brahmy tam zůstal jako zhmotněná manifestace pro lidstvo. Ta hora má mohutnou působnost.

Když jsem tam jel poprvé, myslel jsem si jako správný Středoevropan o tom vlivu své. Nešel jsem tam ani negativně, ani pozitivně naladěm, ale s otevřenou myslí. Hora se obchází ve směru hodinových ručiček. Je to 13 kilometrů. Nešel jsem po cestě, ale džunglí a najednou jsem cítil ze strany té hory obrovský tlak na hlavu. Zastavilo mi to myšlenky. Ta hora mě úplně sežehlila. Poprvé to tedy byla jen hlava, pak do půl pasu a po třetí už to byla celá postava. To pak víte, že Ono je a vy jste Toho součástí. To se slovy nedá popsat. Božství se slovy nedá popsat. Vy jenom víte, že je. A myšlenky - ticho.

Rudolf Skarnitzl.

Foto: archiv.

Je to větší zážitek než samotný Maháršiho ášram?

V přítomnosti Arunáčaly nebo v přítomnosti Ramana Maháršiho je to totéž. Ale hora září na kilometry, kdežto Mahárši jen na desítky nebo stovku metrů.

Vraťme se ještě k samotné józe. Pokud by někdo chtěl začít s jógou, co byste mu doporučil? S čím by měl začít?

To jste se zeptal moc obecně. To byste musel nejprve poznat toho, kdo se ptá. Záleží na tom, jaké kvality v sobě ten člověk přináší. Někdo je emocionálně laděný, jiný intelektuálně. Proto je tolik druhů jógy, aby se pro každého něco našlo.

Pokud ten člověk má opravdu zájem o poznání sebe sama, o poznání toho, co je nad intelektem a myslí, o obrácení dovnitř, měl by dělat vše, co vede k uklidnění mysli. Já osobně dávám velký důraz na mantru. Ať si zvolí, jaké boží jméno se mu líbí. Když pronášíte slova pravdy delší dobu, stočí vaši mysl dovnitř.

Začnete se proto nejprve zklidňovat. Začnete hledět do sebe. Začnete být. Začnete mít víru. Víru v co? Na sobě zpravidla žádné výsledky nevidíte. Ale začnete vidět, že je něco jiného než mysl. Něco hlubšího.

K tomu jsou výborná dechová cvičení. Jen sledujete dech, nevstupujete do něj, nezadržujete jej. Jde o pouhé sledování dechu, který má původ v božství. A pokud tento dech spojíte s mantrou, je to vynikající zklidnění a vynikající stočení pozornosti. Osobně ovšem dávám přednost metodě sebezkoumání podla Ramana Maháršiho.

Děkuji za rozhovor.

* guna: základní vlastnost, kvalita. Veškeré předměty ve světě jeví jsou kombinací tří gun, které se nazývají *sattva*, *radžas* a *tamas* a které se v lidském vědomí odrážejí jako pokoj, klid a mír (*sattva*), aktivita, starost, neklid (*radžas*) a lenost, netečnost a hloupost (*tamas*).
Podle: Lexikon východní moudrosti, Votobia a Victoria Publishing, 1996.

Rozhovor s primářem Karlem Nešpor

JÓGA BEZ TŘETÍHO PATRA

Martina Dvořáková

Středisko jógy svámího Satjánandy Praha vzniklo v roce 1990 jako neformální klub studentů a učitelů jógy. Jeho výkonným předsedou je MUDr. Karel Nešpor, CSc., primář oddělení pro léčbu závislostí Psychiatrické léčebny v Praze - Bohnicích. Podle jeho slov má jejich organizace asi dvacet až třicet členů, kteří se scházejí na seminářích a přednáškách přibližně třikrát do roka. MUDr. Nešpora jsem se ptala nejen na jeho osobní cestu k józe, ale i na to, zda je jóga i součástí jeho terapeutické práce se závislými na alkoholu a drogách.

Kdy a jak jste dospěl k názoru, že jóga pro vás může být přínosem a určitou životní cestou?

S touto konkrétní školou jógy jsem byl v kontaktu již od své vojny. Už předtím se mi totiž dostaly do rukou jejich publikace o józe a já jsem v rozporu s předpisy poslal dopis do centra svámího Satjánandy v ne-socialistické Indii. Pak jsme si dlouhá léta dopisovali, až jsem se na konci osmdesátých let do Indie vypravil.

Jaký byl váš první dojem z osobního setkání s indickými jóginy?

Byl to kulturní šok, který asi zažívá řada lidí, kteří Indii poprvé navštíví.

Vý jste vždy tíhl k východním náboženstvím a naukám?

Já jsem jógu jako náboženství nikdy nevnímal. Začal jsem prostě podle příručky zkoušet různé pozice a cvičení a pochopil jsem, že kombinace tělesných cvičení s dalšími jógickými prvky, například s dechovými cvičeními, jsou pro mě přínosem. Také prolínání východních kořenů, které jóga nepochybně má, s lékařským výzkumem, je mi profesně, jako lékaři, velmi blízká.

Funguje ve vašem Středisku jógy svámího Satjánandy hierarchie ve smyslu „guru a jeho žáci - následovníci“?

Není to hierarchie ve smyslu nadřazenosti a podřazenosti, ale spíše jistá tradice, úcta... Škola svámího Satjánandy v Indii získala akreditaci od indické vlády na univerzitní úrovni, takže může poskytovat bakalářské a magisterské studium. Pokud by někdo

Svámí Satjánanda. Foto: internet.

z nás chtěl v rámci této školy získat vzdělání, ať již přímo v Indii nebo v některém z center v Evropě, pak by musel absolvovat výuku a předepsané zkoušky. Pokud vím, nikdo z České republiky tuto školu nevystudoval.

Jak se jóga snoubí s vaší profesí lékaře - psychiatra, který se zabývá léčbou závislostí?

Na fyzické rovině potřebuje pacient určité způsoby relaxace - například při skupinových terapiích se dlouho sedí a prospívá protáhnout si tělo. Ostatně on i prostý tělesný pohyb mírní úzkosti, deprese... Nad tímto „patrem“ je patro psychologické. Různé relaxační techniky, včetně těch jógických, dokáží bez použití návykových látek ovlivnit duševní stav pacienta a mohou napomoci jeho psychickému uvolnění, zklidnění, ke zlepšení jeho pozornosti, soustředění apod. Myslím, že zde může být jóga velmi vhodným a účinným nástrojem.

Předpokládám, že při léčbě závislosti pacient asi mimo jiné hledá i sám sebe a otázku o smyslu života, či řekněme duchovnu, se prostě nevyhne. Takže následuje „třetí patro“ - duchovní?

Netvrdím, že závislí lidé nemají duchovní život, ale není to rozhodně nejdůležitější otázka, která by je trápila. Nejdříve se pacient musí naučit žít bez alkoholu a drog. Když se to povede, řešíme

Karel Nešpor. Foto: internet.

jeho nejdůležitější psychologické a hlavně sociální problémy, které se u něj kvůli jeho závislosti zpravidla nahromadily. Teprve poté se dostáváme k otázkám sebeporozumění, sebepoznání a rozvoje osobnosti. Prostě - závislý člověk si na prvním místě rozhodně nechce povídat o duchovních problémech či o smyslu života. To je velmi zjednodušující a romantická představa.

Takže ono pomyslné „třetí patro“ považujete za neexistující?

Nepopírám, že existuje. Ale ručím za to, že člověk, který se u nás léčí ze závislosti, rozhodně nechce na prvním místě řešit otázku bytí či nebytí Boha nebo smyslu svého života. Samozřejmě, jóga nabízí, že se při jejím cvičení může zvýšit vaše senzibilita, vnímavost, schopnost uskutečnit vaše vlastní duchovní ideály. Ale vázat jógu k určitému konkrétnímu náboženství nebo jediné možné duchovní cestě, to by bylo neobjektivní. Vždyť sama Indie, kde jóga vznikla, není zemí nábožensky homogenní. Do 20. století jóga možná byla především duchovní disciplínou, to však dnes nikomu nebrání, aby se józe věnoval jen na úrovni zmíněných dvou prvních pater.

Kdy vás vlastně napadlo pokusit se prostřednictvím jógy léčit závislosti?

Léčba v našem oddělení závislosti není založena jen na józe, to by nestačilo.

Jakou roli při celkové léčbě vašich pacientů tedy jóga hraje?

Závislost je problém, který má kořeny v nejrůznějších oblastech - v rodinných dispozicích, v prostředí, v němž žijeme, v zaměstnání, které vykonáváme, v partnerských vztazích, které prožíváme... Při léčbě závislosti používáme mnoho různých léčebných a terapeutických metod, jóga je jen jednou z nich. Konkrétně naši pacienti mají možnost cvičit jógu v pracovní dny půl ho-

diny denně a pokud by někomu připadala jóga jako neslučitelná s jeho přesvědčením, nabídli bychom mu něco jiného.

Netíhne člověk, který se „vyléčil“ ze závislosti například na alkoholu, k jiným závislostem? Nemá sklony třeba k uctívání různých autorit, například i náboženských, duchovních?

Rozhodně to není náš ideál, ale s trochou nadsázky bych byl vlastně skoro rád, kdyby se to stávalo častěji. Tendence upadnout z jedné závislosti do jiné u našich pacientů určitě existuje, ale že by se často upínali k jakékoliv formě intenzivního náboženství, to ne. Větším problémem je přesmyk k jiné droze, patologickému hráčství nebo workaholismu. Náboženská víra bývá prospěšná, ale sama o sobě není spolehlivým protektivním činitelem, který by člověka zcela chránil před závislostí.

Existují u nás křesťanské komunity, které se věnují léčbě a resocializaci závislých. Je také nějaká jógínská komunita s tímto zaměřením?

O žádné jógínské komunitě tohoto typu nevíme. Pokud by existovala, měla by využívat i jiné postupy (např. psychoterapii, rodinnou terapii, nácvik sociálních dovedností atd.).

Vy sám byste pacientům pobyt v takové komunitě, ať již křesťanské nebo třeba jógínské, doporučil?

Pokud by to pacient přijal a já byl přesvědčen, že mu to pomůže, pak určitě. Nejen kvůli tomu, že by tak mohl uspokojovat své duchovní potřeby, ale i proto, že tak často získají určité kvalitní přátele a zdravé návyky. Ty se pak budou hodit v každodenním životě a hlavně při udržování abstinentské kondice.

Informace
o Středisku jógy svámi Satjánandy
<http://www.mujiweb.cz/www/satyananda>

Paramahansa Niradžananda, současný vedoucí Biháráské školy jógy.

Foto: internet.

MIRCEA ELIADE, KULTURA ZÁPADU A JÓGA

Eliadeho monografie o józe na pozadí jeho filozofických předpokladů

Eliade M., *Jóga. Nesmrtelnost a svoboda*, přeložili Jiří Vízner a Jiří Našinec, Argo, Praha, 1999

Rumunský religionista M. Eliade bývá obecně prohlašován za největšího religionistu 20. století, případně za největšího religionistu vůbec. Ve prospěch tohoto tvrzení bývá uváděna celá řada argumentů.

Eliade je autorem vsutku neuvěřitelného množství odborných prací, dokázal jako málokdo proniknout do celé řady vysoce specializovaných oborů - a zároveň si udržet nadhled systematika. Publikoval tedy na jedné straně specializované monografie o józe, o šamanismu či o rumunském folklóru, na straně druhé pak systematizující celostní práce jako **Dějiny náboženského myšlení**, **Slovník náboženství** atd.

Dokázal jako málokterý badatel na jedné straně zvládnout nepřehlédnutelné množství poznatků etnologických, folkloristických, filologických a dalších výzkumů, na druhé straně je schopen tyto poznatky pregnantně syntetizovat a komunikovat středně vzdělaným laikům. Jeho práce plní mimo jiné velmi důležitou funkci popularizace vědeckých poznatků širší čtenářské obci. Za mnohé popularizační syntetické práce stačí zmínit knížku **Posvátné a profánní** či **Mýtus o věčném návratu**.

Popularizační ráz řady (většiny) Eliadeových prací má ovšem hlubší příčinu: Eliade se zcela vědomě snažil zprostředkovat poznání náboženských tradic modernímu člověku sekularizovanému Západu. Jak se přiznává ve svých metodologických exkurzích, často zařazených v rámci předmluvy či doslovu jeho publikovaných prací,¹ Eliade svou badatelskou a publikační činností sledoval konkrétní osvětové cíle.² Jak ovšem Eliade chápe legitimitu těchto osvětových cílů?

Rumunský religionista má za to, že religionistika není pouhá vysvětlující věda, čerpající metodické principy z věd přírodních, resp. empirických. Podle Eliadeho je religionistika vědou humanitní, její metodickou součástí je vcitující úsilí o porozumění,³ tento hermeneutický zápas tedy nesmí couvnout před domyšlením religionistických poznatků do filozofických souvislostí.⁴ Eliade se taktó vymezuje vůči pozitivistic-

kému ideálu vědy, který pokládá za překonaný a v religionistice nepoužitelný.⁵ Dokonce se s nostalgií ohlíží do období vzniku religionistiky, kdy jejím pionýrům nechyběla odvaha k syntetizující a systematické perspektivě, jak se s nimi setkáváme u Müllera, Frazera, Tylora a dalších.⁶

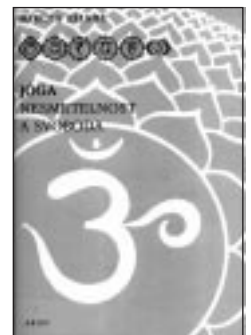
Eliadeho myšlení podobným způsobem tíhne k syntéze,⁷ nespokojí se s atomizujícím přístupem čistě empirické metody. Svě religionistické bádání proto vsazuje do kontextu konkrétní filozofie dějin - a právě z tohoto filozofického stanoviska vychází ve své osvětové činnosti. V této souvislosti je nesmírně důležité, jak chápe Eliade dějinnou situaci moderní Západní kultury a jak rozumí osvětové funkci a úloze religionistiky (i svého vlastního počínání) v kontextu duchovních dějin lidstva.

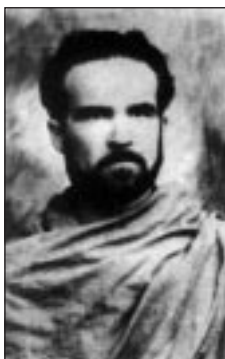
Podle Eliadeho stojí lidstvo na prahu nové éry:⁸ díky procesům globalizace a jak on říká „planetizace kultury“⁹ stojí dnes lidé před výzvou, která nemá v dějinách obdoby: v globálním měřítku dochází k setkávání mezi Východem a Západem.¹⁰ Západní kultura si až v současnosti musí v plném rozsahu uvědomit přítomnost radikálně odlišných kultur.¹¹ Ve zprostředkování tohoto setkávání kultur spatřuje Eliade dějinný úkol religionistiky.¹²

Vyhlíží novou renesanci,¹³ vzešlou ze vzájemně plodného setkávání kultur, a k této renesanci, k této planetizaci kultury, chce Eliade přispět svým dílem - a to jak na poli religionistického bádání, tak na poli krásné literatury (Eliade, jak známo, psal i práce čistě beletristické, inspirované často právě indickou spiritualitou).

Jak si takové zprostředkování mezikulturní a mezináboženské komunikace Eliade představuje? Východiskem je mu přesvědčení, že náboženství je antropologická konstanta,¹⁴ ba co víc, že náboženství je jedno, ač se projevuje tisíci rozmanitými způsoby. Podle Eliadeho lze v dějinách náboženství sledovat jisté strukturální paralely a analogie, a to z toho důvodu, že v různých obdobích a lokalitách dochází k inkarnaci základních archetypů, relativně stálých napříč kulturami a obdobími.¹⁵

Eliade tedy postupuje komparatisticky: všímá si obdobných prvků a motivů v jednotlivých tradicích a vychází přitom

Eliadeho portrét z obálky recenzované knihy.

z předpokladu, že smíme hovořit o jedné obecných dějinách náboženství (tj. náboženství v singularu!).¹⁶ Eliade je přesvědčen, že základem a společným jmenovatelem všech náboženství je akt hierofanie, to jest sebemanifestace Posvátna, které, ač

na sebe bere nesčíslné podoby, je jedno a stále se sebou totožné.¹⁷

Jakkoli je tedy zdánlivě nemožné, aby sekularizovaný Západ ať dokázal prostřednictvím empatie rozumět religiozitě např. praktikujícího hinduisty, Eliade má za to, že i moderní člověk Západu (je-li náboženství antropologickou konstantou) má kdesi hluboko v sobě svého předka, člověka náboženského, homo religiosus.¹⁸ Tato etapa duchovních dějin byla na Západě překonána jen zdánlivě, Eliade podobně jako Jung poukazuje na to, že i moderní Západ je plný kryptoreligiózních jevů a aktivit a že podvědomí nenáboženského Západana se hemží vytěsňenými religiózními obsahy.¹⁹

Podle Eliadeho - jakkoli uznává nesporné vymoženosti Západní civilizace - se má moderní člověk euroamerické kultury mnoho co učit od člověka archaického, který přežil v rámci nezápadních kulturních tradic. Tento archaický člověk, citlivý vůči projevům Posvátna, stále dřímá hluboko v desakralizované duši Západu a je třeba jej znovu objevit a vstoupit s ním do rozhovoru. Právě tento cíl sleduje Eliade svou popularizací náboženských tradic světa.²⁰

Všechny výše uvedené předpoklady uplatňuje Eliade ve své knize **Jóga. Nesmrtelnost a svoboda**. Jóga je podle něj živá zkamenělina, spirituální cesta archaického člověka, zachovaná v nebývalé čistotě. Eliade se netají svou fascinací jógou, ba velmi osobním, existenciálním zaujetím.²¹

Nabízí jógu Západnímu člověku jako možnost řešení univerzální „hrůzy z dějin“,²² o józe hovoří až s apologetickým zápalem²³ a vášnivě popírá její údajně pesimistický charakter. Věren své komparatistické metodě, všímá si Eliade paralel mezi jógickými technikami a alchymí, magií a šamanismem. Upozorňuje na paralely mezi funkcí jógy v hinduismu a buddhismu a funkcí podobných meditativně kontemplativních technik v rámci taoismu, islámu a křesťanství.

Jóga je Eliadeovi klasickým prostředkem překonání lidské podmíněnosti, vymanění se z času a dějinnosti, resp. jejich zrušení, překročení lidského údělu identifikací s Posvátnem.²⁴ V jógických technikách najdeme všechny typické momenty archaické religiozity, známé z Eliadeových prací: fixace na dění *in illo tempore*, odvrát od profánní sféry existence k Posvátnu prostřednictvím technik iniciační povahy, orientace na *axis mundi* etc. Jóga zprostředkuje archaickou formu mystické zkušenosti, která jinde ve světě zanikla a představuje právě v tomto smyslu „živou zkamenělinu“.

Zbývá položit otázku, zda je Eliadeův přístup metodologicky korektní. Bývá mu více méně právem vytýkáno, že jeho bádání není věrně fenomenologické epoché, že tedy Eliade neoprávněně předpokládá za náboženskými fenomény manifestující se transcendentní korelát, který je ovšem z jevů nevykazatelný a který Eliade vlastně ve víře předpokládá.²⁵ Jeho bádání podléhá apriorním předpokladům platónské epistemologie,²⁶ místo aby od „říše věcí o sobě“, k nimž náboženské fenomény odkazují, metodicky odhlíželo a uzávorkovalo je.

Dále bývá Eliadem vytykáno, že je až příliš ovlivněn svou zálibou ve Východní spiritualitě. Že jeho dílo je ve svém celku apologií archaické, resp. východní religiozity.²⁷ Eliade, jak známo, strávil čtyři roky v Kalkatě pod vedením prof. Dásgupty, kterého v knize opakovaně nazývá svým guru. Navíc pobyl Eliade řadu měsíců v himalájské svatyni (ášramu) ve Ršikéši. Zdá se, že indická spiritualita nebyla Eliadem jen předmětem bádání. Jak vyplývá z jeho diářů, indická cesta ke spáse byla jeho vlastním existenciálním zápasem.²⁸

Tyto skutečnosti ovšem Eliadeho knihu o józe nijak neznehodnocují, naopak jí v jistém smyslu dodávají šťávu a příchuť osobního zaujetí. Jen je třeba, aby si čtenář byl tohoto Eliadeova předporozumění vědom a aby si dovedl jeho závěry zasadit do náležitého kontextu, tedy do kontextu Eliadeových osvětových ambicí v rámci přípravy „nové renesance“, a také do kontextu Eliadeova celoživotního existenciálního zaujetí archaickou, a zejména indickou spiritualitou.²⁹

Závěrem je tedy nutno konstatovat, že Eliade patří k badatelům, kteří se netají vlastní zainteresovaností, dává svým čtenářům zakusit vnitřní strukturu svého osobitého hermeneutického kruhu. Jako příklad z jiné oblasti stačí uvést jeho studie rumunského folklóru, vyšlé v souboru *Od Zalmoxida*

k Čingischánovi, v nichž vzdává hold své vlasti a vyznává lásku jejímu lidu a jeho zvláštní hrdinné cestě překonání „hrůzy z dějin“.³⁰ Eliade zde, stejně jako v pracích o józe, nikterak nepředstírá chladnou objektivitu a možná právě proto jsou jeho knihy tak oblíbené. Kritický čtenář by měl ovšem postupovat obezřetně, vědom si skutečnosti, že Eliade ve svých odborných pracích vždy zároveň tak trochu misionář.

Pavel Hošek

Bibliografie

- Dudley G., *Religion on Trial. Mircea Eliade and His Critics*, Temple Univ. Press, Philadelphia, 1977
- Eliade M., „*Archaic Myth and Historical Man*“, in: Schedler, *Philosophy of Religion*, Macmillan, New York 1974
- Eliade M., *Dějiny náboženského myšlení I*, Oikumene, Praha 1995
- Eliade M., *Jóga. Nesmrtelnost a svoboda*, Argo, Praha, 1999
- Eliade M., *Kováři a alchymisté*, Argo, Praha, 2000
- Eliade M., *Mefisto a androgyn*, Oikumene, Praha, 1998
- Eliade M., *Mýtus o věčném návratu*, Oikumene, Praha, 1993
- Eliade M., *Mýty, sny a mystéria*, Oikumene, Praha, 1997
- Eliade M., *Od Zalmoxida k Čingischánovi*, Argo, Praha, 1997
- Eliade M., *Posvátné a profánní*, Česká křesťanská akademie, Praha, 1994
- Eliade M., *Šamanismus a nejstarší techniky extáze*, Argo, Praha, 1997
- Eliade M., *The Quest. History and Meaning in Religion*, University of Chicago Press, Chicago, 1969
- Horyna B., *Úvod do religionistiky*, Oikumene, Praha, 1994
- Hughes D., *Has God Many Names? An Introduction to Religious Studies*, Apollon, Leicester, 1996
- Pavlincová H., Horyna B., *Dějiny religionistiky*, Nakladatelství Olomouc, Olomouc, 2001
- Wardenburg J., *Bohové zblízka. Systematický úvod do religionistiky*, Georgetown, Brno, 1997

Poznámky

- 1 Srovnej např. *Šamanismus a nejstarší techniky extáze* 13-21, *Posvátné a profánní* 5-15.
- 2 Dudley, *Religion on Trial. Mircea Eliade and His Critics*, 36.
- 3 K tomuto Eliadeho pojetí religionistiky viz jeho *Mefisto a androgyn*, 153nn.
- 4 Shmutí tohoto Eliadeho pojetí viz in Pavlincová, Horyna, *Dějiny religionistiky*, 139nn.
- 5 K Eliadeho projektu religionistiky jako zcela nepozitivistické „totální hermeneutiky“ viz in Horyna, *Úvod do religionistiky*, 109-113.
- 6 Dudley, *Religion ...*, 49.
- 7 Dudley, *Religion ...*, 4.
- 8 Eliade, *Nový humanismus*, in Pavlincová, Horyna, *Dějiny religionistiky*, 142.
- 9 Eliade, *The Quest. History and Meaning in Religion*, 69.
- 10 Srovnej k tomu Eliade, *Mefisto a androgyn*, 10-11.
- 11 Eliade, *Kováři a alchymisté*, 14-15.
- 12 Dudley, *Religion ...*, 16.
- 13 K tomu u Eliadeho viz Wardenburg, *Bohové zblízka*, 109.
- 14 Eliade, *Dějiny náboženského myšlení I*, 13.
- 15 Na příkladu symboliky světla to dokládá Eliade např. in *Mefisto a androgyn*, 48.
- 16 O tom u Eliadeho viz Hughes, *Has God Many Names?*, 160.
- 17 K tomu viz Eliade, *Šamanismus a nejstarší techniky extáze*, 18-19.
- 18 Eliade, *Mýty, sny a mystéria*, 13-25.
- 19 Eliade, *Archaic Myth and Historical Man*, in Schedler, *Philosophy of Religion*, 60-70.
- 20 K tomu u Eliadeho viz Hughes, *Has God ...*, 163.
- 21 Na základě několikaletého studijního pobytu v Indii napsal Eliade o józe svou disertační práci.
- 22 K tématu hrůzy z dějin u Eliadeho viz *Mýtus o věčném návratu*, 91nn, srovnej též Hughes, *Has God ...*, 167.

SVĚT PODLE CAPRY

Fritjof Capra: Bod obratu

Maťa, DharmaGaia 2002, 516 stran, 388,- Kč.

Idealistická prorocká vize rakouského spisovatele Fritjofa Capry (autora knihy Tao fyziky) byla do češtiny přeložena s téměř dvacetiletým zpožděním a tak předpovědi o změně paradigmatu můžeme hodnotit s časovým odstupem.

„Na počátku posledních dvou desetiletí 20. století se nacházíme ve stavu hluboké celosvětové krize... je to komplexní, mnohorozměrná krize, jejíž různé stránky postihují každý aspekt našeho života,“ tvrdí Capra a dodává, že jsme v „přechodném období planetárního rozměru“ a blížíme se k bodu obratu, kterému „nemůže nic zabránit“. Zatímco poslední staletí ovládali muži a jejich princip *jang* („vše expanzivní, agresivní a žádostivé“), nyní se dostane ke slovu ženský *jin* (citlivý, vnímavý a konzervativní). Situaci dosavadního „nezdravého a člověka nedůstojného“ sociálního systému vylíčil autor natolik emotivně a černě, až by se zdálo, že růžově malovaná budoucnost nového paradigmatu je na spadnutí. Uběhlo ale dvacet let, v nichž se svět nevyvíjel podle Caprových představ. To mu ovšem nebránilo, aby ve své předmluvě k českému vydání neoznačil své staré závěry za „nanejdůležitější“.

První dvě třetiny knihy jsou věnovány především zdrcující kritice. Stále dokola čteme opakující se útoky na příčinu všech problémů - exaktní, tvrdou, karteziánsko-newtonovskou, mechanistickou, redukcionistickou vědu a z ní plynoucí neekologickou, škodlivou a nelidskou techniku, kterou ovládají zločinné, všemocné, nadnárodní korporace. Descartovský dualismus (oddělení hmoty a ducha) prý způsobil, že vědci jednotlivých oborů nemohou najít společnou řeč a jejich disciplíny dospěly na scesti. (Např. medicína považuje nemocného člověka za „porouchaný stroj“

Ekonomie ve slepé uličce

Povaha velkých koncernů je hluboce nehumánní. Soutěživost, nátlak a vykořisťování jsou podstatnými aspekty jejich aktivit - všechny žene touha po neomezené expanzi. Posedlost kontinuálním růstem proniká celou kulturou korporace. Pokud například nějaký výkonný manažer z jakéhokoli důvodu vědomě nevyužije příležitosti pro vytvoření zisku, je vystaven soudnímu stíhání. Maximalizace zisku se tak stává konečným cílem při vyloučení všech ostatních zájmů. Na zasedání představenstev musí manažeri odložit svoji lidskost. Neočekává se od nich, že budou projevovat jakékoli pocity či vyjadřovat politování - věty typu „omlouvám se“ nebo „udělali jsme chybu“ nesmí nikdy vyslovit. Místo toho se mluví o nátlaku, ovládnání a manipulaci.

Fritjof Capra, *Bod obratu*. Maťa, DharmaGaia 2002, str. 242.

a odmítá se zabývat jeho psychikou. Nemorální korporace „posedlé“ mocí a penězi bezohledně ničí planetu a vykořisťují třetí svět a nikoho nezajímá ekologie a sociální citění. Na milost bere Capra pouze jadernou fyziku, která již vykročila z karteziánského stínu do nového paradigmatu.

Caprova argumentace je většinou zevšeobecňující, tedy povrchní a často též velmi subjektivní. Sám přiznává, že jeho výroky jsou ovlivněny „osobním přesvědčením a zaměřením“. V gulášovitých, nepřehledných kapitolách vedle sebe plavou banální „moudra“ i zajímavá fakta, neadresné lamentování i trefné objevené postřehy. Nevyváženost textu je patrná zvláště v pasážích o ekologii a jaderné energii, srovnatelných s rétorikou extrémních aktivistů.

Po rozboření stávajícího systému věci čtenář v závěrečné třetině čtyřistapadesátistránkového textu očekává přinejmenším „přechod k slunečnímu věku“ (tak slibně je nazvána poslední kapitola). Capra zdůrazňuje, že pro příchod nového paradigmatu je zapotřebí „zásadní změna hodnot, postojů a životního stylu.“ Lidé, kteří se takto promění, budou aktivní v různých obrodných hnutích. „Můžeme předpokládat“, prorokuje autor, „že ve chvíli, kdy poznají podobnost svých cílů, všechny tyto skupiny splynou a vytvoří mohutnou sílu sociální přeměny.“ Výsledkem transformace bude holistické (tj. celostní) a ekologické propojení dosud oddělených vědních oborů, které budou ze slepé uličky karteziánského myšlení vyvedeny alternativními přístupy.

Medicíně pomohou např. léčitelé, bylinkáři, šamani, homeopati, chiropraktici nebo čínské lékařství. V psychologii dojde na kine-

ziologii, Grofovy metody či hnutí lidského potenciálu. Běh ekonomie bude změněn spirituálním a ekologickým životním stylem, „technikou s lidskou tvářičkou“ a přechodem na sluneční energii. Velkou zásluhu na proměně bude mít především feminismus (zmiňovaný *jin*), od něhož si Capra nejvíce slibuje. (Nejedná se pouze o zvýšení role a odpovědnosti žen ve světě. Michael Novak, americký filozof a ekonom slovenského původu, uvádí, že někteří autoři spojují feminismus - „systém doktrín o ideálním stavu světa, transformovaného na základě nových principů“ - se socialismem. Capra sice reálný stav socialismu v 80. letech kritizuje, nicméně ve stati o ekonomice si často notuje s Marxem. Typické znaky feminismu - hněv proti skutečnosti, boj proti rozdílu mezi lidmi a idealismus - hodnotí Novak jako gnostické, neboť gnosticismus očekává spásu a „zcela novou budoucnost“ skrze lidskou proměňující revoluční činnost.)

Zásadní problém celého Caprova díla tkví v jeho černobílosti a utopičnosti. Idea striktně oddělených, vzájemně se ignorujících vědních oborů je (a i před dvaceti lety byla) v době komunikačních technologií a neustále stoupající integrace čistě účelovou literární fikcí. Dvacet let po prvním vydání knihy je rovněž zřejmé, že konstrukt „sjednocené nové kultury“, jež promění zlé mocipány na ekology, je naivní. Ke změnám samozřejmě dochází, avšak pomalu a postupně a nikoli skokem po Bodu obratu. A kdy že se dostanou ke slovu zmiňované alternativní proudy? Na to si Capra odpověděl sám: až se budou „(1) veškeré jejich poznatky zakládat na systematickém zkoumání a (2) budou vyjádřeny na základě celistvých modelů.“

Martin Kořínek

Martin Kořínek (*1971) je publicista.

23 Dudley, Religion ..., 27.

24 Eliade, Mýtus o věčném návratu, 76nn.

25 K tomu u Eliadeho viz Hughes, Has God ..., 160nn, a také Dudley, ..., 41.

26 Tak o Eliadem soudí Waardenburg, Bohové zblízka, 117, 121.

27 Doklady o tom viz in Dudley, Religion ..., 91n.

28 Citace z Eliadeových diářů viz in Dudley, Religion ..., 29.

29 Rozhodující vliv indické spirituality na Eliadeho obšírně pojednává Dudley v práci Religion ..., 105nn.

30 Eliade, Od Zalmoxida k Čingischánovi, 212-214.

Pavel Hošek, Th.D., je absolventem postgraduálního studia religionistiky na Evangelické teologické fakultě UK a přednáší teologii a etiku na Evangelikálním teologickém semináři v Praze.

USA: Náboženská svoboda se porušuje hlavně v Číně, ale i v Evropě

WASHINGTON 7. října - Principy náboženské svobody se porušují hlavně v Číně a ve velké míře také na Kubě, v Laosu, v Barmě, v Severní Koreji a ve Vietnamu. Určitá náboženská diskriminace je ale také v západní Evropě. Uvedlo to dnes americké ministerstvo zahraničí ve své výroční zprávě k dodržování náboženské svobody ve světě.

Nepovolené církve a duchovní skupiny jsou v Číně sledovány bezpečnostními službami a někdy jsou terčem kruté represe. Pekingská vláda se snaží omezovat náboženské praktiky na schválené církve a místa. Brání vyššímu počtu náboženských skupin z obavy, že by se tak vytvářela nová autorita, která by se vymykala vládní kontrole.

Barmská vláda stále vnímá náboženskou svobodu jakou hrozbu pro národní jednotu. Na Kubě jsou praktikující věřící často terčem sledování bezpečnostních sil. V Laosu a Vietnamu se potlačují menšinová náboženství, především křesťanství. V KLRD prý bývají členové nepovolených církví vězněni, bití i zabíjeni, ale informace o situaci v zemi se tvoří v zahraničí a jsou neověřitelné.

Naopak je podle zprávy jasné, že některé německé úřady a firmy vědomě znepřijemňují život scientologické církvi, která sídlí v USA. „Tyto praktiky vytvářejí atmosféru diskriminace a mohou finančně poškodit soukromé společnosti,“ uvedla zpráva s tím, že podobná diskriminace je také ve Francii a Belgii. Také odsuzuje, že členové scientologie jsou v Německu znevýhodňováni při přijímání do státní správy.

Jedině Afghánistán podle autorů zprávy v posledním roce výrazně posílil náboženskou svobodu v zemi. Krajně konzervativní systém islámského státu, který vytvořil Taliban, se zbortil v důsledku zahraniční intervence v zemi proti mezinárodnímu terorismu.

Tři čínští protestanti odsouzeni k doživotí, dva k 15 letům vězení

PEKING 10. října - Tři vysocí představitelé jihočínské protestantské církve byli dnes odsouzeni na doživotí a další dva její členové k 15 letům vězení. Křesťané již dříve dostali doživotí, ale toto soudní rozhodnutí bylo posléze zrušeno pro nedostatek důkazů. Informovala o tom agentura AP s odvolá-

ním na čínskou organizaci pro boj za lidská práva.

Mezi odsouzenými na doživotnímu trestu je i sedmačtyřicetiletý vůdce zmíněné zakázané křesťanské organizace Kuong Šeng-liang, který byl soudem v čínské provincii Chu-pej shledán vinným ze znásilnění a ublížení na zdraví. Čtyři jeho zbývající kolegové se údajně rovněž prohřešili ublížením na zdraví. Odsouzení prohlásili, že se proti verdiktu znovu odvolají.

Kuong založil Jihočínskou církev v roce 1991. Ta se do současné doby rozrostla na 50.000 členů a nyní působí v 10 provinciích východní a střední Číny. Peking označil tuto organizaci za „zlovolnou sektu“.

V komunistické Číně je náboženství pod přísnou kontrolou státu a jeho praktikování je povoleno pouze ve státem schválených svatyních.

Vysoký tibetský lama zavítal do České republiky

ZLÍN 18. října - Vysoký tibetský lama Rinpoče Ngawang Lodö Chökji Gjaco pobývá už několik dnů v České republice u přátel a připravuje o víkendu dvě vystoupení na Zlínském duchovním festivalu Doteky naděje. „Bude prezentovat Nauky, což je téma vyučování v tibetských duchovních školách,“ řekla ČTK ředitelka festivalu Dagmar Oplatková. Podtrhla, že slovo „duchovní“ neznamená na festivalu vztah k nějakému náboženství, ale spíše upozorňuje, že nabídne „potravu“ pro duši...

„Z Tibetu naše rodina uprchla do Nepálu, když mně byly necelé tři roky. Po několika měsících jsem byl poslán do Dharmasaly

v Indii na speciální výchovu v zařízení, které se podobá českým mateřským školám. Připravují se v nich děti, které mají v šesti letech nastoupit do klášterní školy a stát se mnichy. Tady ve mně Jeho Svatost dalajlama, jehož exilové sídlo je právě v Dharmasale, poznal šesté vtělení Rinpoče,“ odpověděl na otázky ČTK dvaadvacetiletý tibetský lama.

Dalajlama ho navíc potvrdil jako takzvanou reinkarnaci (převtělení) Rinpoče-tulku. „Tulku je označení pro vysokého duchovního učitele a ne každý Rinpoče je současně tulku, což je pro nositele tohoto titulu nesmírně zavazující,“ podtrhla Oplatková. Dodala, že na všechny Rinpoče se obrací například nemocní lidé, jiní s žádostí, aby přivolali déšť, úspěch apod.

Lubavičtí židé zažívají v Rusku rozkvět podporovaný Kremlem

MOSKVA 31. října - Bohatí, aktivní, podporovaní Kremlem: lubavičtí židé přitahují stále více židů v Rusku. Tento náboženský proud ultraortodoxního judaismu, který se zrodil koncem 17. století v ruském městě Lubavič u hranic s Běloruskem, prožívá dnes skutečnou renesanci, píše agentura AFP.

Šestipatrové Centrum židovských obcí Ruska, které lubavičtí židé vybudovali v Moskvě, navštěvuje 50.000 lidí. Najdou tu jak knihovnu s padesátkou počítačů, tak sportovní sály, jazykové kurzy, herny a dílny pro děti...

Jedno poschodí je vyhrazeno náboženským obřadům, které tato odnož chasidis-

Sál synagogy chasidského hnutí Chabad v Praze.

Foto: Tomáš Novotný.

mu (židovské náboženské hnutí požadující prostou víru a mravnost spojenou se zrušením rozdílu mezi prostými věřícími, učenici a rabíny) dodržuje, jako je obřizka, bar micva a další.

Všechno je tu zdarma, jediným požadavkem je cítit se jako žid, nikoliv ale bezpodmínečně s takovým zánicím jako lubavičtí židé...

Lubavičtí židé rovněž rozdělují přes tisíc jídel denně, a to včetně dovozu do domu...

V ložnicích studentů jsou zdi polepené plakáty, na nichž automobily sousedí s portréty rabína Menachema Schneersona, duchovního vůdce lubavičského hnutí a sedmého rabína z New Yorku, který zemřel v roce 1994.

Finanční síla lubavičských židů v Rusku - jejichž hlavním mecenášem je diamantový magnát Levi Levjev, žid z uzbecké Buchary žijící v Izraeli, - však sama o sobě není dostačujícím a jediným vysvětlením úspěchu toho hnutí proselytů (lidí nově obrácených na židovskou víru), které bývalý ruský hlavní rabín označoval za „sektu“...

Ramadán - postní měsíc, kdy muslimové utvrzují svoji víru

PRAHA 4. listopadu - Časem zkoušky, sebezapření a zápasu s vlastní slabostí, ale i radosti, která vyplňuje jeho noci - tím je pro každého muslima každoroční měsíc půstu, tradiční ramadán. Pro více než miliardu věřících ve světě je letos ohraničen přibližně 6. listopadem a 5. prosincem.

Ramadán, devátý měsíc lunárního islámského kalendáře, je pro muslimy nejdůležitějším obdobím v roce, neboť právě v době ramadánu (27. den) se proroku Muhammadovi zjevil korán, svatá kniha islámského náboženství. Třicetidenní půst (sijám) v tomto měsíci zavedl Muhammad v Medíně roku 624 namísto jednodenního půstu připomínajícího starší, židovský vzor: „Vy, kteří věříte, předspsán vám jest půst, tak jako byl již předspsán těm, kdož před vámi byli - snad budete bohabojní...“, pravil prorok.

Ramadán začíná novoluním po ukončení předchozího osmého měsíce šabánu - zpravidla, když se na obloze objeví srpek měsíce. Jeho spatření se podle místních zvyků ohlašuje ranou z děla, světly na minaretu nebo jiným tradičním způsobem, v moderní době rozhlasem, televizí a dalšími sdělovacími prostředky. Stejně se v jednotlivých dnech ramadánu oznamují časy západu a východu slunce.

Během postního času - od východu slunce do jeho západu - je věřící povinen zdržovat se jakéhokoliv jídla a pití a vůbec polknutí čehokoliv, kouření, pohlavního styku a záměrného zvracení. Měl by se vyvarovat svárů, pomluv a neslušných řečí a pokud možno by měl konat dobré skutky. Tento půst se nevztahuje na staré a nemocné lidi, těhotné a kojící ženy, děti do 10 let, vojáky v boji či na lidi na cestách. V současné době platí pro půst i různé výjimky, ale porušení se podle islámského práva šaría často velmi přísně trestá.

Naopak z hlediska muslimské věrouky k výslovným nařízením nepatří v době ramadánu zákaz boje a i v minulosti se během něj vedly četné války. Američané loni v listopadu nepřerušili své bojové akce v Afghánistánu a stejně tak v prosinci 1998 během čtyřdenní americko-britské operace Pouštní liška proti Iráku útočili spojenci na irácké cíle i po zahájení postního měsíce.

Ramadán je obdobím, kdy se k běžné povinným modlitbám přidávají další navíc. Před každým postním dnem anebo alespoň globálně na počátku půstu musí věřící vyslovit zbožné předsevzetí (níju). Měl by také odříkat celý korán. Proto si ho muslimové rozdělili na 30 přibližně stejně dlouhých částí. Podle tradice se korán čte v arabštině a nahlas, neboť tak to prorok Muhammad vyslovil. Mluvená podoba koránu se upřednostňuje před písemnou, a tak ti, kdo znají celý korán z paměti, se těší velké vážnosti.

Skutečný život propuká až po západu slunce po přerušení půstu (iftár), kdy se schází rodina a přátelé. Na stole nesmějí chybět datle - podle islámského učení je na konci každého dne velkého svátku jedl prorok Muhammad - a jiné ovoce, káva a speciální sladký dezert. Noc pokračuje hlavním jídlem, kterým může být například kebab či kuskus. Aby půst kromě duševní očisty prospěl i zdraví věřících, měli by se řídit prorokovou radou, že žaludek se po půstu má jídlem zaplnit jen z jedné třetiny, z druhé pitím a poslední třetinu žaludku je dobré ponechat volnou.

Moderní islámská publicistika často vyzdvihuje morální hodnoty půstu jako cvičení vůle a také projevu solidarity s chudými. Ve většině islámských zemí platí pro méně zbožné spoluobčany i pro cizince jinověrce, že by rozhodně neměli porušovat obecný půst pohoršlivě na veřejnosti a měli by jíst a pít nebo kouřit raději v ústraní.

V České republice se na 20.000 muslimů může veřejně modlit - zaručuje jim to ústava svým článkem o svobodě vyznání. Islám ale

není u nás uznaným náboženstvím. Má druhořadé právní postavení, které jeho věřícím nedovoluje budovat církevní stavby. Modlitebny jsou v soukromém majetku nadací nebo osob. Islám, vyřazený z registrace politicky motivovaným zákonem z roku 1949, se zatím v České republice rehabilitovat nepodařilo.

Evangelikální křesťané nechtějí toleranci obětovat svou pravdu

PRAHA 13. listopadu - Vztah křesťanů k jiným náboženstvím, a to z biblického i z praktického hlediska, byl tématem třídenní evangelikální teologické konference, která dnes skončila v Praze. Téma považují organizátoři z protestantských církví v době současného náboženského pluralismu za velmi aktuální.

„Nekřesťanský svět nás často hodnotí podle toho, jak jsme tolerantní k příslušníkům jiných náboženství. Nechceme ale pro tuto toleranci obětovat pravdu, jež nám byla darována,“ uvedli.

Pořádající Česká evangelická aliance pozvala na každoroční konferenci, již třináctou, kazatele sborů, učitele teologických škol, studenty teologie i laické církevní pracovníky.

V Praze jim mimo jiné přednášel Herold Netland, americký profesor filozofie náboženství a mezikulturních studií. Má akademické zázemí, ale působil také jako misionář v Japonsku. Spolupředatelem setkání byl pražský Evangelikální teologický seminář, vyšší odborná škola.

Evangelikální teologie dává důraz na biblické studium, na výklad Písma a jeho radikální aplikaci na lidský život a na život církve, na osobní zbožnost a kázeň v životě. Souvisí s vírou v duchovní proměnu lidského života a duchovní i charakterový růst osobnosti.

Zřizovatelem Evangelikálního teologického semináře je Církev bratrská, ale studium je koncipováno ekumenicky pro všechny církve, kterým je blízká evangelikální teologie.

Mezi studenty tak jsou i budoucí kazatelé a pastorační pracovníci Bratrské jednoty baptistů, Evangelické církve metodistické, Jednoty bratrské, Křesťanských společenství, Českobratrské církve evangelické, Slova života a různých svobodných sborů. ■

*Z informačního servisu ČTK
vybral a zprávy zkrátil Z. V.*

SPIRITISMUS MEZI VÁLKAMI

Ivan Brezina:

Podkrkonošský spiritismus jako kulturní fenomén a jeho masmediální obraz

Diplomová práce, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy, 2002
Úryvek z kapitoly „Spiritismus v Čechách“

...Po válce přišla nová a ještě silnější vlna zájmu o mystické a esoterní fenomény, takže Heroldová (1962) shrnuje, že v 1. třetině 20. století se spiritismus stal „přímo módou“ a Šolcová (1970) mluví o „masovosti“. Nakonečný (1995) to vysvětluje jako přirozenou reakci na válečnou deziluzi, spojenou s útekem k transcenci - každodenní skutečnost byla totiž po kruté válce pocíťována jako zklamání a strach z budoucna. Při studiu spiritistické literatury lze ale odhalit i další důvod poválečného rozkvětu spiritismu - touhu příbuzných po shledání s padlými, která se tehdy projevovala na mnoha duchařských seancích: Také antropolog Lawrence (1935) vysvětluje spiritismus jako „útěchu“ ze ztráty milovaných bytostí v „nedávné katastrofě civilizace“, což na konkrétním případě dokládá i Scheinplflug (1923).

S bizarním vysvětlením poválečné okultní vlny přišel roku 1933 Weinfurter (1999). Ve válce byly „násilně uvolněny“ miliony lidských duší, které prý teď svým působením na hmotný svět způsobují obrovský nárůst okultních fenoménů. Podle Weinfurtra se tedy po válce duchové objektivně více projevovali - pak by samozřejmě nebylo divu, že je lidé také více pozorovali.

Před rokem 1918 byli okultisté a spiritisté často pronásledováni rakouskými úřady a katolickou církví. Po vzniku ČSR represe ustaly.¹ Na spiritistickém sjezdu v prosinci 1918 v Nové Pace řečníci s uspokojením konstatovali, že „vláda šavličky a kropáče“ je u konce, že doby perzekuce pominuly a „svobody naší dobyto bylo mužem, který se sám kdysi spiritismem a hypnosou zabýval“ (Plecháč, 1931). T. G. Masarykovi² zasílali spiritisté z každého svého poválečného sjezdu pozdravný telegram (Scheybalová, 1967). Byli ovšem přesvědčeni, že v boji za samostatný stát Čechům nejvíc pomohl duchovní svět: „Jedině s pomocí Boží se tak stalo, že všechny temné síly, které nám dělaly překážky, byly neviditelnem odvráceny, abychom práci dokončili a došli k cíli,“ uvádějí Bělohradský a Jakubička (1933).

Čeští okultisté se záhy po válce rozštěpili do různých frakcí: „Spiritisté byli zaujati proti theosofům, ti zase proti antroposofům, a všichni proti mystikům,“ vzpomíná Weinfurter (1999). Okultní kroužky se scházely ve vinohradské kavárně Republika či

v kavárně v hotelu Graf. Z diskusí, zda založit sektu, spolek či tajný řád, se zrodil například okultistický spolek **Psyche**. V pražském Kaulichově univerzitním domě začala **Společnost pro psychická studia** pořádat pravidelné přednášky o okultních fenoménech.

Také organizovaní spiritisté vyvinuli po vzniku republiky „horečnou činnost“ (Plecháč, 1931) a s pomocí přednášek, výstavek, schůzí a sjezdů obnovili a rozšířili své předválečné pozice v českých zemích (právě do poválečné doby spadá hlavní část organizační práce Karla Sezemského v Nové Pace). Pronikli i na Slovensko. Prvním zdejšími centrem se staly Vrútky, kde spiritismus propagovala baronka Adelmá z Vay, písařka, mluvčí a jasnovidné médium (Scheybalová, 1967). Následovala Bratislava, kde v roce 1925 vznikl první slovenský spiritistický spolek Jiskra.³

Na Moravě a ve Slezsku se po válce ustavilo šest spiritistických spolků, z nichž dva (spolek **Bratrství** v Radvanicích a spolek **Život** v Uherském Ostrohu) si postavily vlastní domy (Bělohradský, Jakubička, 1933). V červnu 1919 uspořádali spiritisté na podkrkonošském vrchu Kozákově⁴ velký tábor lidu, kde zavlála bílá spolková vlajka s vyšitým znakem (Plecháč, 1931). „Vedle náboženského hnutí v církvích je všude silný ruch spiritistický,“ píše Masaryk (1925), který odhadoval počet spiritistů v Československu na dvě stě až tři sta tisíc (Plecháč se ovšem v roce 1931 domníval, že skutečně aktivních je jen asi deset tisíc).

V prosinci 1921 se v Praze ve smíchovské restauraci U Šmídů uskutečnil 1. sjezd zemských a okrskových důvěrníků spiritistických spolků, v červnu 1922 proběhl ve vinohradském Národním domě 2. sjezd středočeských spiritistů. Již počátkem dvacátých let se spiritismus stal masovým společenským fenoménem, zasahujícím široké vrstvy obyvatelstva - spiritistické spisy měly obrovský odbyt, spiritistická shromáždění byla přeplněna a scházeli se na nich

dění byla přeplněna a scházeli se na nich přední pražští umělci, lékaři a žurnalisté (Rádl, 1922). V červnu 1933 proběhl za účasti sedmnácti spolků ve velkém sále Měšťanské besedy ve Vladislavově ulici v Praze sjezd československých spiritistů, jehož součástí byla velká výstava mediálních kreseb a spiritistické literatury v Clam-Gallasově paláci (Bělohradský, Jakubička, 1933). V té době pracovalo v Československu sedmadvacet spiritistických spolků. Mohutná vlna zájmu o okultismus a spiritismus, která ve 30. letech přišla, byla rozdmýchána zájmem tehdejší žurnalistiky o věci tajemné a strašidelné (Nakonečný 1995).⁵ „Zájem o spiritismus vzrůstá lavinovitě... Máme oprávněnou naději, že do pěti let nebude u nás dědiny, kde by nepůsobil náš kroužek,“ píše Jakubička (Bělohradský, Jakubička, 1933) a odhaduje, že spiritistů je v ČSR asi osm set tisíc. Sezemský (tamtéž) dodává: „Všude se dnes probouzí ujařmená duše lidská, vstává z poroby hrubého materialismu a náboženského fanatismu, do něhož byla ve středověku ukována.“

Poznámky

- Šolcová (1970) v tom spatřuje hlavní důvod rozmachu podkrkonošského spiritismu: „V období předmnichovské republiky, kdy přestal ostrý dohled rakouského četnictva nad vším, co bylo v rozporu se státním náboženstvím, jímž zůstal římský katolicismus i po vydání tolerančního patentu, nebylo na jilemnickém okrese jedině obce, kde by se spiritismus nevyškytoval.“ V některých vesnicích v okolí Jilemnice tehdy podle autorky fungovalo až šest spiritistických kroužků.
- Masaryk později přispěl slezským spiritistům částkou 3000 Kč na stavbu jejich spolkového domu v Radvanicích u Ostravy (anonym, 1931).
- Historii spiritismu na Slovensku podává Sezemský (1930). Předválečné neúspěchy hnutí vysvětluje těmito slovy: „Tato země zamořená alkoholem a maďarskou hrůzovládou, úpěla těsně jsouc sevřena pod knoutou starého byrokratismu a její lid ovládnán byl klerikálním fanatismem, bajonetem žandarmů a kořalkou židů. Přirozeně, že nemohl tak snadno vybědnouti z tohoto otročského járna a dospěti k pravému sebepoznání, sebeurčení a sebeovládání.“
- Sezemský (1930) popisuje pochod průvodu spiritistů z Turnova na Kozákov, kde „celili své šiky v mohut-

nou, jednotnou frontu, aby byli připraveni pro dobu budoucí.“ Podrobně také vysvětluje symboliku spiritistického odznaku, vyšitého na „*vlažce zárné Spirite*“, který sám navrhl a který členové Bratrského sdružení československých spiritistů nosili jako jehlici na kabátě.

- 5 Masmediálně proslulými se staly především dvě seance z jara 1928, kterých se zúčastnily dobové celebrity. V lednu 1928 se několik novinářů a lidí nevěřících v duchy (např. Alfons Mucha) sešlo v pražském bytě média Marie Silbertové. Národní listy později napsaly: „*Přišli jsme se skepti naprostou a po celý čas neopustil nás klid a ostražitost. Nakonec však opouštěli jsme pohostinný dům s dojmy přímo otřesnými, jako tak mnozí, kteří byli přítomni seancím předchozím.*“ Vyvolání duchové prý totiž přemísťovali předměty z místa na místo, přehazovali hodinky v kapsách účastníků a zelenými prsty osahávali přítomné dámy (Bobíková, 2000).

Další masmediálně proslulá seance, „*uspořádaná pro zábavu*“, se uskutečnila 14. března 1929 ve vnohradském ateliéru sochaře F. V. Foita (anonym, 1929, Sezemský, 1930). S pomocí jugoslávského média Joviće se přítomným podařilo vyvolat duchy legionářského plukovníka Švece, který vyprávěl o bitvě u Zborova. Následoval duch herce Jára Sedláčka a duch Aloise Rašina. Ten varoval před Němci, „*kterí na nás pletou bič*“ a doporučoval, aby se počkalo se zavedením zlaté měny. Když pak chtěla společnost vyvolat ducha egyptského faraona Tutanchamóna, Rašínův duch se několikrát vrátil a varoval, aby to ne dělali, protože faraon je nerad vyrušován. Neuposlechli a rozpoutané astrální síly pak zdemolovaly celý ateliér, rozbily všechny Foitovy sochy s egyptskými motivy a jednu z nich vyhodily z okna. Večerní list, jehož reportér (podle Sezemského /1930/ „*žurnalista Rozner*“) byl seancí přítomen, o ní následně referoval pětkrát na první straně, zprávy se objevily i v dalších dobových periodikách. „*Půl milionu čl. spiritistů zajímá se živé o vzrušující seanci v Praze*“, psal Večerní list. „*Závistivý tisk, jemž případ utekl, snaží se žurnalistickou nepohotovost zastříti jízlivým, laickým výsměchem a zostuzováním účastníků seance!*“

Literatura

- anonym, 1931, Celozemský spiritistický sjezd ve Slezsku (in: *Posel záhrobní*, 9-10/1931)
- anonym, 1929, Vyvolaný duch egyptského krále rozbil sochařský ateliér v Praze. Ústy jugoslávského média mluví ze záhrobní plukovník Švec, Jara Sedláček, dr. A. Rašin a faraon Tutankhamon (in: *Večerní list*, 15. 3. 1929)
- Bělohorský, St. J., Jakubička, Aug., *Památník sjezdu československých spiritistů v Praze 1933. Celkový přehled sjezdové činnosti pro všechny dny s úplnými referáty a texty všech řečníků* (nákladem Výboru čl. spiritistů pro uspořádání sjezdu v Praze r. 1933, Praha 1933)
- Bobíková, Lenka, *Zázraky a duchové* (in: *Magazín Práva*, 19. 8. 2000)
- Heroldová, J., *Lidový spiritismus* (in: *Vesmír* 10/1900)
- Lawrence, E., *Spiritismus u národů civilizovaných i divokých. Anthropologická studie* (Nakladatelství Volné myšlenky, Praha 1935)
- Nakonečný, M., *Lexikon magie* (Ivo Železný, Praha 1993)
- Plecháč, M., *Spiritismus v Podkrkonoší* (Vydavatelství oddělení YMCA, Praha 1931)
- Rádl, E., *Co soudím o spiritismu* (Grosman a Svoboda, Praha 1922)
- Sezemský, K., *Památník půlstoleté činnosti ve spiritismu* (nákladem edice Spirit, Nová Paka 1930)
- Scheinflug, K., *Kapitoly o spiritismu* (J. R. Vilímek, Praha 1923)
- Scheybalová, J., *Spiritismus a česká lidová kultura* (ročníková práce, katedra religionistiky FF UK, Praha 1967)
- Šolcová, L., *Spiritismus v Podkrkonoší* (in: *Krkonoše a Podkrkonoší*, 5. vlastivědný sborník Muzea Trutnov, Kruh, Hradec Králové 1970)
- Weinfurter, K., *Paměti okultisty* (Nakladatelství A. Pohlodek, Brno 1999)

SMLOUVA SE SVATÝM STOLCEM

V demokraticky a liberálně uspořádané společnosti je vnitřní život církví a jiných náboženských společností věcí občanů, kteří se v nich seskupili. Nejsou potřebná žádná povolení či nějaké souhlasy nebo schválení ze strany státu. Existují však doteky mezi státem a náboženskými organizacemi. Stát registruje náboženské společnosti, které dodržují zákony a dosáhly určitého minimálního počtu členů. Některým vybraným uskupením dává ještě další možnosti a mimo jiné přispívá na jejich činnost. Spolupráce probíhá např. ve školství, v armádě, ve vězenství apod. Toto vše upravuje konfesní právo, u nás v současnosti shrnuté do zákona *O náboženské svobodě a o postavení církvi a náboženských společností* č. 3/2002 Sb. Výjimku tvoří Římskokatolická církev; ta upravuje vztahy s Českou republikou pomocí smlouvy.

Dlouhé měsíce odborníky připravovaná a posléze vyjednaná a 25. července 2002 podepsaná smlouva obsahuje 21 článků. Ty se týkají diplomatických vztahů, uznání nezávislosti římskokatolické církve v jejich vnitřních záležitostech a práva odmítnout vojenskou službu z důvodu svědomí nebo náboženského vyznání. Čl. 11 velmi podrobně pojednává o církevním školství. Dále smlouva hovoří o ochraně a udržování kulturního dědictví, i humanitární pomoci, církevních sociálních zařízeních, spolupráci ve vězenství, duchovní péči v armádě a o způsobech vzájemného kontaktu. Smlouva předběžně naznačuje řešení otázky převodu části státního majetku na tuto církev.

Po letošních prázdninách se dostala smlouva do poslanecké sněmovny, která by měla rozhodnout o její ratifikaci. Ve veřejné diskusi, která projednávání v parlamentu předcházela, se nesměle poukazovalo na to, že stát zaujímá k římskokatolické církvi jiný postoj než k ostatním církvím a ostatním náboženským společnostem. Smlouva totiž

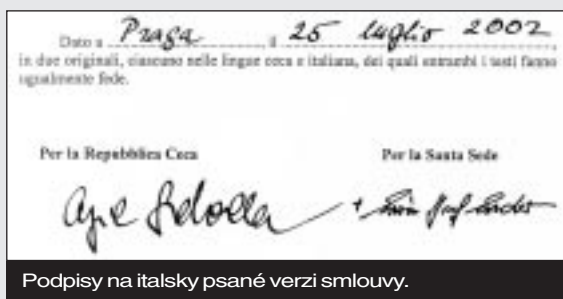
není uzavírána, jak se stále mylně uvádí, se státem Vatikán, nýbrž se Svatým stolcem, což je nejvyšší reprezentace této církve samotné, papež a římská kurie. A právě církev reprezentovaná tímto orgánem je narozdíl od jiných křesťanských církví suverénním subjektem mezinárodního práva. Má některé znaky státu. Např. její nejvyšší představitel po papeži má titul kardinál státní sekretář, aniž by jeho funkce měla co dělat se státem Vatikán. Církve a nikoli stát Vatikán má diplomatické vztahy s různými státy, i s Českou republikou. Členství v římskokatolické církvi vyžaduje po českém občanu, aby byl loajální ještě vůči jinému útvaru připomínajícímu stát.

Odborník na ústavní právo Václav Pavlíček se vyjádřil, že smlouva narušuje suverenitu státu a dává římskokatolické církvi privilegované postavení. I v parlamentní diskusi se poslanci přeli o to, je-li římskokatolická církev touto smlouvou zvýhodněna vůči ostatním. Ministr zahraničí Cyril Svoboda jako reprezentant resortu, který se smlouvou do parlamentu přišel, to sice popřel, ale je zřejmé, že mezistátní smlouva je nadřazena zákonům. Smlouva předpokládá trvalé přiznání registrace a oprávnění ke zvláštním právům. Pokud by se ukázalo, že římskokatolická církev nespňuje kvalitativní předpoklady veřejného působení popsané v § 5 zákona č. 3/2002 Sb., nemůže jí být registrace či oprávnění narozdíl od ostatních uskupení odejmuto.

Jiné církve, např. církve zastoupené v Ekumenické radě církví ČR, se pokusily tuto právní nesymetrii řešit konstruktivně. Nenavrhovaly smlouvu odmítnout, ale projevily samy zájem o podobné smlouvy. Poslanci obhajující smlouvu v parlamentní diskusi též poukazovali na tuto možnost. Ministr kultury Pavel Dostál však takovou možnost odmítl. Je to zřejmé i z toho, že žádné jiné církvi se nepřipisují atributy státu a nemůže tedy být subjektem podobné smlouvy.

Ratifikaci smlouvy podporovali unionističtí a lidovečtí poslanci. Poslanci ostatních parlamentních stran měli připomínky.

Týká se to i ČSSD, jejíž vláda smlouvu vyjednala. Dne 15. 10. 2002 sněmovna většinou 102 hlasů z přítomných 156 poslanců rozhodla, že další projednávání ratifikace bude odloženo na leden 2003.

Podpisy na italsky psané verzi smlouvy.

Ivan O. Štampach

Médium masové komunikace jako spirituální fenomén II.

HLAS BOŽÍ A MAGICKÁ VŠEVĚDOUCNOST

Lukáš Doubrava

Médium. Už samotný tento termín jasně ukazuje na etymologickou příbuznost světa médií masové komunikace s říší spirituálních fenoménů. Tato spřízněnost však není jen v rovině lingvistické, ale i v oblasti vnějších a vnitřních atributů. Médium je komunikační a ještě obecněji řečeno vlastně dopravní kanál. Cesty v obou krajinách mohou však vést nekvalitním terénem. Ve světě sdělovacích prostředků i religiozity jde buď o páchnoucí stoku zahlcující duši a mysl toho, kdo ji navštívil (stupidní televizní seriály a sekty), nebo jde o širokou informační dálnici, která bez zdravého individualismu hrozí přehlčením a dezorientací (virtuální realita a hnutí New Age).

Výraz médium však hlavně evokuje tajemný svět magie...

Šém

- informační kód v kořenech stvoření

Magické kořeny v naší judaisticko-křesťanské civilizaci jsou asi nejsilněji zapuštěny ve fascinujícím podhoubí židovské kabaly. Zatímco antická civilizace postavila svou kulturu na neopakovatelné, tudíž nekodifikovatelné rétorice filozofické disputace a zároveň pak i na realistickém výtvarném vnímání světa, Izraelité naopak obraz reprodukcující Stvoření odvrhli a oddali se mystické moci psaného slova. Ve vizuální rovině proto jejich umění promlouvalo v podobě symbolů. Následná diskuze tedy nemohla být nezávislým filozofováním řeckých myslitelů. Stala se snahou o výklad zapsaného Božího slova.

Jeho esoterický význam je doslova zakódován právě v kabale. Písmena totiž tvoří nejdůležitější techniku židovského mystického učení. Všichni židé věří, že Bůh nejdříve ze všeho promluvil. Kabalisté navíc také říkají, že prvním výtvořem Božím bylo hebrejské písmo. Pomocí písmen, tedy jazykového kódu, bylo pak stvořeno všechno ostatní. Židovská magie pokládá za konstantu to, že písmena jsou nejmocnějším nástrojem Boha i magiků. Nepřipomíná vám to něco ve vztahu k moderní vědě? Ano, je zde nápadná podobnost mezi základními stavebními kameny na úrovni hmoty a energie (atomová a kvantová fyzika), v rovině chemie, kde se nachází neživý a živý svět (tabulka chemických prvků) a nakonec v koruně Stvoření, v říši živočišné (genetický kód). Od objevu „technologie“ života je pak již jen krok k jeho napodobení.

Robot a počítač. Synonyma stvořitelských schopností člověka. Snaha o převedení biologického kódu do světa umělé inteligence je již žhavou rodící se realitou. Úchvatná legenda o pražském Golemovi, jehož oživil šém rabiho Löwa, předznamenává stvoření robota podobného člověku, kterého polidští speciální software na bázi genetických zákonitostí.

Od židovské kultury vedou dvě základní cesty do světa dnešních médií masové komunikace, a to k internetu (ve smyslu technologie, která umožňuje jeho fungování) a k rozhlasu (ve smyslu obsahu, mluveného slova, jež může působit i silou starozákonního proroka).

Rozhlas

- šaman kmenového společenství

Magická rezonance mluveného slova rozhlasu má však samozřejmě ještě starší rodokmen. Jeho moc se objevila ve chvíli, kdy první lidé začali rozprávět kolem večerních ohňů. Sdělování zážitků z každého dne i předávání verbální tradice komunity vedlo k vytváření mýtů, k fabulaci, ve které však byla vždy skryta nějaká duchovní zkušenost nebo mystické poselství. „Rozhlasovost“ tedy stála v centru spirituálního života každého pravěkého a ještě i starověkého kmene. To jen kmene izraelské ji dovedly na vědomou a cíleně rozvíjenou úroveň, a to právě proto, že ji úzce svázaly s psaným slovem. Po nich se takovýto kvalitativní skok podařil právě už jen rozhlasu. Zařikávání kmenového šamana vystřídali prorok s vykladačem Slova Božího. Těm pak začali konkurovat rozhlasoví moderátoři a herci.

Klasik teorie mediální komunikace Kanadčan Marshall McLuhan nazývá roz-

hlas doslova kmenovým bubnem. To je opravdu nejpřesnější možná metafora, protože nezužuje poselství rozhlasu jen na roli transferu pro řeč, ale nechává zde místo i pro hudbu. Nás však v tuto chvíli zajímá jen magická síla slova. Tu McLuhan objasňuje v případě rozhlasu obzvláště originálně.

Jeho teorie neméně poeticky rozděluje všechna média na horká a chladná. „Horké médium je extenzí jediného smyslu pomocí ‚vysoké definice‘. Vysoká definice je stav naplněnosti daty... Je proto přirozené, že účinky, které má na uživatele horké médium jako je rozhlas, se značně liší od účinků chladných médií, jako je telefon.“¹

Církev i rozhlas jsou příbuzná média

Telefon je chladný právě proto, že vzájemnou komunikací mezi oběma hovořícími se tříbí názory a emoce. Zahlcenost jednoho smyslu, sluchu, se médiem hlasu ochlazuje. Telefon navíc ani není médiem masové komunikace. Je jím občas právě jedině skrze rozhlas. A rozhlas je naopak jednosměrný. V tomto smyslu se více blíží náboženské praxi. Kněz či rabin při svém vystoupení také nečeká na reakci věřících z publika, ale čte biblické texty a káže. A tím vytváří atmosféru blízkosti Boha, jehož slova, obdobně jako rozhlasový přijímač, tlumočí. Proto vzniká u sluchově zhyponizovaných návštěvníků synagogy nebo kostela obdobná psychologická reakce jako při poslechu rádia. Musejí se v obou případech nechat dobrovolně doslova pohltit zvukovými vlnami, po nichž se nesou lidská slova rovnou skrze hlasivky nebo zprostředkovaně přes reproduktor. V této souvislosti musím zmínit ještě jednoho klasika, tentokrát z oblasti sociologie médií. Denis McQuail říká, že

církev, podobně jako škola, je také médiem, jež je příbuzné masovým sdělovacím prostředkům.

A zde se dostáváme k vysvětlení, proč jsou církve v horkém rozhlasovém médiu úspěšnější než v chladné televizi. Pocit posvátného naladění při poslechu sugestivně zdramatizované rozhlasové hry a otevřenost mysli i srdce při vystoupení charismatického kazatele mohou vést až k pocitům vnitřní fascinace u posluchačů. Intelektuální kvalita ani skutečná duchovnost obsahu těchto slov nemusejí být na vysoké úrovni. To však nijak nebrání tomu, že mohou v člověku vyvolat emocionální iluzi, že je to i on, kdo patří ke svému „kmeni“, jehož archetypy mocně promlouvají k hlubinám posluchačovy psyché. Působivě podaná slova mohou vzbuzovat pocit chvilkové účasti na Boží univerzalitě. Usebraný posluchač je za svou koncentraci odměňován nadčasovým slovem. Jde o pocit, jako by kazatel, učitel nebo rozhlasový hrdina říkali něco, co je objektivně pro posluchače novou informací, která však paradoxně působí zároveň dojmem něčeho dobře známého. Snad od věků...

Prezentace novodobých mýtů na vlnách Českého rozhlasu jsou již tradičním rituálem veřejnoprávní služby: sobotní hra pro mládež a nedělní pohádka pro děti. Návrat do tohoto ráje kolektivního nevědomí však může být v jiných případech jen efektní maskou, za níž číhá zrada cílené a někdy i zkažonosné manipulace...

Démon, který vstoupil do rádia

Pokud jde o spojení kmenovosti s rozhlasem, nesmíme zapomenout na jeden konkrétní kmen a jeho vůdce, kteří se paradoxně stali největšími nepřáteli kmenů izraelských v dějinách. Adolf Hitler a jeho Třetí říše se chopili tehdy ještě mladého média barbaricky a nekompromisně. Brutální znásilnění rozhlasových vln, ze kterých se ozývalo vražedné staccato zneuznaného rakouského malíře, poprvé v dějinách jasně ukázalo, jakou moc má rádio. To, co první rytíř černého řádu nebyl schopen realizovat v podobě vlastní výtvarné tvorby, jakoby ještě s větší vehemencí převedl do světa masmédií. Duch černých mší, které sloužil před objektivní filmových kamer, nic neztratily na své razanci při ďábloslužbě slova před „pouhým“ rozhlasovým mikrofonom.

Mnozí lidé, kteří dnes poslouchají znám Hitlerova proslavu, nechápou, jak mohla Němce svého času tak fascinovat vůdcova řeč. Ona štvavá ochraptělost psy-

chopatického tajrlíka jim přijde buď odpudivá, nebo dokonce komická. Myslím, že kromě historicky nešťastné shody okolností, jež Hitlerově manipulaci s masami nahrály, je vysvětlení fascinace jeho osobou v tom, jak využil možností nových médií.

Zvukový film a rozhlas. A zvláště rádio, ta kouzelná bedýnka trůnící uprostřed domácí svatyně, muselo tehdy v lidech vyvolávat dojem, jenž tak brilantně popsal George Orwell ve svém románu 1984. „Vůdce tě vidí!“ A protože rozhlas je velice intímním médiem, musela být domácí „bohoslužba“ slova kolem rozhlasového přijímače spojována s podvědomím dojmem: I ke mně můj vůdce promlouvá...

Víme, že Hitler se inspiroval při budování Třetí říše, a zvláště pak při vytváření elitních esesmanů, germánskou mytologií a podle některých badatelů i dálněvýchodní esoterikou. Jak dalece měl okultismus vliv na dočasný úspěch hnědé armády a černého řádu, se můžeme jen dohadovat. Že však k Hitlerově manipulaci přispěla masmédiá, a to včetně rozhlasu, můžeme tvrdit téměř s jistotou. Sám Hitler si byl magické moci rozhlasu vědom. Nepřímo to říká v bibli nacismu, v Mein Kampf: „...největší převraty na tomto světě nebyly nikdy vedeny husím brkem! ... Mocí ... jež uváděla do chodu náboženské a politické laviny, byla odpradávná kouzelná síla mluveného slova.“

Mimozemšťané a rozhlas?

Vražedná kombinace!

Ve stejné době jako Hitler, jen pár let po jeho rozhlasové premiéře, ovládl lidské duše skrze rádio ještě jiný muž. I to mělo neblahé následky. Ovšem s tím rozdílem, že on si to narozdíl od Hitlera rozhodně nepřál, protože v případě jeho působení šlo o pouhou fikci. Tím mužem byl americký režisér Orson Welles.

30. října 1938 vypustil do éteru dramatizaci slavného vědecko-fantastického románu H. G. Wellse Válka světů, ve kterém na Zemi zaútočí Martňané. Mezi některými

Joseph Goebbels, Hitlerův šéf propagandy znal lépe než vůdce sílu masmédií. Ještě před tím, než se Hitler pustil do likvidace křehké německé demokracie, prohlásil o něm něco, co můžeme směle vztáhnout i na rozhlas: „Pusťte jej a on tu korupční republiku rozkymácí.“

Foto: archiv.

posluchači tato sugestivně vyvolaná představa vzbudila přesvědčení, že jde o realitu. Strašlivá panika, při níž lidé prchali z měst, způsobila i několik sebevražd, spáchaných prý v hrůze před nestvůrnými mimozemšťany.

Toto drama, vypuknuvší v předvečer druhé světové války, mělo reprízu s obdobným, i když méně tragickým efektem na počátku války studené. Jestliže horké médium už jednou rozzhavilo jinak pragmaticky chladné hlavy Severoameričanů, muselo u horkokrevných Jihoameričanů, neinformovaných o následcích Wellesovi hry, zapůsobit také jako rozbuška. Stalo se to v roce 1949 v Ekvádoru, kde vyděšení a poté rozhořčení posluchači zdemolovali a vypálili přímo rozhlasovou stanici, odkud se Válka světů vysílala.

Nejhrůznější analogii následků rozhlasové Války světů nalezneme u náboženské skupiny Nebeská brána, která patřila ke skupině sekt, jejichž příslušníci, takzvaní kontaktéři, jsou do morků kostí přesvědčeni, že Zemi a lidi nějakým způsobem kontaktovali a dále navštěvují mimozemšťané. Někteří až za hrob... V roce 1997 v kalifornském Santa Fé spáchalo hromadnou sebevraždu 39 lidí. Všichni věřili, že jedině tak nastoupí na palubu létajícího talíře mimozemšťanů.

Mezi oběma událostmi, rozhlasovou i sektářskou, je jeden rozdíl. V prvním případě šlo o snahu před mimozemšťany uprchnout, ve druhém se jim naopak dobrovolně odevzdat. Pokaždé byli však lidé uhranuti až za bránu smrti. V obou případech také platí, že oběti neměly obrazovou informaci. K vyvolání takovéto silné iluze jim tedy

stačila „jen“ síla mluveného slova. Rozhlasový efekt, který by se musel nevtaženému a nedůvěřivému svědkovi celé fámy záhy jevit jako hra, měl u postižených zvláště v oblasti fenoménu UFO takto silný účinek, protože vytvářel fikci něčeho, co nemělo analogii v jejich osobní zkušenosti. Příkladem budiž i český kontaktér číslo jedna, Ivo Benda, který působí na některé posluchače přesvědčivě právě proto, že jeho prezentace totálně fantasmagorického tématu dělá dojem vystupování rozhlasového moderátora, který vám sděluje, jaké bude zítra počasí. Někteří lidé si pak řeknou, že takto seriózně hovořící člověk přece musí mít pravdu...

Internet je ikonické médium

S nekontrolovaným působením nejrůznějších sekt se dnes v masmédiích setkáváte samozřejmě hlavně na internetu. Jde o multimédium, to znamená, že text, kresba, fotografie, rozhlas i televize se mohou prolínat na jedné jediné webové stránce. Zatím však z technologických důvodů převládá psané slovo a grafický symbol (ikona). Opět jistá analogie k židovské (a vlastně i islámské) tradici.

V religionistickém slova smyslu mají spirituální komunity charakter buď idolický, nebo ikonický. Vůdce sekty, který se bude považovat za vtělení Ježíše Krista, je extrém idolického náboženství. Mistr zenu, jenž poukazuje na přítomnost osvětlení v každém okamžiku bytí, je naopak „pouze“ inspirační ikonou pro vlastní Cestu hledajícího.

Všechny druhy hromadných sdělovacích prostředků mají idolický charakter. Až na jeden. Internet. Zatímco všechna ostatní média jsou pro danou chvíli v informačním slova smyslu „konečnou“, právě používaný

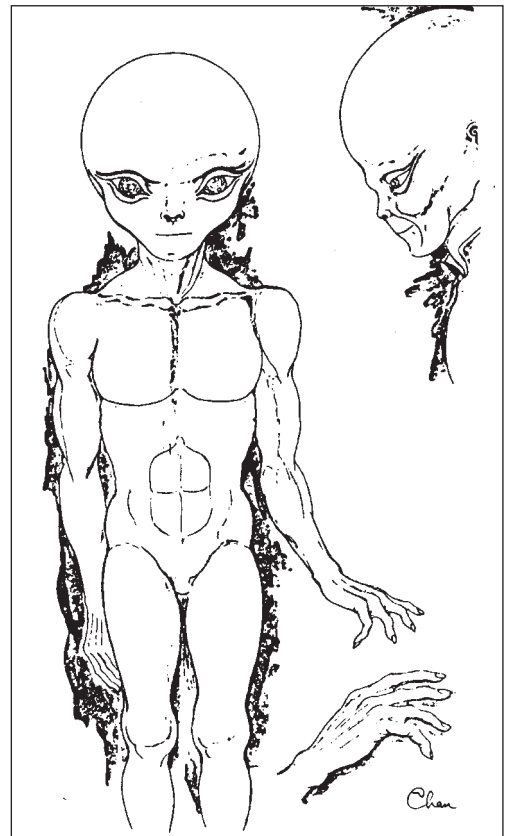
internetový zdroj je často naopak teprve vstupní branou do světa dalších informací a jiných masmédií. Skutečně kvalitní webová stránka je totiž plná odkazů na desítky i stovky dalších informačních cest, ty pak zase na statisíce a miliony jiných. Pokud chce správce daného webu tedy uspět, bude se vždy snažit nabídnout návštěvníkovi svého mikrokosmu co nejsnadnější průlet do celého vesmíru.

Naopak třeba rozhlas i televize se přirozeně chovají, jakoby nad ně nebylo. Jsou „egoistická“. (Vyjma samozřejmě jejich inzerce upozorňující na některé jiné mediální produkty.) Pravda, ještě kvalitní knihy, mimo beletrii, jsou plné bibliografických údajů. Jejich efekt je však z časových a technických důvodů potřebných pro vyhledání nespokojivý. Na internetu ale kliknete na jednu ikonku a jste v jiném světě hned, poklepete na druhou a máte pocit, že vědění celého lidstva je vám doslova na dosah ruky...

Princip synchronicity na internetu

Idea jakési kolektivní databanky dat všeho, co se kdy událo, děje a možná i bude dít, je přítomna v mnoha esoterických duchovních směrech. Stejně jako stvoření bytosti podobné člověku (Golema či robota) evokuje nepochybně magický charakter, též vytvoření databáze astronomického množství informací ukazuje magickým směrem. Navíc - vědci dnes již předpokládají, že jednou bude možné převést všechna data lidského mozku do elektronické podoby, emoce nevyjímaje.

Ovšem už v současných podmínkách internetu se objevují znaky, které připomíná-

Představa mimozemšťanů vzbuzuje posvátnou bázeň. Někteří se jich bojí, jiní jsou připraveni jim dobrovolně odevzdat i své životy. Stačí jen, když o nich slyší vyprávět...

jí tuto paranormální univerzálnost v přístupu k informacím. Kromě globálního charakteru internetu, jenž se chová jako postupně se utvářející mozek lidstva, je zde ještě jeho doslova světelná rychlost. Metafora je o to silnější, že povrch zeměkoule podobný tvaru mozku, jenž den ode dne hustěji a hustěji protkávají vlákna elektronických nervů, si vytváří funkčně podobná neuronová spojení jako člověk. A jak víme, velkou část mozku člověk nevyužívá. Parapsychologové se domnívají, že právě v této jeho části jsou skryty výjimečné schopnosti, nazývané dnes mystickými. Kde bude mít jednou globální mozek lidstva své nevědomí v jungovském slova smyslu?

C. G. Jung často hovořil o tajemném principu synchronicity. Jde o fenomén „znamení“, kdy se vám dva nebo více jevů náhodně pospojuje, ale vy máte na základě nějakého jejich společného znaku pocit, že k sobě prostě patří a skrývají tak nějaké poselství určené přímo vám. Nejčastější je asi situace, kdy čtete nějaký text a máte třeba puštěné rádio či na vás začne někdo hovořit, a náhle použije přesně to samé slovo, na němž spočinul váš zrak. Náhoda? Možná... Ale z hlediska počtu pravděpodobnosti rozhodně fascinující.

JE TO HUSTÝ

INZERCE

je lehce provokativní název knížky Věry Noskové. Sarkastické texty jsou postaveny na slovní i situační komice, jejich humor osciluje od úsměvu (Smích pod ženskými čely), přes sebeironii (Dřeváký klapal lesní vlak) až k výsměchu (Proč chceme bulvár?). Titul knihy je totožný s názvem jednoho textu, který mapuje slovník dnešní mládeže. Tematicky by se dalo oněch 28 útvarů rozdělit do tří částí: první jsou texty o komerčních médiích, druhá část souzní s autorčím skeptickým a panoptikálním viděním esoterické scény (Astronáze, Návštěva u léčitele). Zbývá třetina je pestrá, obsahuje i pět autobiografických povídek. Většina textů vyšla v kratší podobě v novinách tištěných i elektronických jako fejetony. Jak autorka podotýká v úvodu, často byla jejich čtenáři vybízena, aby je vydala v knižní podobě.

Věra Nosková je novinářka, předsedkyně Českého klubu skeptiků Sisyfos a členka správní rady nadace Inka, která dálkovými adopcemi podporuje nadané peruánské děti toužící po vzdělání.

Internet, jako zatím žádné jiné dosavadní médium, vám umožňuje tento pocit zažívat rozhodně častěji. Chvilu, kdy se jakoby úplně náhodou proklíkáte k informaci, již byste normálně klasickou kauzální cestou hledali strašně dlouho, jsou u mnoha lidí skoro na denním pořádku.

Anonymní magická koule?

Internet má další atributy podporující lidskou svobodu a nezávislost. Uživatel může být příjemce, ale i původce informací. Internet navíc umožňuje interaktivně diskutovat na známých chatech, a to anonymně. Ve chvíli, kdy nemusí být člověk za svá slova přímo zodpovědný, je většinou otevřenější a „odvážnější“ než obvykle.

Mladá historie internetu zná již případ, kdy této anonymity využil jeden Fin k boji proti sektám, ale byl odhalen. Poslal do jedné diskuzní skupiny na internet soubor informací dokumentující činnost scientologické církve. Problém byl však v tom, že soubor byl ukradený. Pravděpodobně šlechtivé motivy bojovníka proti scientologům nakonec vedly k podání žaloby. Scientologům se díky spolupráci americké a finské policie nakonec jméno viníka podařilo odhalit. I na internetu platí, že Boží mlýny melou pomalu, ale jistě...

Tato anonymita působí samozřejmě ale i opačně. Narozdíl ode všech ostatních médií nemá internet jakoukoliv cenzuru. Žádný internetový inkvizitor nebdí nad klávesnicí „delete“, připravený nekompromisně vymazat z příslušného serveru rouhačství, jež se uchýlilo od jediné „Pravdy“. Internet se proto ale nechová hned jako programový heretik. Je spíš jakousi magickou koulí, která nabízí informace z neověřeného a někdy i neověřitelného zdroje. Ukazuje obrazy, které mohou být fascinující, ale bez záruky, že nesvedou na scesti, neošálí a nenabídnou spíše zaslepení než osvícení.

Lákavá anonymita, hvězdná rychlost, multimediálnost, informační univerzálnost. To všechno jsou rysy, kterými internet okouzluje většinu lidí, jež k němu mají přístup. Je to rozhodně nejmocnější mediální mág, který se na tomto světě zatím objevil. Záleží na každém návštěvníkovi internetového oceánu, zda ze dna vynese jen páchnoucí škeble, perlu nebo dokonce přímo kámen mudrců.

Poznámka

I M. McLuhan: Jak rozumět médiím. Praha, Odeon 1991.

Lukáš Doubrava (*1972) je redaktorem Učitel'ských novin. Přednáší žurnalistiku na Vyšší odborné škole publicistiky v Praze.

Úcta k Přesvaté Bohorodičce v Pravoslavné církvi

NAD SERAFÍNY SLAVNĚJŠÍ

Gorazd Vopatrný

V tématu minulého čísla Dingiru jsme se věnovali mariánským hnutím, která jsou více či méně těsně spjata s římskokatolickou církví. Jak je to s mariánskou zbožností v pravoslavné církvi, se už nepodařilo v tématu zpracovat. Na tuto otázku tedy stručně odpovídá pravoslavný teolog Gorazd Vopatrný.

Redakce.

Když přinesla Panna Marie čtyřicátý den po porodu Pána Ježíše do chrámu, uslyšela od spravedlivého a zbožného muže Symeona toto: „Hle, on jest dán k pádu i k povstání mnohých v Izraeli a jako znamení, kterému se budou vzpírat.“ (Lk 2,34) Tato slova se nejen splnila na Spasiteli, ale v určitém smyslu se dají vztáhnout i na samu Přesvatou Pannu.

Na jedné straně se nepřátelé Krista snažili Bohorodičku ponižit a vymysleli odpornou historku, že otcem Pána Ježíše byl jakýsi římský voják. Je významné, že Pánu Ježíši Kristu za jeho pozemského života farizeové nic podobného nevyčítali. Dále se setkáváme s popíráním proctví o narození z Panny (Iz 7,14), kdy se hebrejské slovo *almá* překládá jako mladá žena místo panna, jak je to v Septuagintě (parthenos). Jiní, např. Helvidius ve 4. století, tvrdili, že po narození Pána Ježíše vstoupila do manželských styků s Josefem a měla další děti, které jsou v evangeliu nazývány bratry a sestrami Kristovými.

Na straně druhé byli a jsou tací, kteří se pokoušejí přehnaně povznést Pannu Marii. Sv. Epifanios Kyperský (+ 403) upozorňuje na jisté lidi, kteří se snaží umístit Pannu Marii na místo Boží (srovnej jeho dílo Proti Antidikomaronitům). Ve svém díle Panarion sv. Epifanios praví: „Obě tyto hereze jsou stejně škodlivé: Když lidé snižují (ponižují) Pannu nebo naopak, když ji oslavují více, než je vhodné.“

Pravoslavná církev se vyvarovala obou extrémů a i když uctívá Bohorodičku jako „nad Cheruby ctěnější a nad serafíny bez přirovnání slavnější“, vyhnula se nerozumné horlivosti, která je ochotna opustit i hranice pravdy. Pravoslavná církev nevěří, že Panna Marie byla svými rodiči počata bez poskvrny dědičného hříchu. Toto učení ve snaze povznést Pannu Marii na nebyvalou

výši zároveň snižuje její duchovní zápas, a tím i podíl její a jejich spravedlivých předků v přípravě lidstva na příchod Vykupitele. Vtělení není nějaký násilný Boží zásah do dějin lidstva, ale je organicky spojeno s duchovním růstem té nejlepší části lidstva. Bylo naprosto nezbytné, aby lidstvo svobodně projevilo svoji vůli k nápravě, svoji touhu po vykoupení a aby konkrétně - v rámci možností člověka v padlém stavu - dokázalo svoji dobrou vůli k synergii - spolupůsobení s milostí Boží, a tím i lásku k Bohu. Ke vtělení dochází, když se na světě objevila lidská bytost schopná stát se Matkou Boha. Čeká se ale na souhlas samotné Přesvaté Panny Marie: Hle, jsem služebnice Páně, ať se mi stane podle Tvého slova.

S dogmatem Vtělení jsou úzce spojena dvě dogmata o Matce Boží. První hovoří o jejím vždyckypanenství, tedy že Panna Maria byla a zůstala Pannou i po porodu. Druhé vyznává, že je oprávněně nazývána Bohorodičkou (Theotokos). Díky hypostatické unii - sjednocení v jedné osobě Bohočlověka božské a lidské přirozenosti, Panna Marie porodila Pána Ježíše Krista, pravého Boha a pravého člověka. Má se za to, že ti tzv. bratři a sestry Kristovy jsou dětmi sv. Josefa z prvního manželství (srv. sv. Epifanios, Panarion 78).

Pravoslavná církev věří, že Panna Marie byla po svém zesnutí vzkríšena a vzata s tělem na nebe. Jako Matka Boží se přimlouvá před svým synem a Bohem za ty, kteří se k ní s upřímným srdcem obracejí.

Vysvětlivky knih Bible

L evangelium podle Lukáše
Iz prorocství Izajáše

ThDr. Gorazd Vopatrný (*1959) vystudoval pravoslavný seminář v Jordanville, New York. Magisterské a doktorské studium absolvoval na Husitské teologické fakultě UK, kde působí jako odborný asistent v oboru pravoslavné teologie.

Vážený pane Vojtíšku,

Dingir je jedním z mála periodik, které obvykle přečtu celé od úvodníku až k poslední straně. Mrzí mě však, když jsou nezaujaté odborné texty analyzující povahu jednotlivých hnutí stavěny bez zřetelného odlišení vedle příspěvků kritických. Naposledy jsem se musel pozastavit nad článkem Aleše France o prorokyni Ellen Gould Whiteové v Dingiru 2/2002. Nikde zde nebylo uvedeno, že se jedná o výňatek z práce apologetické, v níž se autor především snaží obhájit své vlastní letniční vyznání (tuším, že se hlásí k Apoštolské církvi) a u „konkurentů“ se pochopitelně snaží najít různé mouchy. Nejsem členem ani sympatizantem Církve adventistů sedmého dne a o osobě Ellen Whiteové si nečiním žádné iluze, avšak o nezaujatosti článku lze oprávněně pochybovat. Nechci tím říci, že by texty tohoto druhu principiálně neměly mít na stránkách Dingiru co dělat, bylo by ale správné, aby čtenář vždy věděl, co čte. Škatulkování příspěvků na zaujaté a nazaujaté by asi bylo hloupé, snad by jen stačilo důsledněji zpracovávat medailony autorů. Nejedná se jen o tento jediný případ, podobně jsem si nevěděl rady třeba s článkem „Gurukula jako u zkoušky“ Martina Fárka v Dingiru 2/2001 i jinde.

S pozdravem

28. října 2002

Štěpán Smolen

**„Nová Akropolis - kultura nebo kult“
(Dingir 2/2002, str. 27-29) již naposledy**

Autor článku - Josef Fořtl - odpovídá na dopis ředitelky Slavici Kroči (Dingir 3/2002, str. 36):

Nová Akropolis postupovala slovy své ředitelky podle vzoru mnoha jiných neprůhledných uskupení a sekt útokem na autora

článku za účelem článků zpochybnit a odvést tím pozornost od vlastních, veřejnosti utajených praktik.

Toto schéma není nijak nové. Bylo již vícekrát v minulosti aplikováno, mimo jiné i na stránkách Dingiru, kdy vůdci různých podezřelých uskupení, sekt a kultů spílali autorům článků, které se v hodnocení neshodovaly s oficiálními brožurami sekt samotných.

Každá větší sekta, nebo záhadologická skupina - obvykle zaregistrovaná jako občanské sdružení - má i své oddělení public relations, jehož prostřednictvím sleduje tisk a usiluje o svůj, pokud možno co nejlepší mediální obraz. Public relations těchto uskupení vůbec nestojí o články nezávislých autorů stojících mimo ně. V případě, že vyjde něco pro ně nepříjemného, dožadují se tiskových oprav.

I v případě Nové Akropolis chtěla její ředitelka ve svém dopise uvést některé věci „na správnou míru“. Na tomto místě je však nutno uvést, že jde tedy o „správnou míru“ akropolitánskou.

Během svého působení v Nové Akropolis jsem měl možnost se s organizací důkladně seznámit, a to včetně skutečností, které toto uskupení navenek tají. Také jsem již nebyl při psaní limitován akropolitánskými oficiálními a omezujícími myšlenkovými schématy a mantinely. Vše, co ve svém článku tvrdím, mohu doložit. Svůj vlastní názor prezentuji jen částečně, přesně cituji písemné materiály akropolitánské i nezávislé. Svá pozorování a postřehy jsem konzultoval s jinými bývalými akropolitány.

Tvrzení ředitelky Nové Akropolis, že jsem byl vyloučen na jejich valné hromadě, je smyšlené, stejně jako mnoho jiných, v minulosti již popsaných akropolitánských tezí. Členství v organizaci jsem ukončil sám, když jsem dospěl k závěru, že Nová Akropolis stojí na vratkých základech a naplňuje obě slovníkové definice slova sekta.

Nová Akropolis je uskupením dvou tváří - dvou masek. Jedna je používána ve vztahu s vnějším světem, ta druhá v kontaktu se světem vnitřním. Toto společenství žije v obou oddělených světech najednou. Úřadům se Nová Akropolis snaží prezentovat jako občanské sdružení pořádající valné hromady. Ve svém vnitřním a hierarchicky přísně odstupňovaném světě se však prezentuje jako esoterní společenství „rytířů“, „dam“ a „alchymistů“. Tam se již nenazývají pravidelná týdenní zasedání členů esoterického jádra valnými hromadami. Tam zasedá rada starších zvaná „Živé síly“. Na čele těchto

„Živých sil“ stojí ředitelka, vnitřním akropolitánským jazykem nazývaná honosněji - prezidentka. Svoji nadřazenost nad okolním světem Nová Akropolis obratně zastírá.

Diskuse na půdě organizace je téměř zapovězena, dialog mezi Novou Akropolis a jejími oponenty je možný pouze mimo rámec organizace, např. písemnou formou prostřednictvím časopisu Dingir. Dopis ředitelky Nové Akropolis, který vyšel v minulém čísle, je tedy nutno chápat jako její snahu o komunikaci se světem vnějším.

28. října 2002

Josef Fořtl

Jako odpověď na podrážděnou reakci pani ředitelky Slavici Kroči (Dingir 3/2002, str. 36) jsem v dopise ze 4. září 2002 nabídl pani ředitelce otištění rozhovoru s ní v Dingiru i další možnosti dialogické prezentace Nové Akropolis na veřejnosti. Dopis zůstal bez odpovědi.

Zdeněk Vojtíšek, šéfredaktor

DINGIR

časopis o současné náboženské scéně

Číslo 4/2002 vychází 17. prosince 2002

Vydává DINGIR, s.r.o.,

Nádražní 17, 150 00 Praha 5

tel.: 2 57 32 14 14; fax: 2 57 31 46 46

e-mail: dingir@dingir.cz

internet: www.dingir.cz

Šéfredaktor:

PhDr. Zdeněk Vojtíšek

tel.: 2 57 31 46 46

e-mail: vojtitsek@dingir.cz

Redakční rada:

Martina Dvořáková, Jiří Koubek

doc. Tomáš Novotný

MUDr. Prokop Remiš

doc. Ivan O. Štampach

Fotografie na obálce:

časopis Regina duben 2000 a květen 1999

Grafický návrh: Richard Bobůrka

Zlom: Zdeněk Vojtíšek

Osvit: CDS - Petr Jandík

Tisk: VS ČR, Praha 4

Cena: 39,- Kč / 40,- Sk

Objednávky a urgencye:

SEND - předplatné, P.O. BOX 141

Antala Staška 80, 140 21 Praha 4

tel: 02 / 6100 6608; 6100 6609

fax: 02 / 6100 6563; e-mail: send@send.cz

http://www.send.cz

ISSN: 1212-1371

Registrace:

MK ČR 7943 z 30. 3. 1998

NA PŘÍŠTĚ

Filantropické cíle si stanovily skupiny lidí, kteří touží ukazovat lidstvu správný směr a vést ho k lepší budoucnosti. Aby tyto cíle mohly plnit, musí si pečlivě vybírat své členy a umět držet své záměry ve skrytu. Bývají pak označovány jako **uzavřené společnosti** a nezdůvěřivky pomlouvány a pokládány za tajemné a nepřátelské. Historie **svobodných zednářů** poskytuje řadu příkladů. - Tzv. uzavřeným společenstvem se bude věnovat téma příštího Dingiru, prvního v roce 2003.

PROČ DINGIR

Některé starověké jazyky měly zajímavý zvyk, který spočíval v tom, že do psaného textu vkládaly tzv. ideogramy. Byly to značky, které předjímaly vlastnosti následného slova. A tak se např. v klínopisných textech vkládal před každou věc ze dřeva (např. strom, ale i stůl nebo židli) znak pro dřevo. Před rybníky, řeky apod. se vkládal znak pro vodu atd. Podobně existoval i zvláštní znak, který se musel napsat před jméno jakékoli božské bytosti nebo boha. Této značce, upozorňující na božskost toho, co bude následovat, se většinou říká podle starého sumerského označení pro boha, DINGIR. Toto slovo je pak zároveň i pravděpodobně vůbec nejstarším označením pro božskou bytost, jaké známe.

Zajímavé je, že klínový znak, který se jako označení DINGIR používá, je ve skutečnosti obrázkem hvězdy, která představuje směr, k němuž člověk hledí a k němuž se upíná. Znak DINGIR se tak může pro nás stát symbolem jistě nezanedbatelného rozměru lidství, který hledá něco, co ho přesahuje, na čem se může orientovat a k čemu může směřovat. Tato lidská touha nachází nejrozmanitější podoby v nejrůznějších kulturách a sociálních skupinách. A tak i v naší současné společnosti se setkáváme s desítkami nejrůznějších náboženských a pseudonáboženských skupin, jež jsou výrazem tohoto rozměru člověka.

Chtěli bychom se tedy rozhlížet kolem sebe, pozorovat tuto náboženskou scénu a zamýšlet se nad tím, kdo nebo co je DINGIREm těch, kdo se k těmto skupinám hlásí, jak právě jejich DINGIR ovlivňuje jejich život a jaké formy jejich cesta za tímto cílem nabývá. Časopis DINGIR by tak měl pomoci porozumět oblasti, která je od pradávna neodmyslitelnou součástí života lidstva, a přesto zůstává pro mnohé nezmapovanou krajinou.

tn

POZVÁNÍ

A KONTAKTY

Další veřejné semináře Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů: v pátek **17. 1. 2003** od 10 h. do 13h. (host: pastor a senior Církve Křesťanská společnost Dan Drápal), ve čtvrtek **27. 2. 2003** od 17 h. do 20 h. (host: Igor Smolka, ředitel waldorfské školy v Praze - Jinonicích), v pátek **28. 3. 2003** od 10 do 13 h. (o energii reiki) vždy v Pastoračním středisku při Arcibiskupství pražském, Kolejní 4, Praha 6.

Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů, Nádražní 17, 150 00 Praha 5, hodiny pro veřejnost: čtvrtek 15,30 - 17,30, tel/fax: 2 57 31 46 46, e-mail: sssnns@volny.cz, internet: www.sekty.cz.

Poradna o náboženských sektách, HTF UK, Pacovská 350/4, 140 00 Praha 4, tel.: (02) 433 386, linka 37.

Na 1. straně obálky:

Ilustrace Jiřího Pěkného z obálky publikace „Rámagita a Ribhugita“, vydal Jiří Vacek, Praha 1992.

Idealizované dětství a jeden z neznámějších snímků z dospělosti španělského kněze Josemaríy Escrivá (1902-1975), zakladatele římskokatolického společenství Opus Dei. Papežova osobní prelatura Opus Dei je považována za jedno z neproblematictějších hnutí uvnitř současné římské církve. Zvláště pro svou uzavřenost, výlučnost a spojení s konzervativními politickými kruhy bývá nazývána „papežova mafie“. Zakladatel Josemaría Escrivá de Balaguer byl letos v říjnu svatořečen.

Obrázky z Informačních listů prelatury Opus Dei v České republice.

Hnutí Hare Krišna uspořádalo 13. listopadu 2002 v pražském kině Blaník Indický festival. Foto: Priya-krti dás.

Stánek na Market Street v Georgetownu - prodejci Supert a Rancho (k článku na str. 3-5). Foto: Adéla Linhartová, 2000.

RAMANA MAHÁRŠI

O JÓZE

ŽÁK: Jaké jsou stupně jógy?

MISTR: Jama, nijama, ásana, pránájáma, pratjáhára, dhárana, dhjána a samádhi.

1. Jama spočívá v pěstování ctností; například v neubližování (ahimsa), pravdivosti (satja), nekradení (astéja), pohlavní zdrženlivosti (brahmačárja) a nepřivlastňování (aparigraha).
2. Nijama spočívá v zachování pravidel správného chování - jako je čistota (saňa), spokojenost (santóša), sebekázeň (tapas), studium svatých Textů (svadhjája) a uctívání Boha (Išvara pranidhana).

Pozn. v angl. orig.: Cílem jama a nijama je vytvoření předpokladů pro provádění všech dobrých cest vedoucích k vysvobození. Podrobnosti viz Jóga Súra a Hathajóga Dipika.

3. Ásana: Je 84 hlavních posic. O čtyřech z nich se praví, že jsou vynikající: simha, bhadra, padma a siddha.

Pozn. v angl. orig.: Siddhásana se provádí tak, že levá pata se položí nad pohlavní ústrojí a nad ní se položí pravá pata. Pozornost upřeme na bod uprostřed čela mezi obočím a zůstaneme nehybní a vzpřímení jako hůl. Nejlepší z těchto posic je siddhásana, což prohlašují díla o józe.

4. Pránájáma: Podle Svätých Písem výdech prány je rěčaka, vdech púraka a její zádrž v Srdci je kumbhaka. O vzájemném poměru trvání vdechu, výdechu a zádrže některé texty uvádějí, že púraka a rěčaka mají trvat stejnou dobu a že kumbhaka má být dvakrát tak dlouhá jako ony. Jiné prameny uvádějí, že poměr rěčaky k púrace a kumbhace má být 1 : 2 : 4. Za jednotku času se považuje doba, která je nutná k odříkání mantramu Gajátrí. Tato pránájáma má být prováděna každý den podle našich schopností. Návčik má být pomalý a postupný. Výsledkem je, že mysl počne toužit po klidu ze štěstí bez činnosti. Pak máme cvičit pratjáháru.

5. Pratjáhára spočívá v ovládnání mysli tím způsobem, že ji odvracíme od zevních jmen a tvarů. Pak je ovládnuta roztěkaná mysl. Pomůckami v praxi pratjáháry jsou 1. meditace na pranavu ÓM. 2. soustředování se doprostřed čela mezi obočí. 3. soustředování pohledu na špičku nosu. 4. uvažování o nada.

Mysl se těmi způsoby stane schopnou soustředění na jeden předmět (doslova zůstává na jednom místě). Pak máme cvičit dháranu.

6. Dhárana je soustředěním (upřením) mysli v místě, které je vhodné pro meditaci. Nejvhodnější místa pro soustředování jsou Srdce a Brahmarandhra, což je otvor na temeni hlavy (tzv. fontanella). Máme si představit, že ve středu lotosu s osmi lístky září podobno plameni božství, které jest Jástvím tj. Brahman, a soustředovat se na Ně. Pak máme cvičit meditaci.

Pozn. v angl. orig.: Ač je pravda, že sedmý lotos na temeni hlavy má tisíc lístků, také může být řečeno, že má osm lístků, protože každý z těchto osmi se skládá ze sto pětadvaceti podlístků.

7. Dhjána, meditace. Spočívá v soustředování se na myšlenku „Já Jsem On“, to jest, že nejsme odlišni od Podstaty plamene, o kterém byla řeč v odstavci o dháraně. I když provádíme pátrání „Kdo jsem já?“, jak Písma prohlašují, „Brahman, který je všudypřítomný, září v Srdci jako Jáství, které je pozorovatelem intelektu“, máme si uvědomovat, že je to božské Já, které září jako já-já“. Tento způsob uvažování je nejlepší meditací.

8. Samádhi: Výsledkem výše uvedené meditace je rozpuštění mysli v předmětu, na který se soustředujeme, aniž bychom chovali myšlenky „jsem to, či ono, nebo jsem činný“. Jemný stav, ve kterém zmizí i myšlenka já-já, je samádhi. Jestliže tuto praxi provádíme každý den, aniž by nás při meditaci přemohl spánek, Bůh nám brzy udělí nejvyšší stav klidu mysli.

Každé samádhi je stav, v němž zakoušíme Jáství. Podle průvodních okolností, zda je mysl úplně klidná a bez proměn (nirvikalpa) nebo nikoliv (savikalpa), zda vědomí těla a světa je podrženo (externí samádhi) nebo ztraceno (interní samádhi), rozlišujeme několik druhů samádhi. Dále rozlišujeme samádhi podle jejich trvání a přítomnosti či nepřítomnosti úsilí. Konečným cílem je sahadža samádhi, což je samovolné a trvalé samádhi při vědomí těla a světa. K tomu vede trvalé cvičení savikalpa samádhi, což je zkušenost Já udržovaná s úsilím a při vědomí světa a těla a při činnosti. Samádhi charakteru transu (nirvikalpa - interní) k realizaci nevede, protože v něm nejsou rozpouštěny vásany.

Velkou překážkou meditace a samádhi je spánek, který se někdy dostavuje při uklidnění mysli. Překonáváme jej satvikou stravou, nepřejídáme se, dostatečným spánkem a odpočinkem a hlavně ostrou bdělostí v Jáství či k Jáství.

Z knihy „Ramana Maháriši: Kdo jsem já a další díla“,
překlad a komentáře Jiří Vacek, vydáno vlastním nákladem, Praha 1994.

Redakční poznámka

Podle Úvodu vznikla kniha, z níž pochází tato ukázka, na základě rozhovorů Ramana Maháriši s jedním z jeho žáků v letech 1901-1902. Tyto rozhovory přeložil do angličtiny a opatřil poznámkami T. M. P. Mahadévana (v ukázce jsou jeho poznámky vysázeny menším písmem). Jiří Vacek přeložil Mahadévanovu knihu z jejího osmého vydání z roku 1971 a text doplnil vlastními poznámkami (v ukázce je jedna Vackova poznámka vyznačena kurzívou).

